

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

KUZEY ERZİNCAN VE KÖYLERİ

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Samet UYSAL**

**Danışman
Doç.Dr. İbrahim Caner TÜRK**

Ocak 2023, ERZİNCAN

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

KUZEY ERZİNCAN VE KÖYLERİ

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Samet UYSAL**

**Danışman
Doç.Dr. İbrahim Caner TÜRK**

Ocak 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Samet UYSAL

İmza

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Tarih

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Kuzey Erzincan ve Köyleri

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin 19/12/2022 tarihinde *IThenticate/Turnitin* intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 4' tür.

Filtrelemeye **alıntılar ve kaynakça dahil edilmiştir**. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azamibenzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim 19/12/2022

Danışman: Doç.Dr. İbrahim Caner TÜRK

Öğrenci: Samet UYSAL

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“KUZEY ERZİNCAN ve KÖYLERİ” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Samet UYSAL

Danışman

Doç. Dr. İbrahim Caner TÜRK

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç.Dr. İbrahim Caner TÜRK danışmanlığında **Samet UYSAL** tarafından hazırlanan “**Kuzey Erzincan ve Köyleri**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tarih** Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

11/01/2023

JÜRİ:

Danışman	: Doç. Dr. İbrahim Caner TÜRK	imza
ye	: Doç. Dr. Süleyman LOKMACI	imza
ye	: Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT	imza

ONAY:

Bu tezin kabul Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, Osmanlı yönetiminde idari bir birim olarak Kuzey ve Güney Erzincan olarak iki kısma ayrılmış olan Erzincan'ın Kuzey Nahiyesi incelenmiştir. Arşiv belgeleri doğrultusunda Kuzey Erzincan Nahiyesi'nin köyleri tarihi gelişim sürecinde irdelenerek bölgedeki köylerin genel karakteristik özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlgili dönem içerisinde halkın yaşadığı problemler ve devletin bu problemleri çözmede kullandığı hukuki çözümler de araştırmanın konusu kapsamındadır. İlgili bölgede yaşayan halka devletin bakışı ve idari yaklaşımı da ortaya konulmuş, bölge ile ilgili tutulan kayıtlardan yola çıkılarak köylerin ekonomik, sosyal durumları hakkında da çıkarımlarda bulunulmuştur. Osmanlı Devleti'nin bölgeye dair tuttuğu kayıtlar bölgenin idari, mali, kültürel, toplumsal ve nüfusuna dair geçmişin bilgilerini de günümüze taşımaktadır.

Bu çalışmada bilgisine ve düşüncesine başvurduğum uzmanlığıyla çalışmaya yol gösteren değerli danışmanım Doç.Dr. İbrahim Caner TÜRK Hocam'a teşekkür ederim.

Samet UYSAL, Erzincan, 2023

KUZEY ERZİNCAN VE KÖYLERİ

Samet UYSAL

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2023

Danışman: Doç. Dr. İbrahim Caner TÜRK

ÖZET

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nde Erzincan sınırları içerisinde idari olarak bir kısma ayrılmış olan Kuzey Erzincan nahiyesi ve nahiyeye bağlı köyleri tarihi süreç içerisinde incelenmiştir. Köylerin kurulmuş olduğu yerlerin coğrafyaları teker teker incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu analizin sonucunda köyler kuruldukları yere göre üçe ayrılmıştır; Dağlara ve yamaçlara kurulmuş köyler, su kaynaklarının kenarına kurulmuş köyler ve ovaya kurulmuş köyler. Çalışmada köylerin isimlerinin menşeleri hakkında da araştırma yapılmıştır. Köy isimleri isim alış şekline göre dörde ayrılmaktadır; İsmi bulduğu yerden alan köyler, ismini kurucusundan alan köyler, ismini içinde bulundurduğu Türkmen aşiret ve cemaatinden alan köyler ve son olarak ismini Türk kültür ve geleneğinden alan köyler olarak sınıflandırabiliriz. Köylerdeki nüfus hareketleri 1516-1835 tarihleri aralığında incelenmiş demografik yapıları tablolastırılmıştır. Köylerde yaşanan olaylar, örneğin bir cami yapılması ve bununla ilgili açılış töreni, bir evlilik veya veraset gibi konular da çalışmada incelenmiştir. Çalışmada arşiv kaynaklarına göre Kuzey Erzincan'ın her köyünün üretim potansiyeli, mahsulleri ve köylerle ilgili asayiş raporları hakkında bilgiler de sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kuzey, Erzincan, Nahiye, Karye

NORTH ERZINCAN AND ITS VILLAGES

Samet UYSAL

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, January 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İbrahim Caner TÜRK

ABSTRACT

In this study, the Northern Erzincan township and its villages, which were administratively divided into a part within the borders of Erzincan in the Ottoman Empire, were examined in the historical process. The geographies of the places where the villages were established were examined and analyzed one by one. As a result of this analysis, the villages were divided into three according to the place where they were established; Villages built on mountains and slopes, villages built on the edge of water sources and villages built on plains. In the study, a research was also conducted on the origins of the names of the villages. Village names are divided into four according to the way they are named; We can classify the villages that take their name from the place where they are located. villages that take their names from their founders, villages that take their names from the Turkmen tribe and community in which they are located. and finally villages that take their name from the Turkish culture and tradition. Population movements in the villages were examined between 1516 and 1835, and their demographic structures were tabulated. Events in villages, such as the construction of a mosque and its opening ceremony, a marriage or inheritance, were also examined in the study. In the study, information about the production potential, crops and security reports of each village of Northern Erzincan according to archival sources were also presented.

Keywords: North, Erzincan, Small town, Village,

İÇİNDEKİLER

KUZEY ERZİNCAN VE KÖYLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI İDARİ SİTEMİ VE KUZEY ERZİNCAN

1.1. Osmanlı İdari Sistemi	2
1.2. Osmanlı'da Nahiyeleer.....	3
1.3. Kuzey Erzincan Nahiyesi	5

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY ERZİNCAN KÖYLERİ

2.1. Dacirek (Türkmenoğlu)	10
2.2. Ergan/İrgan (Oğulcuk).....	11
2.3. Vakf-ı Bırastık (Çatalören).....	12
2.4. Tılhas (Kilimli).....	14
2.5. Cırzını/Cirzini (Binkoç).....	16
2.6. Kismikör (Günbağı).....	17
2.7. Kiy/Kiyi(Yaylabaşı)	20
2.8. Mıgısı/Mığısı (Yalınca)	24
2.9. Ürek/Urek (Ürek)	26
2.10. Pulur (Ortayurt)	27

2.11. Çorhasa/Çolhasa (Soğukoluk)	29
2.12. Hamzesi/Hamzası (Gölpınar)	31
2.13. Vasketil/ Vasgetil (Aktepe)	33
2.14. Şıhlı/ Şıglı (Uluköy)	34
2.15. Zetkığ/Zatkığ/Zekkığ (Degirmenliköy)	36
2.16. Mollakent/Mollakendi (Mollaköy)	38
2.17.Cencige/Cancige (Çağlayan)	42
2.18. Karatuş/Karaduş (Karatuş)	46
2.19. Magaçur (Tatlısı)	48
2.20. Gelinsi/Gelindi	49
2.21. Şenk/Şenek (Senek).....	50
2.22. Rumekek (Tepecik).....	50
2.23.Kalecik.....	52
2.24. Endresi/Erdene (Erdene)	53
2.25. Hozevans	53
2.26. Ekregi Hüma (Konakbaşı).....	54
2.27. Norkahak-ı Kâfir / Kâfir Norkah	55
2.28. Sürbehan (Kılıçkaya).....	55
2.29. Zatr (Yeşilyurt).....	57
2.30. Bulmasor/Bilmasor (Dereköy)	57
2.31. Badranis/Bakranis.....	58
2.32. Baştilek/Tilek (Derebağ)	58
2.33. Başkalacık (Başkalecik)	59
2.34. Girlevik/Kırnevik (Gürlevik).....	60
2.35. Kom	62
2.36. Kurd-i Bırastık (Pınarönü).....	63
2.37. Akdağ	64
2.38. Hackinos	64
2.39. Baburşi.....	65
2.40. Çubuk/Çubuklu (Aşağı Caferli)	65
2.41.Sırader/Sırnas (Yamaçlı)	66
2.42.Şahna Bırastık.....	66
2.43.Tahmir	67
2.44. Hamdesi/Handesi/Handis(Sazlıpınar)	68

2.45. Kadağan-ı Sağır(Küçük Kadağan).....	69
2.46. Kadagan-ı Kebir(Büyük Kadağan).....	69
2.47. Kışlak-ı Kara Küçük.....	70
2.48. Karakulak Kışlak-ı Mezrası.....	70
2.49. Kışlak-ı Haçırda/Haçirek/Hacruh.....	71
2.50. Kışlak-ı Kırık/Kırlık.....	71
2.51. Kuvleve Kışlak-ı,Mezrası.....	72
2.52. Gölve Kışlak-ı Mezrası.....	72
2.53.Köpürge/Gopurge(Kırkmeşe).....	73
SONUÇ	74
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	84
ÖZ GEÇMİŞ	133

KISALTMALAR LİSTESİ

- DİA** : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
- M** :Metre
- H** : Hektar alan
- Bk** : Bakınız
- H** : Hicri
- M** : Miladi
- Hk** : Hakkında
- TTK** : Türk Tarih Kurumu
- Yay** : Yayınları
- Bask** : Baskı, basım
- C** : Cilt
- Tgm** : Tapu Kadastrolar Genel Müdürlüğü Parsel Sorgu
- BOA** : Başbakanlık, Osmanlı Arşivi
- S** : Sayı
- TDK** : Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde idari taksimat genelde; vilayet, beylerbeylik, sancak, nahiye, köy ve mezra olarak taksimatlandırılmıştır. 1864 tarihinde yürürlüğe giren Vilayet Nizamnamesiyle kırsal yönetimler sancak, vilayet, köy, kaza olarak idari düzenlemeyle sınıflandırılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren, Osmanlı padişahları her idari birime iki yönetici tayin ederlerdi. Bu yöneticilerden ilki askeri sınıf ve sultanın idari gücünün temsilcisi beylerbeyi, sancak beyi gibi amirler; ikincisi sultanın hukuki otoritesini temsil eden, ilmiye sınıfından kadılardır. Sancak beyi, beylerbeyi görevlerindeki amirler kadının hükmü olmadan ceza veremez. Fermanlar' da genel olarak, beylerbeyi, sancak beyi yanında kadılara hitaben yazılırdı. Bütün fermanların yazılış açıklanırken, kadıların arzlarından bahsedilirdi. Osmanlı Devleti'nde taşra yönetimlerinde ilk dönemlerden bu tarafa nahiye yönetimleri görülmektedir. Osmanlı yönetiminde taşra köyler, mezralar, mahalleler, çiftlikler olarak kendi içlerinde ayrılmaktadır. Ayrılan köy ve mahallelerin oluşturduğu bütüne de yönetmlere ayrılırken nahiye denilmiştir. Osmanlı Devleti dönemi sancaklara bağlı bulunan nahiyelerin yıllık tutulan kayıtlarında nahiyeler üzrinden gidilmiştir. 1516 tarihinde kurulan Kuzey Erzincan nahiyesi ile ilgili tutulan kayıtlarda 1863 tarihine kadar nahiyeler üzerinden gidilmiştir. 1863 tarihinden sonra bölgedeki köyler ve mezra yerleşimleri hakkında tutulan kayıtlarda köyler Erzincan'ın kuzey köylerine tabi, Erzincana tabi, kuzey Erzincan ya da bölgedeki köylerden nahiye olanlar direkt olarak Erzincan'ın Cencige nahiyesi şeklindeki başlıklar altında bölgedeki yerleşimler kayıttına alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI İDARİ SİTEMİ VE KUZEY ERZİNCAN

1.1. Osmanlı İdari Sistemi

Osmanlı Devletinde her beylerbeylik “sancak” adlı yönetimlerden oluşmaktadır. Sancak beylerinin görev yaptıkları sancaklara livâ’da denilmektedir. Sancak kelimesi Osmanlı Devletinin ilk dönemde askeri bir otoriteyi temsil etmektedir. Sancaklara bağlı kazalar, idari ve hukuki bakımdan kadıların görevli olduğu sahalardır.¹ Nahiye ise ilk dönemlerde tımar sisteminde askeri yapıyı karşılamak için kullanılırdır. Genelde hukuki olarak kaza içinde nahiyelede buluna bilirdi. Osmanlı Devletinde askeri bir birim olan nahiyelelerin kazaların alt birimlerine dönüşmeleri son dönemlere doğru olmuştur. Bazı bölgelerde beylikler döneminden kalan divan, bölük ve zeamet gibi isimlerle Osmanlı Devletine geçen idari, mali, askeri birer birime karşılık gelen tabirlerde kullanılmaktadır. Bu tip tabirler genelde dağınık köy gurupları ile göçebe gurupları belirtmek için kullanılırdı.²

Osmanlı Devletinde eyaletler yönetim birimleri bakımından has ve saliyaneli olmak üzere iki farklı birime bölünmüştür. Has ile yönetilen eyaletler, genelde Rumeli ile Anadolu topraklarında görülmüştür. Bu eyaletlerde Osmanlı toprak idaresinin esasını teşkil eden tımar sistemi uygulanmaktaydı. Sâlyâne ile yönetilen eyaletlerde tımar uygulaması bulunmamaktaydı. Vergileri yıllık olarak doğrudan hazineye aktarılırdı. Bunlardan ayrı olarak imtiyazlı eyaletler de vardı. Bu eyaletler Eflak- Boğdan, Erdel ve

¹ Feridun Mustafa Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), 35-40

² Orhan Kılıç, *18. yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı*. (Elazığ: Ceren Yayınları, 1977), 25-28

Kırım'dır. Kırım Cengiz Han soyundan gelen Giraylar hanedanı, diğer eyaletler ise bölgesel zâdegânların seçtiği prensler tarafından yönetilmekteydi.³

Osmanlı'da eyaletlerin en üs düzey amiri beylerbeyi idi. Paşa unvanını taşıyan beylerbeyi, eyaletteki sancaklardan en nüfuzlusunda otururdu. Eyaletin merkezi olan bu sancağa Paşa Sancağı denilmekteydi, buraya ayrıyeten bir sancak beyi atanmazdı. Eyaletlerin yönetiminde en yetkili organ olan Eyalet Divanı doğrudan ona bağlı idi. Beylerbeyilerin gelirleri ise kendilerine verilen haslardan oluşmaktadır. Bir sancak beyinin görev süresi Osmanlının ilk dönemlerinde uzun olmasına rağmen devletin son dönemlerine doğru 1-2 yıla kadar inmiştir.

Kadılar, kazalardaki kendi yetki alanlarında sancak beyinden bağımsızlardı ve doğrudan kazaskerlere bağlı idiler. Köyler ise Osmanlı Devletinde kırsal yönetimlerin en önemli barçası olmuştur. Köylerin birleşiminden oluşan askeri yapılar, nahiye ismiyle tımar sisteminin en küçük idari birimi olmuşlardır.

Osmanlı taşra yapısı idari düzenini 19. yüzyılın başlarına kadar devam ettirmiştir. II. Mahmud döneminde taşranın idaresinde yeni düzenlemeler yapıldı. 1829 yılından itibaren köyler ve mahallelere muhtarlar atandı. 1839 yılında Tanzimat'ın ilanıyla önce müdürlerin sonra, kaymakamların yönetimine verilen kazalar, bağlı bulundukları sancakların en önemli alt birimleri olmuşlardır. Sancak yönetimleri 1864 yılında mutasarrıflara verilmiştir.⁴ 1864 yılında ise yeni bir düzenlemeyle eyalet sistemi yerine vilayet sistemi getirilmiş bu sistem Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Bütün bu süreç içerisinde Erzincan 1520-1647 tarihleri arasında kaza, 1837 tarihinde Erzurum Vilayeti'ne bağlı bir kasaba, 1863'te sancak olmuş Cumhuriyet dönemine kadar sınırları değişmiş olsa dahi bu statüsünü korumuştur.⁵

1.2. Osmanlı'da Nahiyeler

Sözlük anlamına bakıldığında, nahiye bir bölgeyi belirli bir idari alanı kapsayan yer anlamına gelmektedir. Osmanlı Devletinde ise büyük yönetimlere bağlı küçük bir yönetim birimini temsil eder. Küçük yönetim birimi bazen bir köy bazen bir mahalleyi

³ İlber Ortaylı, *Türkiye İdare Tarihi*. (Ankara: Türkiye ve Otra Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1979), 51-52

⁴ İlber Ortaylı, *Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)* (Ankara: Türkiye ve Otra Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1974), 51-52

⁵ Abdulkadir Gül, Adem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi, (Osmanlıdan Cumhuriyete Erzincan Kazası)* (Konya: Salkımsöğüt Yayınları, 2011),48.

kapsamaktadır. Osmanlı Devletinde 1840 tarihinden itibaren kazâdan daha küçük yerleşim yerleri nahiye olarak nitelendirilmektedir. Osmanlı Devleti'nde yönetim yerlerini nahiyelere ayırma ya da nahiye yönetiminin ne zaman başladığı hakkında kesin kayıtlara sahip değiliz. Osmanlı Devleti'nde kırsal kesimleri yönetirken ilk dönemlerinden bu yana bu yönetim şekli görülmektedir. Sancakların askeri birimleridir ve bunların içerisinde dâhil eder isek sancakların ve kadıların yetki sahasındaki yerlerdir. Osmanlı Devletinde kırsal alanlar köyler ve mahalleler kendi içerisinde ayrılmaktadır. Ayrılan köy ve mahallelerin oluşturduğu bütüne de yönetime ayrılırken nahiye denilmiştir.⁶

Nahiye yönetimlerinin oluşturduğu birimler bazen karışıklığa yol açmaktadır. Nahiyeler tımar sistemi içerisinde genelde coğrafi sınırlarla belirli yerleşim yerlerini kapsamaktadır. Kazâlar içerisinde bulunan nahiyeler kadılara bağlıdır. Sancakların yıllık tutulan tahrirlerinde nahiyeler üzerinden gidilmektedir. Osmanlı Devletinde nahiyelerin birçoğunun kendi isimleri vardır. Nahiyelerin kendi isimlerinin yansırı merkez yönetiminin de ismini aldığı görülmektedir. Kuzey Erzincan nahiyesi, Güney Erzincan nahiyesi bunlara örnek gösterilebilir. Bazı nahiye çeşitleri fiziki ve bölgesel durumuna göre de isim almaktadır. Bölgenin yönetim merkezine uzaklığı önemli bir komutanın ismi bölgede kurulan bir beyliğin ismi, dini bir şahsiyetin isimde nahiyenin isminde belirleyici bir etkidir.⁷

Osmanlı Devletinde Sancağa ve kazâyâ bağlı olarak nahiyeler varlığını devam ettirmişlerdir. Nahiyeler kendi içlerinde küçük yönetim birimlerini barındırırlar. Bunlara genel olarak köy ya da karye diyoruz. Nahiyelerin büyüklüğü içlerinde bulundurduğu karyelerin sınırlarına göre değişim göstermektedir. Nahiyeler içlerinde karyelerin yanı sıra karyeden daha küçük yönetim birimleri olan mezraları'da barındırmaktadır. Mezraların ve köylerin kendi içlerindeki idari sınırları ise bazen bir akarsu bazen bir dağın bakarı belirlemektedir. Bazı durumlarda bu sınırları belirten unsurlarda sınır anlaşmazlıkları da çıkmaktadır.⁸

⁶ Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Yerel Yönetimler*. (İstanbul: Kayahan Yayınları, 2014), 50-52.

⁷ İlhan Şahin, "Nahiyeler", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: DİA, Yayınları, 2006), 306.

⁸ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devri Mahalli İdareler (1840-1880)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000), 98-106

Nahiyelerdeki kadıların hukuki olarak sorumlu olduğu bölgelerde, kadıların adli işlemlerde görevlerini yerine getirmesi için naipler, kadının mahkemesini kuran savcı rolünü üstlenmişlerdir. Nahiyedeki naipler seçilirken o bölgenin insanı olmamasına dikkat edilmekteydi. Naiplerin görev yaptıkları bölgelerde, yetkili oldukları veya bazı durumlarda yetki alanları dışında kalan konularda görevleri de farklılık göstermektedir. Bu durumda ise yetki alanı dışındaki konular kadının yolladığı naipler ile sağlanırdı. Avrupalı Devletler Osmanlı Devletinin toprakları üzerinde güttükleri politikalar sebebiyle Balkanlarda nahiyelerin çoğaltılması Hristiyan nüfusa birçok özerklik verilmesi istenilmektedir. Bu süreç Osmanlı Devleti yıkılıncaya kadar devam etmiştir. 1871 nizamnamesinden sonra Osmanlı Devletinde 1876 tarihinde “idâre-i nevâhî” ismiyle yeni bir birim ortaya koyulmuştur.⁹ Türkiye Cumhuriyeti döneminde nahiyeler kazânın içerisinde kasaba ve köylerin birleşmesiyle kurulmuş idari yapılardır. 1938 anayasasının 16-21 maddelerine göre nahiyelerin halk tarafından seçilen bir idare heyeti bir de müdürü bulunmaktadır. Bu dönemde birkaç köy birleşimiyle oluşan idari yapılar nahiye olarak biliniyorsa da, tek bir kasaba’da nüfusu yoğunluğuna göre nahiye olarak sayılmıştır. 1945 yılında yapılan değişikliklerle nahiyelerin ismi bucak olarak değiştirilmiştir. 1970 sonrası dönemde nahiyeler kaldırılmaya başlanmıştır. Nahiyeler ya ilçelere dâhil edilmiş ya da nahiyeler bizzat ilçe yapılarak nahiye yönetimlerinin ortadan kaldırılması sağlanmıştır.¹⁰

1.3. Kuzey Erzincan Nahiyesi

Erzincan Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Bıyıklı Mehmet Bey yönetimine bırakılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman dönemi beylerbeylik kaldırılmış ve Erzincan Kemah sancağı içerisine alınarak yeni kurulan Rûm-ı Hâdis Beylerbeyliğine dâhil edilmiştir. Bu düzenlemede Erzincan, Güney ve Kuzey olmak üzere iki nahiyeye ayrılmıştır. Evliya Çelebi’den aktarılanlara göre ise Erzincan’ın, Erzurum eyaletinde bir kaza olduğundan bahsedilmektedir. Nahiyelerin yön tespiti ise, gün ışığının konumuna göre oluşturulmuştur.¹¹

⁹ Selim Aybar, “Nahiye Teşkilatı ve Nahiye Müdürlerinin Vazife ve Salahiyeti”, *İdare Dergisi*, 2/9 (1999): 18-19

¹⁰ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997), 27-28

¹¹ Mehmet İnbaşı, “Erzincan Kazası (1642 Tarihli Avarız defterlerine göre)”, *A.Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41(2009):192. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/33475>

1516-1591 tarihleri arasında Kuzey Erzincan nahiyesinde 30 köy 5 çiftlik 5 mezra bulunmaktadır. 17. yüzyılda Kuzey Erzincan nahiyesinde bazı kaynaklara göre 43 köy, bazı kaynaklara göre ise 36 köy bulunmaktadır. Kuzey nahiye içinde nüfusu kalabalık köyler sırasıyla şu şekilde sıralanabilir; Kiyi(Yaylabası), Mıgısı(Yalınca) Mollakendi (Mollaköy) vb. Köyler içinde nüfusu en az köyler ise; Şahna Bırastik, Gelinsi, Dacirek'dir. Nahiye'ye bağlı köylerin 20'sinde Müslüman ve gayrimüslim nüfus beraber yaşamaktadır. 18. yüzyılda Müslüman nüfusun en fazla yaşadığı köyler ise Cancige, Kiyi, Karatuş, Colhasa ve Şıhlıdır. Gayrimüslim nüfusun en fazla yaşadığı köylerde Mıgısı, Dacirek ve Ergen olarak karşımıza çıkmaktadır.¹²

Kuzey nahiyesinin birçok köyünün içinden geçen Karasu Irmağı bu köylerde reayaya da bazı görevler vermektedir. Su yolları ve köprülerin bakım ve onarımı bu köylerin reayalarına ait olduğu görülmüştür. Örneğin Şıhlı (Uluköy) köyünün reayası bu köydeki su yolu ve köprülerin bakımıyla görevlendirilmiştir. Ergen köyünün reayası topraktan kazandıklarıyla Karasu Irmağına yapılacak köprü ve su yollarının yapımını finanse etmektedir. Bu bakımı yapan kimseler avarızdan muaf tutulmuştur. Cırcını köyünde Acepşir Gazi'nin türbesi olduğundan köyün Müslüman halkı, türbeye hizmet ettiklerinden avarız hanesi hesabına dâhil edilmemişlerdir. Köyde meskûn olan gayrimüslim hane ise avarız hesabıyla bir hane kabul edilmiştir.¹³

Kuzey Erzincan'ın Mercan Dağlarından doğup Karasu Irmağı'na dökülen en önemli su kaynağı ise Bey harkıdır. Bey harkı ya da Hatun harkı, Mercan Deresi gibi isimlerle de anılmaktadır. Bu kanalla ilgili olarak Ali Kemali şu bilgileri vermiştir; Erzincan öte geçe de Beyarkı derler, Sultan Melik Fahrüddin'in oğlunun ve hatununun vakfidır. Bölgenin ekilebilen arazisinin yarısı bu suyla sulanmaktadır. Mercan Deresiyle ilgili anlatılan hikâyeye göre derenin suyu hakkında köyler arasında anlaşmazlık çıkmış, o bölgeden geçen soylu bir Türk beyi bu anlaşmazlığı çözmüş ve bu taksimattan halk çok mutlu olmuştur. Bu soylu Türk beyinin kim olduğunu bilinmemektedir. Kendisinin ve ailesinin mezarı Kuzey Erzincan sınırlarında bulunan Vakf-ı Bırastik karyesine bağlı Beşiktaşlar mezrasında atıl bir şekilde durmaktadır.¹⁴

¹² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,48.

¹³ Cemile Ebru Saygı, "17. Yüzyıl Ortalarına Doğru Erzincan Kazası [H. 1052/M. 1642/Tarihli Erzurum Eyaleti, Mad 5152, Mufassal Avârızhâne Tahrir Defterine Göre,]"(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009),48.

¹⁴ Ali Kemali, *Erzincan*, (İstanbul: Güney Yayıncılık,1932),105-108.

1864 tarihinde bu suyun vadisini takip eden Erzincan Harput yolu üzerindeki Mercan Boğazı mevkiinin tesviyesine başlanılması için gerekli paranın gönderilerek yapılan çalışmalardan memnuniyet duyulduğu bildirilmiştir.¹⁵

Kuzey Erzincan Nahiyesine, İran ve Azerbaycan taraflarından gelen Türkmen aşiret ve cemaatleri yerleştirilmiştir. Bu cemaatler Develi ve Karabıyık Türkmen aşiretleridir. Bunlar Erzincan'ın, Çayırılı ve Kara Kışlak bölgesine yerleşmişlerdir. Bölgeye gelen aşiretlerin geliş gerekçeleri ise Osmanlı avarız defterlerine göre İran ve Azerbaycan bölgesindeki Safevi baskısı olarak kayıtlara geçmiştir. Avarız ve örfi vergilerden muaf oldukları hususunda padişahın beratı olduğundan aynı muafiyetlerin devam etmesi içinde deftere açıklama eklenmiştir.¹⁶

Kuzey Erzincan nahiyesinde Karasu Nehri kenarında kurulan köyler zaman zaman nehrin taşmasıyla olumsuz etkilenmiştir. Taşkına uğrayan köyler yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bazı olaylarda ise köylerin afet nedeniyle devletten yardım aldığı hakkında kayıtlarda bulunmaktadır. Arşivlerden gördüğümüz kadarıyla bölgede Şıhlı (Uluköy), Mertekli, Karakilise,(Altınbaşak), Kadagan-ı kebir (Büyük Kadagan), Kadagan-ı sagır,(Küçük Kadagan) köyleri bu tip afetlerden sıkça etkilenmiştir.¹⁷

Kuzey Erzincan nahiyesinde köyler genel olarak birbirlerine yakın kurulmuşlardır. Bazen bir su yatağının kenarında bazen de bir dağı arkalarına alarak kurulmuşlardır. Nehir kenarına kurulan köyler şunlardır: Mıgısı, (Yalınca), Kismikor,(Günbağı), Mercan suyunun kenarında kurulmuşlardır. Kadagan ve Şıhlı, (Uluköy) köyleri Karasu Irmağının kenarında kurulmuşlardır. Bazı köyler ise bir tepe veya'da dağ yamacında kurulmuşlardır. Bunlara örnek olarak; Mollakent, (Mollaköy), Karatuş, Ergen, Pulur(Ortayurt), Magaçur,(Tatlısu), Rumekrek(Tepeçik) köyleri örnek verilebilir. Kuzey Erzincan nahiyesi sınırlarında bazı köyler ise ovada birbirlerine yakın güzergâhlarda kurulmuşlardır. Bu köylere ise Zetkiğ, Handesi, Çolhasa, Zatır, köyleri örnek verilebilir.¹⁸

Kuzey nahiyesinin yerleşmelerini ele alacak olursak sadece köy yerleşmeleri olmadığını mezra, kom, palanga, çiftlik veya da yazlık-kışlık yerleşmelerinde olduğu

¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadâret Mektûbî Mühimme Kalemi Evrâkı*, 23,06, 1280, 286/30, 1.

¹⁶ İnbaşı, "Erzincan Kazası",190.

¹⁷ Selçuk Hayli, "Az bilinen bir yerleşme tipi palangalar ve Erzincan ovasında palanga yerleşmesi örnekler", *Türk Coğrafya Dergisi*,43/52(2012):43-5.

¹⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.73.74.

görülmektedir. Örneğin ovada birçok kom, palanga, mezra ve çiftlik yerleşmeleri karşımıza çıkmaktadır. Kuzey Erzincan Ovası'ndaki palanga yerleşmeleri, hayvan yetiştirmek amacıyla kurulmuş kırsal yerleşmelerdir. Genellikle, ekim-dikim faaliyetlerine dayalı olup bilinen çiftlik yerleşmelerinden daha eskidirler. Kom yerleşmelerinin geçici özelliğine karşılık palangalar, daimi yerleşmelerdir. Bu yerleşmeler çoğunlukla bataklıklarla sınırları çizili düzlük alanlardan oluşmaktadır. Kuzey Erzincan nahiyesinin sınırları içerisinde de hemen her köye bağlı bir Palanga yerleşmesi bulunmaktadır. Kuzey Erzincan nahiyesinde Palanga yerleşmesi olan başlıca köyler şunlardır: Karatuş, Mıgısı, Çolhasa, Karagan olarak görülmüştür. Kom yerleşmelerinin palangalardan farkı ise genelde yazlık-kışık olarak kullanılmasıdır. Kom yerleşmeleri Kuzey Erzincan'da akarsu yataklarında serin bölgelerde hayvan yetiştirmek için kurulmuşlardır. Kom yerleşmelerine Erzincan Ovası'nda birçok yerde rastlamak mümkündür. Örneğin Gâvur Komu, Karatuş Kom ve Kürtkendi Kom, Kismikör Kom bunların başlıcalarındandır.¹⁹

Kuzey Erzincan nahiyesinde bulunan bazı köylerin isimleri bulundukları yerin fiziki koşullarından gelmektedir. Örneğin çorak kuru toprak anlamına gelen Çorhassa buna örnek verilebilir. Bir başka faktör ise köylerde yaşayan aşiret ve cemaatlerdir. Bu gruplar da yaşadıkları bölgeye isimlerini vermektedirler. Kara keçeli, Akkeçeli, Kızıl keçeli, Keçel uşakları, Maksud uşakları, Kureyşanlılar yaşadıkları bölgelere kendi isimlerini vermişlerdir. Sarıkaya mevki Kureyşanlılar'dan dolayı Kureyşanlılar Sarıkaya'sı olarak bilinmektedir. Gülabi ya da Gulabi olarak bilinen cemaatin yaşadığı yer Güllabi mezarı olarak geçmeside bunlara örnek verilebilir.²⁰

Bölgede başka isim alma etkeni olarak da bölgede yaşayan kişinin o bölgeyi imar etmesi, bölgede görevli olması veya onun zamanında köy olunmasıyla o bölgeye isminin verilmesi şeklinde olmuştur. Kuzey Erzincan'da birçok karye ve bölge ismi Hamza kelimesiyle başlamaktadır. Örneğin Hamzası Pavuru, Hamzalı, Hamzadağı, Hamza'nın yurdu, Kurt Ali Dağı, Mirto Kalesi, Seyit Hasan Palangası, bölgedeki isimlere örnek verilebilir. Bölgede birçok medeniyet yaşamış, birçok kültür bölgeye gelmiş, böylece büyük bir kültür birliği oluşmuştur. Bir karyenin ismine bakılırken çok

¹⁹ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 190.

²⁰ Yusuf Halaçoğlu, *Aşiretler Cemaatler Oymaklar 1453-1650* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009), 1748-1819

detaylı araştırma yapılması gerekmektedir. Bölgede ki isimler direkt olarak sadece bir topluma mal edilmeden önce dil ve kültürül bakımdan derinlemesine araştırılması gerekir. Bölgeyi en uzun süre etkisi altına alan Türk kültürünün köylerin isimlerininide etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Türk kültürünün bölgedeki yer isimlerine yansımına örnek verecek olur isek, Çolhasa, Kiyi, Cancige, Karatuş karyeleri örnek verilebilir.

Bölgedeki bazı yerleşimler zamanla nüfus olarak köy olurken, bazı yerleşmeler ise siyasi ve coğrafi koşullarla nüfuslarını kaybederek ya tamamen ortadan kalkmışlar ya da mezraya dönmüşlerdir. Örneğin Tahmir yerleşimi, 1516-1530 tarihleri arasında köy, 1591'de virane, 1890 tarihin de çiftlik yerleşmesi iken daha sonraki tarihlerde bölge halkı civardaki köylere kaymıştır. Kom yerleşiminde ise, 1516-1591, yılları arası köy iken, 1642 sonrası nüfusu düşerek çiftlik yerleşmesine dönüşmüştür. Ekreği Hüma (Konakbaşı) köyü bir çiftlik yerleşmesi iken zamanla nüfus olarak köy olmuştur. Rumekrek (Tepecik) köyü bir çiftlik yerleşmesi iken zamanla nüfus olarak köy olmuş bir başka yerleşim alanıdır.²¹

Bazı yerleşmeler ise dini olarak kullanılan 8 ila 10 kişinin yaşadığı yerlerdir. Bu tip yerleşimleri Hristiyanların ve Müslümanların yaşadığı yerler olarak ele alabiliriz. Bu yerleşmeler genelde köylerden uzaklarda dağ başlarında ve önemli geçitlerde bulunmaktadır. Bu yerleşmelerden Hristiyanların dini olarak kullandıkları yerlere Vank denilmekteydi. Kuzey Erzincan'da Vank yerleşmesine örnek olarak Mercan Deresinin kuzey batısındaki Mercan Ziyaret Vankı örnek gösterebiliriz. Müslümanların yaşadığı dini yerleşmeler ise türbe ve zaviye etrafında toplanmıştır. Kuzey Erzincan'da buna örnek verecek olur isek Cırzını (Binkoç) köyündeki Acep Şir Gazi Türbesini buna örnek gösterilebilir. Bir başka örnek ise Girlevik Şelalesinin üzerindeki Kırklar ziyaretidir. Müslümanların her iki yerleşim yerinde de ziyaret etrafında başta 7 ila 10 kişi ikamet edip hem ziyareti koruyup hem de bölgenin güvenliğinden sorumluyken daha sonra bu yerleşmeler nüfus olarak köy olmuşlardır.²²

²¹ Abdulkadir Gül, “Erzincan Kazasının Yerleşme Özellikleri (XVI-XX Yüzyıllar arası).”,*Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,6/1, (2013):70-77.

²² Abdulkadir Gül, “1642–1643Tarihli Avarız Defterlerine göre Erzincan Şehri”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.11/1, (2009):114-115.

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY ERZİNCAN KÖYLERİ

2.1. Dacirek (Türkmenoğlu)

Köyün isminin menşei hakkında bilgi tespit edilememiştir. Dacirek köyü 2 mahalleden oluşmaktadır. Birinci yerleşim yeri Karasu Irmağı kıyısında bulunmaktadır. İkinci yerleşim yeri ise Ergan ile Sultan Seydi dağının yamaçlarında 1300m’de kurulmuştur.²³ Batısında Cırcını karyesi doğusunda Kiy karyesi yer almaktadır. Dacirek karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 10 hane ve 60 kişidir. 1520-1530 tarihlerinde 24 hane²⁴ 150 kişiden oluşmaktadır, 1591 tarihinde nüfusu 76 kişidir.²⁵ 1642 tarihinde 8 hane olarak kayıtlara geçmiştir. 1642 tarihinde nüfus içerisinde gayrimüslimlere de rastlanılmıştır.²⁶ 17. yüzyılda nüfusu 40 kişidir.²⁷ 1835 tarihinde 33 kişidir.²⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.²⁹

1741 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine bağlı Dacirek karyesindeki zeamet, Hüseyin isimli şahsındır. Hüseyin yaşlandığı için zeameti idarede güçlük çekmektedir. Zeametın idaresi Hüseyin’den alınarak Hüseyin’in oğulları İbrahim ve Ebubekir’e verilmiştir.³⁰ 1741 tarihinde Ahmet isimli tımar sahibinin evladı olmadığı için tımarını başka bir kişiye verdiği dâhil kayıt bulunmaktadır.³¹

²³ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.(24.12.2020), <https://parselsorgu.tgm.gov.tr/cografi/39/86>

²⁴ İsmet Miroğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası,(1520-1566)*. (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,2014),148.

²⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

²⁶ İnbaşı, “Erzincan Kazası ”,211-213.

²⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

²⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defteri*, 29,12.1251, 2716, 74-75.

²⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,148.

³⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmud I*, 11.04.1153, 211/16661, 1.

³¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmud I*, 11.04.1153, 210/1662, 1

1851 tarihinde Dacirek karyesinde ahşap mescit olduğu ve bunun tamir ve ıslah edilmesi gerektiği hakkında bir kayıt bulunmaktadır.³² Dacirek nüfus olarak konargöçer Türkmen aşiretlerinin yerleşim yeridir. Belgelerde geçen Türkmen grupları Abbaslu, Keçeli Türkmen aşiretleri bunların başlıcalarıdır.³³

1917 tarihinde Rusların Erzincan'ı işgal etmesiyle Dacirek köyüne bir Rus tümeni kuruldu. Tümen Karasu'nun güneyindeki aşağı Dacirek'de idi. Bölgedeki köylere saldıran ve bölge köylerini tehdit eden Rus birliklerinden korkan halk komşu köyler olan Tılhas, Cırzını, Handesi gibi köyleri boşaltıp kaçmak zorunda kalmışlardır. 1918 yılında Garbî Dersim Müfrezesi Yarbay Halit Bey ve askerini Tılhas köyüne geldiğini gören Ermeni askerleri Karasu'nun köprüsünüde yıkarak bölgeden kaçmışlardır.³⁴

Türkmenoğlu günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 2080 kişidir

2.2. Ergan/İrgan (Oğulcuk)

Köyün isminin kökeni hakkında 2 tane tez bulunmaktadır. Birinci teze göre er kağan, yiğit asker, yiğit, erin çıktığı yer olarak söylenmiş olabilir.³⁵ İkinci teze göre Ergan kelimesi Farsçada güneşin doğduğunda ilk vurdugu yer anlamına gelmektedir.³⁶ Ergan bulunduğu yerden ismini almış Ergan Dağının yamacına 1400 metrede kurulmuş toplu bir yerleşmedir. Doğusunda Rumekrek karyesi, batısında Kiy karyesi, güneyinde Mollakendi karyesi bulunmaktadır.³⁷

Ergan karyesinin nüfusu, 1516 tarihinde 324 kişi 52 hane, 1520'de 81 hane³⁸ 538 kişi, 1591 tarihinde 238 kişidir.³⁹ 1642 tarihinde karyede 6 Müslüman hane, 28 gayrimüslim hane bulunmaktadır.⁴⁰ 17. yüzyılda nüfusu 170 kişidir.⁴¹ 1835 tarihinde

³² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmud I*, 23.06.1267, 72/88, 2.

³³ Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi* 1.cild. (Erincan: ERDV Yayınları, 1985), 503-504.

³⁴ Kemali, *Erzincan*, 105-108.

³⁵ Şahin, *Erzincan Tarihi* 1.cild, 536-537.

³⁶ Ali Açıklı, "Artukabad Kazası Yer Adları" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1(2003):610.

³⁷ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁸ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

³⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 268, 270.

⁴⁰ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

⁴¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 271-272.

Müslüman nüfus 40, gayrimüslim nüfus ise 112 kişidir.⁴² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴³

1703 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesinin Ergen isimli karyesinde Yusuf'tan kalan tımarın Ahmet'e verilmesine karar verilmiştir.⁴⁴ 1704 tarihinde Erzincan'ın İrgen karyesindeki tımarın Mehmet'e verilmesine karar verilmiştir.⁴⁵ 1715 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Ergen karyesindeki tımar sahibi Abdurrahman tımarından kendi isteğiyle feragat etmiştir. Ergen karyesindeki tımar Abdullah'a verilmiştir.⁴⁶ 1725 tarihinde Kuzey Erzincan Nahiyesi İrgen karyesinde oturmakta olan Mehmed'in 169 akçeyi toplayabileceği yazmaktadır.⁴⁷ 1729 tarihinde karyedeki reaya Karasu Irmağı'nın üzerindeki köprünün tamiri için görevlendirilmiştir.⁴⁸ 1778 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi'nin İrgen karyesinde Hüseyin bin Abdullah'ın sahibi olduğu tımara sefere gelmediği için şerh konulmuştur.⁴⁹

1890 tarihinde Hınçak örgütünden Gumbirigyan isimli bir Ermeni, Ergen ve civar köylere saldırılarda bulunmuş ve örgütsel propaganda yapmıştır.⁵⁰ Köyde 18. yüzyılda 2 tane değirmen vardır. 1925-1928 yılları arasında devlet salnamelerinde Erzincan'ın Ergen köyünden torf kömürü çıkarıldığı hakkın da kayıt bulunmaktadır.⁵¹

Ergen günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 200 kişidir

2.3. Vakf-ı Bırastık (Çatalören)

Bırastık kelimesi Türkçeleşmiş bir kelimedir. Anlam olarak düz manasına gelir. Bırastık isminde Erzincan'da birçok yerleşim yeri bulunmaktadır. Dede Korkut

⁴² Abdulkadir Gül, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin İskân ve Demografik Yapısı 1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre", *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11/2, (2009): 180182.

⁴³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

⁴⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar I*, 14.12.1115, 60/2986, 1.

⁴⁵ BOA, Cevdet Tımar, 1.

⁴⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 19.02.1127, 72/7269, 1.

⁴⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 23.06. 1138, 175/17038, 2.

⁴⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 20.10.1142, 89/8883, 1.

⁴⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1778, 114/8655, 1.

⁵⁰ Halil Özşavlı, "Ermeni Araştırmalarında İhmal Edilen Kaynaklar Ermenice Hatıratlar, Süreli Yayınlar ve Diğer Eserler", *Belleten*, 1/12.(2018):22.

⁵¹ Recep Kankal "1925-1928 Yılları Arası Devlet Sınamelerinde Erzincan Vilayeti", içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019), 1817.

hikâyelerinde geçen Barasor isimli yerleşim yeriyle isimsel benzerlik göstermektedir.⁵² Bırastik'e bakıldığında ise isminin menşei gibi düze kurulduğu görülmektedir. Ergan Dağının kuzeyinde Karasu Irmağının yakınında 1200m'de ova üzerinde dağınık bir şekilde kurulmuştur. Doğusunda Zatır karyesi, batısında Beşiktaşlar mezrası, güneyinde Dacirek karyesi bulunmaktadır.⁵³

Vakf-ı Bırastik karyesinin nüfusu, 1516 tarihinde 28 hane 170 kişiden oluşurken, 1520 de 44 hane⁵⁴ 289 kişiden oluşmaktadır. 1591 tarihinde nüfusu 144 kişiden meydana gelmektedir.⁵⁵ 1642 tarinde 14 Müslüman hane, 23 gayrimüslim hane bulunmaktadır.⁵⁶ 1642 tarihli bir başka belgede ise 15 Müslüman hane, 23 gayrimüslim hane bulunmaktadır.⁵⁷ 17. yüzyılda ise nüfusu 190 kişidir.⁵⁸

Köyde askeri sınıf mensubu 5 kişi bulunmaktadır ve bölge güvenliğinden sorumludurlar. Vakf-ı bırastik köyünde 2 tane de Müslümanlara ait çiftlik bulunmaktadır. Çiftliklerden biri Erzincan'da görevli müderrislik yapan Mehmet Efendi'ye ait diğeri ise Erzincan'da dönemin müftüsü Memet Efendi'ye aittir. Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zeyrektir.⁵⁹ Köyün 2/1 hissesi Melik Fahrettin Gazi medresesine vakfedilmiştir.⁶⁰

1771 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Vakf-ı Bırastik karyesinin tımarının sahibi Mehmet, Kars muhafazasına ve Zaruşad ordusuna emir geldiği halde katılmamıştır. Alaybeyi sancağı altına girmeyen Mehmet'in tımarı alınarak aynı karye de oturan Süleyman'a verilmesine karar verilmiştir.⁶¹ 1751 tarihli Ahkâm defteri karye sakinlerinden Veli bin Ömer'in eşkıyalık olaylarıyla ilgili bir şikâyetini konu alır şikâyete göre Petenekte karyesine mensup Hüseyin ve Bektaş isimli

⁵² Şahin, *Erzincan Tarihi*1.cild,536-537

⁵³ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁵⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁵⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

⁵⁶ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 48.

⁵⁷ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

⁵⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149 .

⁶⁰ Hacı Hasan İçli "Erzincan Medreseleri", içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı,(Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019), 1481.

⁶¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 15.04. 1185, 355/28482, 1.

kişilerin Şeyh Hasanlı Aşireti mensuplarıyla bir olup davacı Ömer'in Erzincan Karaca Oğlu yaylasındaki 550 koyununu gasp ettiklerine dair olayın kaydı bulunmaktadır.⁶²

1916 tarihinde Erzincan'ın Vakf-ı Bırastık köyü ahalisinden olup bir yıl önce vefat eden Tulumbacı oğlu Ahmed oğlu Mustafa'nın kızları Hayrinur ve Mahinur'un şuanki hallerine ve durumlarını içeren bir raporun düzenlenmesi ve durumlarının ortaya koyulması gerekliliği belirtilmektedir. Köy ahalisinden Mahmud oğlu Ali ev ahalisinin ihtiyaçlarını gidermekte yeterli olacağı kanaatindedir.⁶³

Çatalören günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup nüfusu 365 kişidir.

2.4. Tılhas (Kilimli)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Köy Kara Dağın Kuzeyinde 1200m'de kurulmuştur.⁶⁴ Doğusunda Cırzını karyesi, batısında Hamzesi karyesi bulunmaktadır. Tılhas karyesinin nüfusu, 1516 tarihinde 14 hane 85 kişiden oluşurken, 1520 tarihinde 15 hane⁶⁵ 102 kişiden oluşmaktadır. 1591 tarihinde 144 kişiden oluşmaktadır.⁶⁶ 1642 tarihinde Müslüman hane sayısı 11, gayrimülim hane sayısı 12 dir. Müslüman çiftçilere ait 7 çiftlik 9 bağ bulunmaktadır.⁶⁷ 1642 tarihi bir başka belgede Müslüman hane sayısı 11, gayri müslüm hane sayısı 11 olarak geçmektedir.⁶⁸ 17. yüzyılda nüfusu 110 kişiydi.⁶⁹ 1835 tarihinde nüfusu 136 kişi dir.⁷⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengerek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.

1703-1720 tarihlerini kapsayan Vakıf defterine göre karyede Mustafa Çavuş isminde bir de mescit bulunmaktadır.⁷¹ 1885 yılında karyenin 3/1 malikâne hissesi Ali Ağa bin Mehmet vakfına aittir.⁷²

⁶² Gürsel Durmuş "Erzurum Ahkâm defterlerine göre XVIII. yüzyıl ortaların da Erzincan'daki asayiş sorunları ve devlet merkezinin bu sorunlara getirdiği çözüm önerileri", içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları 2019) 1651.

⁶³ Nihat Fırat, "Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili ve Hukuki Degerlendirmesi (1916-1919)"(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2017),73.

⁶⁴ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁶⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,154.

⁶⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

⁶⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası,"49.

⁶⁸ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

⁶⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁷⁰ BOA, Nüfus Defteri, 74-75.

⁷¹ Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan "s,1351.

1916 tarihinde Ezincan'ın Şaban Ağa mahalesinden çilingir esnafından olan Acem oğlu Ahmet Usta'nın oğlu Mustafa, mahkemeye başvurmuştur. Mahkemeye göre 1915 senesi güz mevsiminde tohum Mustafa'dan, ekmek kardeşi Osman'dan, öşür bedeli ise ikisinin ortaklığından elde edilenler ile karşılanacaktır. Tılhas karyesindeki Ahmet isimli kimsenin tarlasına 260 kilo buğday ekmişlerdir. Ekilen buğday tohumuna Osman'da sonradan ortak olmuştur. Ortaklıkla ilgili çıkan anlaşmazlıktan dolayı Osman daha önce de mahkemeye müracatda bulunmuştur. Mahkemenin kadısı olan Hafız Emin Efendi'nin Tılhas köyü ihtiyar heyetine de sorarak aldığı karara göre Osman'ın ortaklığı sırasında ekilen 260 kilo buğdayın bir kısmı Osman'a iade edilmesine karar verilmiştir.⁷³

1916 tarihinde Hafız Mahallesin'de Doktor Refik Efendi'nin hanesinde oturan daha önce Tılhas köyünden Kamil Efendi ile evli olan Hatice Hatun boşanmış olmasına rağmen 150 akçe olan mihirini geri almadığını iddia etmektedir. Bu konu da mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme Hatice Hatundan kendi iddiasını kanıtlamak için şahit istemiştir. Bu konuda Hatice Hatuna Çeri Mahallesi ahalisinden Mehmet Emin Efendi, Nigdeli Mahallesi ahalisinden Avnullah Bey, Dana Mahallesinden Hamdi, Hacı Mehmet, Attar Yusuf, İmam Ahmet Beyler, Taşçı Mahallesinden Vesile ve Şeşname Hun ile kocası şahitlik yapmıştır. 1916 Tılhas köyünde oturan Kamil Efendi ise mihir için 1050 kuruş ödediğini ve mihir borcunun kalmadığını söylemiştir. Kendisine şahit olarak Cancige karyesinden Mehmet ve Nuri, Tılhas karyesinden Osman, Erzincan Kurşunlu Mahallesinden Silahtar Ali, Kemah kasabası Beyler Mahallesinden Ethem Tahir, Katırcı Mahallesinden Mustafa şahitlik yapmıştır.⁷⁴ 1916 tarihinde Tılhas köyünde oturan Serviye Hatunun kocası evi terkedip 2 yıldır eve gelmemektedir. Serviye Hatun köyünde perişan bir şekil de yaşamaktadır. Serviye Hatun mahkemeden kocasının bulunarak nafaka verilmesini istemektedir.⁷⁵

1916 tarihinde Erzincan Tılhas köyünde oturmakta olan İbrahim Ağa kardeşi Hacı Ahmet Usta'nın vefatıyla kimsesiz kalan Rahime, Serviye, Cevriye, ismindeki

⁷² Erol Kaya, *Erzincan Vakfiyyeleri*, (Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları, 2017), 145.

⁷³ A.Kemal Yüzgüleç, "H.133-M.1920, Tarihli Şer'iyye Siciline göre Erzincan Şehri" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999), 410.

⁷⁴ Fırat, "Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili" 169.

⁷⁵ Sevil Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili İDefteri H.133-M.1916, Tıranskripsiyon ve Değerlendirmesi", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998), 4.

kızlarının evlenme çağı gelene kadar verasetlerini istemektedir. Mahkeme konuyla ilgili araştırma yaptıktan sonra kızların verasetini amcaları İbrahim Ağa'ya vermiştir.⁷⁶

1917 tarihinde Ruslar Erzincan'ı işgal etmiş Dacirek karyesi civarına tümen kurmuşlardır. Rusların ve Ermenilerin Tılhas köyünde yaptıkları büyük eziyet ve yıkımlara halk daha fazla dayanamayarak köyü boşaltıp belirsizliğe doğru kaçmışlardır. 1918 gününün 11 Şubat akşamı Garbî Dersim Müfrezesi Yarbay Halit Bey ve askerleri Tılhas köyüne inmiş akşamı burada geçirdikten sonra Kuzey Erzincan'ı kurtarıp Kazım Karabekir ile buluşmak üzere Erzincan'a gelmiştir.⁷⁷

Kilimli günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 300 kişidir.

2.5. Cırzını/Cirzini (Binkoç)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Kara Dağın kuzey yamacında Erzincan Ovasını görecektir. 1200m de kurulmuştur. Doğusunda Dacirek karyesi, batısında Tılhas karyesi güneyin de ise Vakf-ı Bırastik karyesi bulunmaktadır.⁷⁸ Cırzını karyesinin nüfusu 1516 tarihin de 23 hane, 141 kişi, 1520 tarihinde 146 kişi,⁷⁹ 1591 tarihinde nüfusu 119 kişiden oluşmaktadır.⁸⁰ 1642 tarihinde 21 hane Müslüman, 11 hane gayrimüslim bulunmaktadır.⁸¹ 17. yüzyılda nüfusu 150 kişidir.⁸² 1642 tarihinden sonra nüfusuyla ilgili kayıtlar tespit edilememiştir. Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengerek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁸³

1891 tarihinde Erzincan Cırzını karyesinde bulunan Sultan Seydi Cemalettin hazretleri türbei şerifesinin tamiri için 3765 akçe para ayrılmıştır.⁸⁴

1901 tarihinde Seyit Acep Şir Gazi vakfı'nın tamir ve inşası için acele edilmesi yoksa türbenin yıkılıp yok olacağı hakkında Erzincan Süleyman Kuzu imzalı belge bulunmaktadır.⁸⁵

⁷⁶ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916," 420.

⁷⁷ Hüseyin Bulut, *Milli Mücadelede Erzincan*, (Erzincan: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1997), 48-49.

⁷⁸ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁷⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 268.

⁸⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

⁸¹ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası" 49.

⁸² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 271-272.

⁸³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 117.

⁸⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Şûrâ-yı Devlet Belgeleri*, 02.03.1309, 110/6630, 1.

⁸⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Âlî Evrâk Odası*, 29.02.1319, 1675/125614, 2.

1916 tarihinde Cırzını karyesinde oturan Emin Efendi vefat etmiş olup oğulları Seyfettin ve Bahattin'in vekâletleri Emin Efendi'nin vasiyeti üzerine amcaları Salih Efendi'ye verilmesine karar verilmiştir.⁸⁶

1920 tarihinde Kuzey geçce Erzincan nahiyesine tabi Cırzını karyesinde Kavacı oğlullardan Ahmed vefat etmiş olup Ahmed'in oğlu Mehmed'in vekâleti dayısı Karslı oğlu Halil'e verilmiştir. Karslı Oğlu Halil'in daha önce mahkemeden kalan borcunu ödemediği üzerinde durulmuştur. 1920 tarihinde başka bir kayıt da ise Cırzını karyesinden İshak Ağa vefat ettiği belirtilmiştir. Hanımı Firdes Hatun ve kızı Sıdika ortada kalmıştır. Sıdika'nın annesi Firdes Hatunun, kızına bakacak gücü olmadığından Sıdika'nın vekâletinin rüşt çağına gelinceye kadar dayısı Cırzını karyesinde oturan Ziya Ağa'ya verilmesini istenmiştir.⁸⁷

Cırzını köyünde ünlü bir ziyaret vardır. Ziyaretin ismi Acep Şir Gazi veya da halk dilinde Sultan Seydi Türbesi olarak da bilinir. Türbe köyün güneyinde 1400m'de köy mezarlığının üzerinde Acep Şir Gazi'nin şehit düştüğüne inanılan derenin güney doğusunda Erzincan'a hâkim bir tepede yapılmıştır. Türbenin hikâyesi şu şekilde anlatılır: Türbenin kitabesinde yazdığına göre Acep Şir Gazi, Belh ve Horasan'dan gelmiştir. Erenleriyle bölgeyi fetih için savaşımıştır. Sultan Seydi askerleriyle bugünkü Cırzını köyünün kurulmuş olduğu derenin önüne kadar gelir derede şiddetli bir çarpışma yaşanır. Acep Şir Gazi başı kesik şekilde ordusuyla derenin içerisinde yukarı doğru ilerler olaylara şahit olan bir kadın Sultan Seydi başı kesik ordunun önünde nasıl ilerliyor diyerek bağırır. O sırada Acep Şir Gazi kılıcını yere saplayarak orada şehit olur. Yanındaki erenlerin ardıç ağacına dönüştüğüne inanılır. Bölgedeki ardıç ağaçları halk tarafından kutsal olduğuna inanılıyor. Türbe 4 köşeli bir binadan oluşmaktadır. Defalarca harap olmuş yeniden inşa edilmek zorunda kalmıştır. 1775-1784 tarihlerini kapsayan Vakıf defterine göre karyede Hacı Veli isminde bir de cami bulunmaktadır.⁸⁸

Binkoç günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 212 kişidir.

2.6. Kismikör (Günbağı)

Erzincan yöresinde kör kelimesi arazinin taşlı tepeli ekime elverişsiz olduğunu anlatmak için kullanılır. Kismikör isimli yerleşim yerinin bir kısmı ekime elverişli diğer

⁸⁶ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916," 50.

⁸⁷ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili," 247-285.

⁸⁸ Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan" 1351.

bir kısmı ekime elverişsiz olduğunu belirtmek için bu isim kullanılmış olabilir.⁸⁹ Kismikör 1400m’de Mercan Deresinin sağ yamacında Bakıl ve Büyükdüz Dağlarının kuzey yamacında kurulmuştur. Doğusunda Mağaçur karyesi, batısında Sürbehan karyesi, kuzeyinde ise Mercan vank yerleşmesi bulunur.⁹⁰ Kismikör karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 21 hane 135 kişi, 1520 tarihin de 40 hane 250 kişi, 1591 tarihinde 95 hane⁹¹ 570 kişiden oluşmaktadır.⁹² 17.yüzyılda nüfusu 55 kişidir.⁹³ 1835 tarihinde nüfusu 58 kişidir.⁹⁴ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, orum’dur.⁹⁵

Arşiv kaynaklarında köyle ilgili şu kayıtlar vardır. Kismikör karyesinde Mercan Suyunun kenarında karyenin un ihtiyacını karşılayan değirmeni bulunmaktadır. Karyenin bütün malikâne gelirleri ise Erzincan Güllabi Bey camisine vakfedilmiştir.⁹⁶

1591-1600 tarihlerinde köy, yolcuların ve askerlerin uğrak noktalarındandır. Yolcuların konaklama noktası olmasının gerekçesi bu bölgeden geçen Diyarbakır, Harpur ve Erzincan ticaret yoludur. Söz konusu yol tali bir yol olup eski bir dağ yoludur. Zaman zaman kestirme olduğu için kullanılmış olup yol Erzincan’dan Ovacuk’a çıkmaktadır. Yolun Erzincan geçitinde Mercan Deresi yakınındaki Surbehan bulunur, gayrimüslim yolcular bu handa konaklarken, Müslümanlar han’ın karşısındaki Kismikör karyesini seçmişlerdir.⁹⁷ 1758 tarihinde Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Kismikör karyesindeki zeametın sahibi Divanı Hümayun kâtibi Seyyid Mehmed’in zeameti verimsiz olduğundan zeametın başkasına intikali istenmiştir.⁹⁸ 1710 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine ait Kismikör karyesindeki tımara sahip olan Nasuh vefat etmiştir, karyedeki tımar, İbrahim’e geçmiştir.⁹⁹

1799 tarihinde Kismikör karyesinin sınırları içerisinde ve Mercan Deresi üzerinde bulunan Başköprü diğer ismiyle Mercan Köprüsü atıl durumda olduğu için

⁸⁹ Şahin, *Erzincan Tarihi* 1.cild, 536-537.

⁹⁰ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁹¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

⁹² Gül Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 268-270.

⁹³ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 271-272.

⁹⁴ BOA, Nüfus Defteri, 170-171.

⁹⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

⁹⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

⁹⁷ BOA. Sadâret Mektûbî Mühimme Kalemi Evrâkı, 2

⁹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12. 1171, 22/1497, 2.

⁹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 01.07, 1121, 169/16541, 1.

Kismikör karyesinden 5 hane köprünün yapılması için görevlendirilmiş ve görevli olan kişiler bazı vergilerden muaf olmuşlardır.¹⁰⁰

1868 tarihinde Erzincan Kazasına bağlı Kismikör karyesinde ikamet eden Emine Hatunun kardeşi ve annesinden intikal eden terekenin kardeşi Ahmet'in zaptı altında kaldığı, hakkı olan terekeden kendi hissesinin ayrılmasını istemektedir.¹⁰¹

1906 tarihinde Kismikör karyesine gece vakti hırsızlığa gelen 20 kadar eşkıya Hamdi isimli bir şahsın evine saldırmış evin pencerelerini ve bacasını sökerek içeri girmişlerdir. Olayı farkedenden Hamdi Efendi nefsi müdafa ederek eşkıyalardan birini vurmuştur. Kismikör'den silah seslerini duyan Magaçur karyesi ahalisi Hamdi'ye desteğe gelmiş. 20 kadar eşkıyanın derdesti için Erzincan'a haber gönderilmiştir.¹⁰²

1914 tarihinde Medine'yi Erzincan'ın Kismikör ahalisinden Arap oğlulğiden Mehmet Bin İbrahim ölmeden önce kızı Sünbül'e bırakmış olduğu bir kısım emlak ve arazi Erzincan kadısının kararıyla Sünbül'e intikaline karar verilmiştir.¹⁰³

1916 tarihinde Medine'yi Erzincan'ın Kismikör karyesi ahalisinden iken vefat eden Fevzü oğullarından Salih ve İsmail isimli kişiler vefat etmiş olup, bunlardan kalan emlak ve araziye Kismikör köyünden Hüseyin, Süleyman ve Rıza, isimli kimselerin kullanıp işlediği hususunda Erzincan kadısına şikâyetle bulunulmuştur. Fevzü oğullarından Veli ve Kahraman isimli kimselerin Mehmet isimli kimsenin arazisinin kullanım haklarının kendilerine ait olduğunu öne sürmüşlerdir. Mahkemede kadının aldığı karara göre Fevzü oğullarından Salih'ten kalan bir kısım arazi ve emlakın Veli, Kahraman, Süleyman, Rıza isimli kişiler arasında pay edilmesine karar verilmiştir. İsmail'den düşen arazi ve emlakın ise Hüseyin ve Mehmet arasında pay edilmesine karar verilmiştir.¹⁰⁴

1916 tarihinde Medine'yi Erzincan'ın, Kismikör karyesi ahalisinden dilekçe sahibi olan Kanber oğlu Ahmet, mahkemeye başvurmuştur. 8 yıl önce düşmanları tarafından öldürülen amcası Kahrama'nın oğlu Mehmet, 7 yıldır annesi Şadiye ile

¹⁰⁰ BOA, Ali Emiri Ahmet III, 2.

¹⁰¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadâret Mektûbî Kalemi Umum Vilayat Evrâkı*, 24.02.1284. 979/85, 1.

¹⁰² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 16.04. 1323, 200 /13, 1.

¹⁰³ Gani, Ersoy, "5 Nisan 1914 – 2 Şubat 1922, Tarihli Şer'iyye Sicili Defterlerine göre Erzincan da Sosyo-Kültürel Hayat"(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2010),34.

¹⁰⁴ Fırat, "Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili"209.

yaşamaktadır Şadiye'nin başka biriyle evlenmesi sebebiyle Mehmet'in verasetinin annesi Şadiye'den alınarak amcası Ahmet'e verilmesine karar verilmiştir.¹⁰⁵

1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı İbrahim Efendidir, Köyün imamı ise Mehmet efendidir.¹⁰⁶ Kismikör karyesi nüfus bakımından 1800'lü yıllarda oldukça kalabalık ve canlı bir köydür. Bölge yaz aylarında Türkmen aşiretlerinin uğrak noktalarından olmuştur.¹⁰⁷

Günbağı günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 328 kişidir.

2.7. Kiy/Kiyi(Yaylabası)

Kiyi ya da Kiy olarak da söylenebilen köyün ismi Türkçe kökenli olabilir. Kiyi ismi keçi, koyun gibi hayvanların derisinin kurutulması olayına veya kurutulduğu yere verilmektedir. Kiyi adının bir Türkmen boy, aşiret ya da oymaklarından birine ait olduğu neredeyse kesindir. Türkmenlerin anayurtlarında kullanmış olduğu kiyili, kili, kiğ gibi isimleri Anadolu'ya da getirdikleri bilinmektedir. Kiyi köyünün isminin anlamı da bu gelenekten geliyor olabilir.¹⁰⁸ Kiy köyü 1300 m'de Ergen ve Şenkale Dağının kuzey yamaçlarında kurulmuştur. Doğusunda Dacirek karyesi, batısında Ergen karyesi, güneyinde Zafir ve Vakf-ı Bırsatik karyeleri bulunmaktadır.¹⁰⁹

Kiyi karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 35 hane 218 kişi, 1520 tarihinde 43 hane 294 kişi, 1591'de 150 hane¹¹⁰ 936 kişiden meydana gelmektedir.¹¹¹ 1642 tarihinde 1molla 1 imam 25 Müslüman hane, 41 gayrimüslim hane vardır.¹¹² 1642 tarihli bir başka belgede ise 30 Müslüman hane, 41 gayrimüslim hane kaydı bulunmaktadır.¹¹³ 17. yüzyılda nüfusu 335 kişidir.¹¹⁴ 1835 tarihinde ise 447 kişiden meydana gelmektedir.¹¹⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengin, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.¹¹⁶

¹⁰⁵ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916," 382.

¹⁰⁶ Ersoy, "1914 Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan " 135, 169.

¹⁰⁷ Şahin, *Erzincan Tarihi 1.cild*, 538-539.

¹⁰⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi 1.cild*, 538-539.

¹⁰⁹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

¹¹⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 151.

¹¹¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 268-270.

¹¹² Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası" 49.

¹¹³ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

¹¹⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*. 271-272.

¹¹⁵ BOA, Nüfus Defteri, 90-95.

¹¹⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 151.

1690-1694 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Hızır Paşa Cami, 1702-1720 tarihleri arasında Molla Ahmet Cami, 1742-1754 tarihleri arasındaki kayıtlar da ise Hacı Hüseyin Mescidi bulunmaktadır.¹¹⁷

1715 tarihinde Kuzey Erzincan nahiyesine tabi Kiyi karyesinden 600 akçelik tımara sahip olan Ali, Azak muhafazasına gelmediği için sahip olduğu tımarın İsmail'e vermesine karar verilmiştir.¹¹⁸

1800 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki camii hitabet görevi Seyyid Yusuf Halife'ye verilmiştir.¹¹⁹ 1807 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki camii hitabet görevi Mustafa Halife'ye verilmiştir.¹²⁰ 1810 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki camii hitabet görevi Hüseyin Halife'ye verilmiştir.¹²¹ 1820 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki caminin hitabet görevini Seyyid Mehmed kendi rızasıyla bırakınca hitabet görevi Seyyid Hüseyine geçmiştir.¹²² 1857 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki caminin hitabet görevi Ahmet'den Süleyman'a geçmiştir.¹²³ 1861 tarihinde Kuzey Erzincan Kiy karyesindeki Camii Şerifi Vakfının hitabet görevi Nasuh Halife'ye verilmiştir.¹²⁴ 1888 tarihinde Kuzey Erzincan Kiyi karyesine kayıtlı Kara Nasuh Oğlu Salih ile Yusuf'un uzunca bir süredir karyelerinde bulunmadıkları için kayıtları silinmiştir.¹²⁵

Kiyi gerek nüfus gerekse ekonomik olarak öne çıkan bir köydür. Tanzimat sonrası Erzincan'da eğitim kurumları açılırken Kiyi'de de bir iptidai mektebi açılmıştır. 1888-1892 yılları arası Erzincan'da iptidai mektepleri açılmaya başlanmıştır. 1897 tarihlerinde iptidai mektepleri beşe çıkarılmıştır. Erzincan'da iptidai mekteplerin dördü kız, biri erkek olmak üzere yapılmıştır. 1900'lerde iptidai merkezler dokuza çıkmıştır. Kiyi köyünde ise iptidai mektep 1908 yılında Kiyi iptidai mektebi olarak kurulmuştur.¹²⁶

¹¹⁷ Taş, " Hurufat Defterleri Erzincan "1351.

¹¹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar 1*, 25.08.1126, 35/1734, 1.

¹¹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun*, 29.12. 1215, 1480/68, 1.

¹²⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 21.03.1222, 374/21334

¹²¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun I*, 29.12.1225, 1514/70

¹²² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun*, 29.12. 1245, 1582/18, 1

¹²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 23.03.1274, 125/34, 1.

¹²⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 22.09.1278, 148/1, 1.

¹²⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kalemi*, 10.07.1306, 1603/107, 1.

¹²⁶ Nurettin Birol, *19.yüzyıl da Erzincan Tanzimatdan Birinci Dünya Savaşına Kadar (1839-1914)*. (İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2020), 147.

Kiyi’de 1896 tarihli bir asayiş raporunda şöyle bir olay geçmektedir: Kuzey Erzincan karyelerini haraca bağlayan Mirto isimli kana susamış bir cani karyelerdeki insanları vahşice katletmektedir. Mirto Kalesi olarak bilinen Kiyi köyünün batısındaki tepede mağaralarda, yanındaki eşkıya taifesiyle beraber barınmakta ve burayı kendilerine üst olarak kullanmaktadırlar. Mirto Kalesi olarak isimlendirilen yer günümüzde hala daha bu isimle anılmaktadır. Mirto Kalesi Ergen Dağına siper olmasından ve bu bölgenin doğal bir kale şeklinde ulaşılması zor ve savunulması kolay sarp kayalık bir bölge oluşu devletin bölgedeki asayişini tesis etmesini zorlaştırmıştır. Mirto bölgeye zorla derebeyi olma düşüncesiyle bölgede birçok önde gelen şahsiyetleri de gasp etmek suretiyle dağa kaldırmıştır. Mirtonun eşkıyalıklarının haberi payitahta kadar gitmiştir. Aslen Erzincanlı olan 3. Selim ve 2. Mahmut dönemlerinde yaşamış olan Türk Osman Paşa olayla bizzat ilgilenir. Türk Osman Paşa yanına birkaç asker alarak Dutsüzü, Rum Manastır taraflarını tutarak kaleyi kısıp alır. Mirto ve eşkıya taifesini kalelerinde yakalar. Mirto Kalesinde esir olan Piteriç köyünün ileri gelenlerinden Ak-Koyunlu’lardan Uğurlu Mehmed’in ailesini de kurtarır.¹²⁷

Kiyi’den çıkmış önemli şahsiyetler de dikkat çekmektedir. Bunlardan biri Ulema Hasan Efendi’dir. 1881 yılında Kuzey Erzincan Kiyi karyesinde dünyaya gelmiş, ilköğretimi karyedeki mektepte tamamlamıştır. Daha sonra eğitimi için İstanbul’a giderek Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Fatih Camii’nde ünlü Hacı Ali Efendi’den icazet alarak ilk defa Beyazıt Cami’nde hocalık yapmıştır. Edebiyat ve Fransızca alanlarında dersler vermiştir. 1920 yılında Farsça muallimliği ve İslam tarihi alanlarında dersler verdi görülmüş, 1922 yılında Süleymaniye Medresesi’nde müderrislik yapmıştır. 1931 tarihinde Torul’da hâkimlik yaparken vefat etmiştir.¹²⁸

1904 tarihinde Erzincan Kiyi karyesindeki manastıra saldıran 8 kadar eşkıya müslümanlarca geri püskürtülmüştür. Kiyi karyesinden kaçarak Urumekrek karyesine gelen eşkıyalar burada Madıros isimli bir gayrimislimi bostanında öldürmüştür. Eşkıyaların yakalanması için tatbikat başlatılmıştır.¹²⁹ 1904 tarihinde Erzincan Kiyi karyesi civarında manastıra saldıran eşkıyanın Dersimin Zarık (Yakatarla) karyesinden

¹²⁷ Kemal, *Erzincan*, s.287.

¹²⁸ Erol Kaya, *Erzincanlı Son Devir Osmanlı Uleması*, (Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları,2017),99.

¹²⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat*,01.07. 1322, 182/11, 1.

oldukları ve yakalanmaları için asker sevk edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Tecavüzlerin durdurulması için Pülsüz kırsalına karakol inşa edilmesine karar verilmiştir.¹³⁰

1906 tarihinde Erzincan Kiyi karyesinde ikamet etmekte olan ama birkaç yıldır ikamet yerlerinde bulunmadıklarından dolayı Simon oğlu Yorgi eşi ve 4 çocuğu ile ilgili nüfus tezkiresi gönderilmiştir.¹³¹ 1907 tarihinde Kuzey Erzincan Kiyi karyesinden Mehmet Efendi, karyesiyle ilgili olarak çekmiş olduğu telgrafta Dersimden Kiyi karyesine aşiretlerin gelerek hayvan kaçırdığını rapor etmiştir.¹³²

1908 tarihinde Yalova ipdidai mektebinden istifa eden Mehmet Nurettin Efendi Kiyi karyesi mektep mualimliğine atanmıştır.¹³³

1912 tarihinde 8 sene evvel Kiyi karyesinde ikamet etmekte olan Rum Manastırı sakinlerinden Pereşteva Lefterdiya Viyana'ya gitmiş geri dönmemiştir.¹³⁴

1919 tarihinde Erzincan Kiyi karyesinde Karakaş Mustafa Efendi'nin oğlu Hacı Muhiddin Efendi vefat etmiş olup kızları Naime ve Sıdika'nın rüşt çağına gelinceye kadar vekâletleri'nin Şefika Hatuna verilmesi kararı alınmıştır. Şefika Hatun daha sonra mahkemeye yaptığı itirazda vekâletleri kabul etmeyince Muhuddin Efendi'nin Kiyi karyesinde oturan kardeşi Akif Efendi'ye kızların vekâleti verilmiştir.¹³⁵ 1920 tarihinde Erzincan'nın Kiy karyesi sakinlerinden Sultan Hanım İsmail Efendi'ile boşanmıştır. Sultan Hanım'ın iddiasına göre boşanmalarının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen İsmail Efendi 1250 kuruş olan mihri ödememektedir. Olayla ilgili Kiyi karyesinde oturan Hasan ve Kerim Ağa şahit olarak dinlenmiş olup Sultan Hanım haklı bulunmuştur. 1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı Salih Efendi'dir, köyün imamı ise Mehmet Efendi'dir.¹³⁶

1917 tarihinde Rusların ve Ermenilerin saldırısında köy büyük bir mücadele vermiştir. Köye yapılan saldırılar bir süre geri püskürtülse de sonuçsuz kalmıştır. Ermeniler köyü basarak ileri gelenleri ve köyde kendilerine alehtar olanları idam

¹³⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 06.07.1322, 182/45, 1.

¹³¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hâriciye Nezâreti Paris Sefareti Belgeleri*, 04, 25.07.1906, 236/16, 2.

¹³² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kalemi*, 27.06. 1325, 1188/55, 1.

¹³³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Mektûbî Kalemi*, 18.11.1326, 1085/53, 2.

¹³⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Hukuk Evrâkı*, 13.04.1331, 5/102, 2.

¹³⁵ Fırat, "Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili" 182.

¹³⁶ Ersoy, "1914 Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan "135,169.

etmişlerdir. Yaşanan işkence ve zulümler 1918 yılında Erzincan'ın kurtuluşuna kadar sürmüştür.¹³⁷

Yaylabaşı günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 1.495 kişidir.

2.8. Mıgısı/Mıgısı (Yalınca)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Mıgısı Mercan Suyunun kenarında 1190m'de kurulmuştur. Doğusunda Karatuş karyesi batısında Zetkık karyesi, kuzeyinde Kadagan karyeleri bulunmaktadır.¹³⁸ Mıgısı karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 55 hane¹³⁹ 143 kişiden meydana gelmektedir. 1520 tarihinde köy terkedilmiştir. 1516 sayımında köyde nüfus var iken daha sonra köyün terkedilmiş olması göç, savaş, sürgün olaylarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. 1591 tarihinde ise karye 948 kişiden oluşmaktadır.¹⁴⁰ 1642 tarihinde 3 Müslüman hane, 60 gayrimüslim hane bulunmaktadır. Müslüman ahaliden Bekir Beşe isimli bir reayaya ait bir çiftlik gayrimüslim reayaya ait 4 bahçe bir tane bağ kayıtlarda yer almaktadır.¹⁴¹ 17. yüzyılda nüfusu 315 kişidir.¹⁴² 1835 tarihinde 324 gayrimüslim nüfus, 112 Müslüman nüfusa sahiptir.¹⁴³ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum'dur. Karyede Mercan Deresinin üzerinde 4 tane un değirmeni bulunmaktadır. Kuzey Erzincan içerisinde değirmen sayısı en fazla olan karye burasıdır.¹⁴⁴

Taharten medresenin evkaf gelirleri ise genel olarak Kuzey Erzincan nahiyesi köylerinden elde edilen hububat gelirleriyle sağlanmaktadır. Bırsatik, Vartınık, Mıgısı, Hasor köyleri bunların başında gelmektedir.¹⁴⁵

1744 tarihinde Mıgısı karyesi ile ilgili 15 farklı şikâyet örneği vardır. Mıgısı karyesi hakkındaki 15 şikâyetin 10 tanesi Teymüroğlu Osman hakkındadır. Mıgısı karyesinde zeamet sahibi Arpa Emimi Hacı Halil'in yapmış olduğu şikâyete göre Teymüroğlu Osman, Mıgısı karyesine gelerek yalancı şahitlerle araziye gasp edip

¹³⁷ Kemali, *Erzincan*,105-108.

¹³⁸ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

¹³⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*151.

¹⁴⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

¹⁴¹ Saygı, "17.yüzyıl Erzincan Kazası"49.

¹⁴² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

¹⁴³ Gül, "Erzincan 1835",180-182.

¹⁴⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,151.

¹⁴⁵ İçli "Erzincan Medreseleri "1481.

üzerine geçirmektedir. Bu durumla ilgili olarak Osman suçlu bulunmuş yakalanarak Erzuruma götürülmeye çalışılmışsa da yolda kaçmayı başarmıştır. Mıgısı karyesine geri gelen Osman kendisinin asker olduğunu Erzincan'da 31. bölüğe kayıtlı olduğunu iddia etmiştir. Mıgısı karyesinde Osman'ın zulmü artınca ahali karyeyi terketmeye başlamıştır. Osman ise Mıgısı'yı terk edenlerin yerine kendi taraftarlarını yerleştirmiştir. Erzincan'dan kadı naibi olaya iştirak edince Osman'ın yakalanması emredilmiştir. Osman emre itaat etmediği gibi Mıgı'ya yerleştirdiği halkıda kışkırtmıştır.¹⁴⁶

1802-1808 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede İsak Efendi Zadelere ait Ahmet Ağa mescidi bulunmaktadır.¹⁴⁷

1847 tarihinde Kuzay Erzincan Mıgısı karyesinde oturan Ürekli Niko tarafından öldürülen Agop'un karısı ile olan davasına kendisinden başka bakacak kimse olmadığından gerekli kolaylığın gösterilmesi talebine dair Agop'un kardeşi Haçator'un arzuhalı bulunmaktadır.¹⁴⁸

Bölgenin ziraat faaliyetleriyle ilgili 1897 tarihinde Erzincan Ovasında ipekçiliğin geliştirilmesi için 2. Abdulhamit döneminde Abdulvahid Bey ve Perdos Efendi tarafından Bursa'dan dut ağacı ve ipek böceği getirilmiştir. Kuzey Erzincan nahiyesi Mıgısı, Cancige, Ekrek köylerine dağıtılan 36 kutu tohumdan bir yıl sonra 730 kutu yaş koza üretilmiş, 100 kutu tohumluk olarak ayrılmış gerikalanı Rusya'ya ihraç ettirilmiştir.¹⁴⁹ Devlet ziraatle uğraşan çiftçiyte farklı mahsüller ekiminde hem yol gösterip hem de çiftçinin ürününün alımında bizzat müşteri olmuştur. Mıgısı'dan elde edilen ipek Erzincan'daki dokuma tezgâhlarında dokunarak üretime de katkı da bulunulmuştur.

1903 tarihinde Mıgısı karyesinde birer mektebi iptidai açılmasına karar verilmiştir.¹⁵⁰ 1906 tarihinde Erzincan Mıgısı nahiyesinden olan ve memleketine

¹⁴⁶ Durmuş, "Erzincan'daki asayiş sorunları"1639.

¹⁴⁷ Taş, "Hurufat DefterleriErzincan "1351.

¹⁴⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Asâfi Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî*, 24.06.1263, 26/80, 1.

¹⁴⁹ Sertaç Demir, "Sultan II. Abdülhamit Devrinde Erzincan Sancağı "İçinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı,(Erzincan: Erzincan Binalıyıldırım Üniversitesi Yayınları 2019),1532.

¹⁵⁰ Birol, *19.yüzyıl da Erzincan*,169.

dönmek için Karatoroy oğlu Karabet ve zevcesi Zimay, gelini Sorpik ile Serkiz, kişilerine pasaport verilmesi istenmiştir.¹⁵¹

1905 tarihinde Erzincan'dan memleketine giden bir zatın Mıgısı karyesinde 2 katırı ile akrabalarına ait 4 adet hayvanatın çalındığına yönelik şikâyeti vardır.¹⁵² 1920 tarihinde Alemdar Ali Ağa Abdulhane ve taraftarlarından şikâyetcidir. Şikâyetle göre Urumerkrek karyesinde oturan Beşir oğlu Abdulhane ve birkaç taraftarıyla beraber Mıgısı karyesinde bulunan Ali Ağa'nın evini gece vakti basmış ve Ali Ağa'yı tüfek kurşunu ile yaralamışlardır. Ali Ağa'nın Ayşe ve Meryem isimli hatunlarının sandıklarını kırıp içlerindeki değerli eşyaları gasp etmiş, bunun yanında evdeki değerli eşyalarıda çalmışlardır.¹⁵³

1920 tarihinde Erzincan Mıgısı köyünde oturmakta olan Tahtacıoğlu Kafurak Hanımı Kibelu'nun ölümüyle Avank ve Nursebes isimli çocuklarının vekâletlerini Munik ve zevcesi Saliha Hatuna verilmesine karar verilmiştir.¹⁵⁴

Yalnızca günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 400 kişidir.

2.9. Ürek/Urek (Ürek)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Ürek köyü ovada 1250m'de kurulmuştur. Doğusunda Ekregi Hüma, batısında Pulur karyesi vardır.¹⁵⁵ Karye, Ekreki Huma karyesine çok yakın kurulmuştur. İki köy arası mesafe 500 metredir. Bu iki yerleşim yerinin neden bu kadar yakın kurulduğu ve isim olarak neden farklı yerleşim yerleri olarak anıldıkları bilinmemektedir. Urek karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 34 hane¹⁵⁶ iken 1520-1530 tarihlerine ait nüfus kayıtları tespit edilememiştir. 1591 tarihinde nüfusu 160 kişidir.¹⁵⁷ 1642 tarihinde 26 gayrimüslim hane

¹⁵¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 11.04.1324, 223/63, 1.

¹⁵² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Âlî Evrak Odası*, 16.09.1322, 2454/184031, 1.

¹⁵³ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili," 297.

¹⁵⁴ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili," 298

¹⁵⁵ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

¹⁵⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 154.

¹⁵⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

yaşamaktadır.¹⁵⁸ 17. yüzyılda nüfusu 140 kişidir.¹⁵⁹ 1835 tarihinde 128 kişiden oluşmaktadır.¹⁶⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

1723-1725 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Yusuf Ağa isminde bir de cami bulunmaktadır.¹⁶¹ 1882 tarihinde Ürek karyesinde, Ahmedî Pakeriç vakfına ait bostan ve bir de bağ bulunmaktadır.¹⁶²

1916 tarihinde bir mahkeme kaydında köyde geçen bir olay şu şekil de anlatılmaktadır. Erzincan'ın Urek karyesinden Tayyar, Nuri ve Hüseyin isimdeki kimseler kendilerine miras kalan araziye diğer veraselerle birlikte satın çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için izin istemektedirler.¹⁶³ Başka bir kayıta ise Urek köyü, Aşuran ve Çaruklu Türkmen aşiretlerinin yerleri olarak geçer.¹⁶⁴

Dörtler günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 180 kişidir.

2.10. Pulur (Ortayurt)

Pulur köyünün isminin menşei üç farklı şekilde açıklanabilir: İlk olarak Pulur kelimesi, küçük tepecik anlamına gelmektedir. Pulur köyünde kurulmuş olduğu yere bakıldığında küçük bir tepecik görürüz buna ithafen köyün ismi Pulur olmuş olabilir. Pulur aynı zamanda ekin demedi de demektir. Son olarak da Türkmen oymaklarından biri olan Pulurargılar bu bölgeye yerleşmiş ve kendi isimlerini köye vererek kelime zamanla Pulur'a dönüşmüş olabilir.¹⁶⁵ Pulur karyesi 1250 metrede Pulur tepe ve Deliktaş Dağı arasına kurulmuş toplu bir yerleşmedir. Doğusunda Urek karyesi batısında Rumekrek karyesi bulunmaktadır.¹⁶⁶

Pulur karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 16 hane 101 kişi, 1520-1530 tarihlerinde 33 hane 216 kişidir. 1591 tarihinde ise 77 hane¹⁶⁷ 467 kişiden oluşmaktadır.¹⁶⁸ 1642 tarihinde 4 Müslüman hane, 4 gayrimüslim hane vardır. Müslümanlara ait 3 çiftlik

¹⁵⁸ Saygı, "17. YüzyılErzincan Kazası",49.

¹⁵⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,271-272.

¹⁶⁰ BOA, Nüfus Defteri, 170-171.

¹⁶¹ Taş, "Hurufat defterleri Erzincan ",1351.

¹⁶² Kaya, *Vakfiyeleri*, 66.

¹⁶³ Sema Çakır, "Osmanlı Hukuk Sisteminde Fıkıhın Belirleyiciliği Erzincan Şer'iyye Sicilleri Evlenme Boşanma Kayıtları Örneği." *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,6/2.(2019):451.

¹⁶⁴ Şahin, *Erzincan Tarihi*1.cild,504-505.

¹⁶⁵ Şahin, *Erzincan Tarihi*1.cild,538-539.

¹⁶⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

¹⁶⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 152.

¹⁶⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

bulunmaktadır.¹⁶⁹ 17. yüzyılda nüfusu 40 kişidir.¹⁷⁰ 1835 tarihinde nüfusu 90 kişidir.¹⁷¹ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zenginlik, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.¹⁷²

1725 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Pulur karyesinde tımar sahibi Mustafa'nın Revan Seferine gitmediği için tımarı elinden alınarak Hüseyin'e verildiği kayıt edilmiştir.¹⁷³ 1725 tarihinde Kuzey Erzincan nahiyesi Pulur karyesinde İsmail'e ait tımarı İsmail işleyemediği için İsmail oğlu Mustafa'ya verilmesine Erzincan Miralay Süleyman imzasıyla karar verilmiştir.¹⁷⁴ 1748 tarihinde Erzurum nahiyesinin Kuzey Erzincan Pulur karyesinde tımar sahibi Hüseyin'in tımarı elinden alınarak Osman isimli şahsa verildiği belirtilmiştir.¹⁷⁵ 1754 tarihinde Pulur karyesindeki Ahmet'in aldığı tımarı haksız yere edindiği, daha önce Ali'nin olan tımarı Ali'nin çocuğu olmadığını idda ederek elinden aldığı ve gerçeğin anlaşılması üzere Ali'nin tımarı geri verildiği aktarılmıştır.¹⁷⁶

1771 tarihinde Pulur karyesinde tımar sahibi olan Hasan Kars muhafazasına gelmemiş ayrıca 9 yıldır'da berat ettirmemesi sebebiyle de boşta kalan tımar Mahmut'a verilmiştir.¹⁷⁷

1703-1720 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Hacı Hasan Mescidi isminde mescit bulunmaktadır. 1812-1822 tarihleri arasında Ömer Mescidi isimli mescit bulunmaktadır. Köydeki vakıf hissesi Erzincan Atabek Medresesi'ne verilmektedir.¹⁷⁸

1904 tarihinde Dersim ve Kuruçay kazası ahalisinden Boskelli Kırmı oğulları, Pulur ve civar köylere saldırılarda bulunmuşlardır. Saldırıların önlenmesi için bir kısım müfrezenin Pulur'a yerleştirilmesi kararı alınmıştır.¹⁷⁹

1789 tarihinde Kuzay Erzincan Pulur karyesinden Seyid Hüseyin mihrini ödeyerek nikâhladığı eşi Gülhane Hatun. Seyid Hüseyin'in sefere gidip geldiğinde aynı

¹⁶⁹ Saygı, "17. YüzyılErzincan Kazası",49.

¹⁷⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

¹⁷¹ BOA, Nüfus Defteri, 102-103.

¹⁷² Miroğlu, *Kemah Sancağı*,152.

¹⁷³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Ahmet III*, 11.06. 1137, 78/7857, 1.

¹⁷⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar*, 12.01. 1137, 55/2716, 1.

¹⁷⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mahmud I*,18.01. 1161, 71/4633, 1.

¹⁷⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mahmud I*, 21.08. 1167, 251/20481, 1.

¹⁷⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mustafa III*, 29.12. 1185, 107/8130, 2.

¹⁷⁸ Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan ",1351.

¹⁷⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamalat ve Islahat Komisyonu Muamalat* 25.05.1321, 151/26, 1.

köyde olan Gülhane Hatun'un, aynı karyeden olan Katırcı Beyazıd Ağa ile yakınlaştığı anlaşıncı Seyid Hüseyin, Gülhane Hatun'u boşamıştır.¹⁸⁰

Pulur günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 132 kişidir.

2.11. Çorhasa/Çolhasa (Soğukoluk)

Çolhasa isminin menşei şu şekilde açıklanabilir: Çor Erzincan dilinde verimsiz toprak anlamında kullanılmaktadır.¹⁸¹ Hassa ise padişaha, vezirlere, beylerbeylerine ve sancakbeylerine verilirdi. Çolhasa bu kelimelerin birleşimiyle meydana gelmiş olabilir. Çolhasa köyü 1200 metrede Karasu Irmağının 500m güneyinde ova üzerine kurulmuş eski ve toplu bir yerleşmedir.¹⁸² Doğusunda Hamdesi ve Zatkıg karyesi bulunurken, batısında Zatır ve Mollakent karyeleri bulunmaktadır.

Çolhasa karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 14 hane 88 kişi iken, 1530 tarihinde 27 hane¹⁸³ 170 kişiden oluşmaktadır. 1591 tarihinde 360 kişilik kalabalık bir köydür.¹⁸⁴ 1642 tarihinde 2 gayrimüslim hane, 16 Müslüman hane bulunmaktadır.¹⁸⁵ 1642 tarihli bir başka belgede ise 17 Müslüman hane, 3 gayrimüslim hane bulunmaktadır.¹⁸⁶ 17. yüzyılda nüfusu 95 kişidir.¹⁸⁷ 1835 tarihinde 146 Müslüman ikamet etmektedir.¹⁸⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zegrek'tir.¹⁸⁹

1708 tarihinde Erzincan Colhasa karyesindeki Hacı Osman camii'sine Yusuf oğlu Halil'in imam olarak atanmasının doğru olacağı hakkında Erzincan kazasına arz yazılmaktadır.¹⁹⁰ 1745 tarihinde Ali'nin tasarrufunda bulunan Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Çolhasa karyesindeki tımar yeniden Aliye verilmiştir.¹⁹¹

¹⁸⁰ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",310.

¹⁸¹ Şahin, *Erzincan Tarihi*1.cild,540-541.

¹⁸² "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

¹⁸³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,148.

¹⁸⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

¹⁸⁵ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",50.

¹⁸⁶ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

¹⁸⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

¹⁸⁸ BOA, Nüfus Defteri, 170-171.

¹⁸⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,148.

¹⁹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Evkâf*, 28.05.1120, 76/3774, 1.

¹⁹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mehmed I*, 25.08. 1157, 85/5736, 1.

1755 tarihinde Dergâhı Mualla çavuşlarından Seyit Mustafa Çavuşun Erzincan nahiyesi Çolhasa karyesindeki sahip olduğu zeameti kaybettiği için başka bir kılıç tımarının yeniden verilmesine karar yazılmıştır.¹⁹²

1761 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Çolhasa karyesindeki zeametın sahibi Abdullah'ın zeametine şerh konulmuştur.¹⁹³

1763 tarihinde Dergâhı Ali çavuşlarından vefat etmiş olan Seyid Mustafa çavuştan kalma Erzurum sancağı'nın Kuzey Erzincan Nahiyesine ait olan Çolhasa karyesindeki zeamet ve kılıçlar ile bir kısım tımar hissesi gerekli inceleme ve paylaşırma yapıldıktan sonra Mustafa Paşa'nın hazine kâtibi Ahmet ile İbrahim'e verilmesi uygun bulunduğı belirtilmiştir.¹⁹⁴

1772 tarihinde Mehmet isimli kişinin Erzincan nahiyesi'nin Çolhasa karyesinde 20.000 akçe zeameti olduğı halde seferlere gelmemiştir. İsmail veledi Mehmet'in binbaşılığının sefere gelmediğı için Abdullah'a verilmesine karar verilmiş olduğı bildirilmiştir.¹⁹⁵ 1792 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Çolhasa karyesindeki zeametın Hüseyinoğlu Yakup'a verilmiştir.¹⁹⁶

1792 tarihinde Colhassa karyesinde Niyazi Çelebi Cami'nin yapılması için Süleyman Efendi ile oğulları Osman ve Emin camiye maddi yardımda bulunmuştur. Bu kimselerden başka olarak Çolhassa karyesinden Musa isimli bir zat camiye 1 kuruşluk yardımda bulunmuştur. Karatuş karyesinden Adil Efendi cami yapılp halkla buluşması için camiye yardımda bulunmuştur. Karatuş karyesinden İsmail Efendi'de caminin maddi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Caminin iki senelik 600 kuruş masrafının 250 kuruş parası peşin olarak ödenmiştir.¹⁹⁷

1792 tarihinde Corhasa karyesindeki Niyazi Çelebi Camisi Süleyman'a ikta kılınmışken, Süleyman'dan alınarak Karatuş karyesinin 13. hanesinin 6 numarasında ikamet eden İsmail'e verilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁹⁸

¹⁹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 15.02. 1169, 64/4806, 1.

¹⁹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1175, 5/288, 1.

¹⁹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1177, 200/15746, 1.

¹⁹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1186, 196/15458, 1.

¹⁹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12. 1207, 56/3325, 1.

¹⁹⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 03.07.1207, 2/21, 1.

¹⁹⁸ BOA, Evkaf Berat, 2.

1796 tarihinde Çorhasa karyesindeki Ahmet'e ait olan araziye bir yıllığına Yusuf isimli kişi 600 kuruşa kiralamıştır. Kira bedelinin 180 kuruşunu Yusuf, Ahmet'e ödemiş geri kalan 420 kuruşunu bir yıl geçmesine rağmen ödememiştir. Ahmet mahkemeye başvurarak gereğinin yapılmasını istemiştir.¹⁹⁹

1916 tarihinde Erzincan Çolhasa köyünden olan Şilop oğlu Mehmet Efendi, Çolhasa köyünden olan Yüzbaşı oğlu Mehmet Efendi'nin yetim kalan çocukları Şevket ve Rıdvan'ın rüşt çağına kadar vekâletlerinin kendisine verilmesini istemektedir. Mahkemenin çocukların vekâletlerinin kendisine vermesi halinde çocuklar için günlük 8 kuruş ödeyeceğini taahhütetmektedir.²⁰⁰

1919 tarihinde Erzincan Çorhasa karyesi ahalisinden olan Ömer, askerlik için Kafkas Cephesi 86. Alayın 2. Taburuna kayıt olmuştur. Katılmış olduğu Sarıkamış muharebesinde kayıp olarak geçen Ömer için babası Abdurrahman Beğ mahkemeye başvurduğu görülmüştür.²⁰¹

1914-1922 şer'iyye sicili defterine göre köyün muhtarı Süleyman Efendi'dir, Köyün imamı ise Abdullah Efendi'dir.²⁰²

Soğukoluk günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 320 kişidir.

2.12. Hamzesi/Hamzası (Gölpınar)

Köyün ismi Hamzesi veya Hamzası olarak söylenmektedir. Hamzası Arapça menşeli Türkçeleşmiş bir kelimedir. Hamza'ya mensup ya da Hamzanın toprağı anlamında söylenerek günümüze Hamzası olarak gelmiştir.²⁰³ 1300m'de Karadağ'ın Tavşanlıkaya bölgesinde kuzeye bakan yamaçta kurulmuştur. Doğusunda Tılhas, batısında Kürdkendi karyeleri bulunmaktadır.²⁰⁴ Hamzası karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 32 hane 199 kişidir.²⁰⁵ 1520 tarihinde ise köy virane olarak kayıtlara geçmiştir.

¹⁹⁹ Rukiye Özdemir“Erzurum Ahkâm Defterlerine Göre XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Erzincan Sancağın da Borç- Alacak İlişkileri (H 1155-1198 / M 1742-1796”, İçinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşçı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019),1466.

²⁰⁰ Öztürk, “1NumaralıErzincan Şer'iyye Sicil 1916”,429

²⁰¹ Fırat, “Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili,”132.

²⁰² Ersoy, “1914Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan ”, 34.

²⁰³ Şahin, *Erzincan Tarihi1.cild*,542-543.

²⁰⁴ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

²⁰⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

1591 tarihinde nüfusu 123 kişidir.²⁰⁶ 1642 tarihinde 19 Müslüman hane, 5 gayrimüslim hane, 3 çiftlik ve 1 bahçe bulunmaktadır. Ayrıca 1 mescit birde burada görevli sipahi bulunmaktadır.²⁰⁷ 1642 tarihli başka bir kayıt da ise köy 21 müslim hane, 9 gayrimüslim haneden oluşmaktadır.²⁰⁸ 17. yüzyılda nüfusu 150 kişidir.²⁰⁹ 1835 tarihinde nüfusu 94 kişidir.²¹⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengin, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.²¹¹

1642 tarihinde Hamzası karyesindeki zaviyenin şeyhi Yusuf Bin İbrahimdir.²¹² 1690 tarihinde Kuzey Erzincan'a bağlı Hamzası karyesinde Taşcı Ali Mescidi cemaatinin kalabalık oluşu ve Hamzası ahalisinin isteğiyle camiye çevrilmiştir.²¹³ Yine aynı tarihli belgede Hamzası karyesindeki camiye Erzincan kadısı Hacı Mustafa tarafından, imam hafız Mustafa tayin edilmiştir.²¹⁴

1726-1728 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Memet Çelebi isminde bir de cami bulunmaktadır. Aynı tarihlerde karyede Süleyman Han mescidide bulunmaktadır.²¹⁵

1758 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine bağlı Hamzası karyesinde tımar sahibi Mustafa olmuştur.²¹⁶ 1772 tarihinde Divanı Hümayun Kâtibi Hüseyin Vecdi Efendi'nin, Erzurum livasının Kuzey Erzincan Sancağına tabi Hamzası karyesin'de sahibi olduğu tımara şelh konulmuştur.²¹⁷ 1897 tarihinde, Kuzey Erzincan Nahiyesi Handesi karyesi Sultan Süleyman Mescidi vakfına Osman bin Ali atanmıştır.²¹⁸

1916 tarihinde Erzincan Hamzesi karyesin de oturmakta olan Osman oğlu Mehmet şahitler huzurunda 101 kuruş mihir ile Emine Hatun'la evlenmiştir. Osman altı

²⁰⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268, 270.

²⁰⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 50.

²⁰⁸ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

²⁰⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

²¹⁰ BOA, Nüfus Defteri, 86-89.

²¹¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

²¹² İnbaşı, "Erzincan Kazası", 212.

²¹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İbnülemin Vakıf*, 29.05. 1102, 24/2840, 1.

²¹⁴ BOA, İbnülemin Vakıf, 2.

²¹⁵ Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan" 1351.

²¹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12.1171, 54/3907, 1.

²¹⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 12/791, 1.

²¹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 22.11.1315, 299/6, 1.

ay sonra Emine Hatun'dan boşanmıştır. Emine Hatun şahitler huzurunda kendisine vadedilen 101 kuruş mihri istemekte olduğu kaydedilmiştir.²¹⁹

Gölpınar günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 176 kişidir.

2.13. Vasketil/ Vasgetil (Aktepe)

Vasgetil köyünün isminin Türkçe menşeli olduğu söylenebilir. Batı Türkistan'da bu isimde birçok yerleşim yeri bulunmaktadır. Örneğin Feyzabat şehrinin bir diğer ismi Vaşgirt'dir.²²⁰ 1200m'de Karasu Irmağı'nın kenarında, ova üzerinde hafif bataklık bir arazide kurulmuş toplu bir yerleşmedir. Güneyinde Çolhasa karyesi, kuzeyinde Karasu Nehri bulunur.²²¹ Vasgetil karyesi 1516 tarihinde 127 hane, 1520 tarihinde 94 hane, 1591 tarihinde 100 hane,²²² 1642 tarihinde ise Müslüman nüfusa ait 15 hane bulunmaktadır.²²³ 17. yüzyılda nüfusu 75 kişidir.²²⁴ 1835 tarihinde nüfusu 54 kişidir.²²⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zekrektir.²²⁶

1782 tarihinde Erzurum sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesinin Vasgetil karyesindeki tımar sahibi Abdurrahman yetim kalan oğlu için cebelü bedeli isteğinde bulunmuştur.²²⁷

1787 tarihinde Erzurum sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesinin Vasketil karyesindeki gedik tımarının sahibi nin Mustafa olması için Erzincan Kazası kale Ağası Seyid Ebubekir arzuhalde bulunmuştur.²²⁸ 1887 tarihinde Vasketil karyesi değirmenin iki sülüs hissesi Mustafa Ağa bin Memiş vakfına aittir.²²⁹

1914 tarihinde Erzincan Vasketil köyünden Sakine Hatun iddasına göre babası Yusuf Efendi, Şıhlı karyesinde bir tarlayı maraba usulüyle İsmail Efendi ile ekmiştir. Tarladan 30 got buğday çıkmış lakin Vasketil köyünden Yusuf Efendi vefat etmiştir. 30 got buğdanın 15 godu İsmail Efendi tarafından öşür ve leşber payı olarak verilmiştir.

²¹⁹ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916", 399.

²²⁰ Şahin, *Erzincan Tarihi* 1. cild, 545-546.

²²¹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

²²² Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 147.

²²³ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

²²⁴ Gül, Başıbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

²²⁵ BOA, Nüfus Defteri, 54.

²²⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 147.

²²⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Abdülhamid I*, 07.08.1196, 310/20817, 1.

²²⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Abdülhamid I*, 10.09. 1201, 66/4636, 1.

²²⁹ Kaya, *Vakfiyeleri*, 258.

Gerikalan pay ise Sakine Hatunun iddasına göre geri verilmemiştir. 1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı Süleyman Efendi, köyün imamı ise Abdullah Efendi'dir.²³⁰

Akdağ günümüzde Soğukoluga bağlı olup, nüfusu 160 kişidir.

2.14. Şıhlı/ Şıgılı (Uluköy)

Şıhlı Arapça menşeli Türkçeleşmiş bir kelimedir. Şıhlı yani hocası, müridi olan yer anlamına gelmektedir. Doğusunda Mertekli mezarası, kuzeyinde Karasu Nehri bulunmaktadır. 110m'de Karaçayır ve Çatalkışla mevkiinde kurulmuştur.²³¹ Taşkınlarla ve depremlerle birçok kez yıkılmış harap olmuştur. Köyün asıl yerleşim yeri Karasu Irmağı'nın kıyısı iken taşkınlarla zarar görmüş yeri değişmiştir. Daha sonraki yıllarda depremler dolayısıyla köy yıkılmış yeniden kurulmak zorunda kalınmıştır.

1516-1835 tarihleri arası karyenin nüfus bilgileri tespit edilememiştir. Köy hakkın'da 1720 tarihinden sonra kayıtların tutulduğu görülüyor. Şıhlı bu tarihlerde kurulmuş olabilir. 1835 tarihinde nüfusu 187 kişidir.²³² Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

1728 -1729 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Ali Beğ isminde bir cami ile ismi belirsiz bir mescit bulunmaktaydı.²³³ 1837 tarihinde Erzincan kazasına bağlı Şıhlı karyesinde Ali Bey tarafından inşa ettirilen camiye Seyid Ahmet Halife atanmıştır.²³⁴ 1883 tarihinde Şıhlı karyesi imamı ve muhtarı, arazi memuru Mustafa Efendi'den şikâyetçidir. Şıhlı karyesinin ve civar karyelerin arazilerini yabancı şahıslara tapulayan memur Mustafa Efendi hakkında şikâyetler artınca inceleme başlatıldığı belirtilmiştir.²³⁵

1920 tarihinde Şıhlı karyesinden Hatice Hatun'un on beş yıllık eşi Mevlüt, Kafkas cephesine askere gitmiştir. Bir süre sonra Mevlüt'ün şehit haberi gelince Hatice Hatun bir başkasıyla evlenir. Bir süre sonra Mevlüt Şıhlı'ya geri döner. Hatice'nin bir başkasıyla evlendiğini görünce onu nikâhında tutmayarak mihrini ödeyip boşar. 1920

²³⁰ Ersoy“1914Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan”,34.

²³¹ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

²³² BOA, Nüfus Defteri, 182-187.

²³³ Taş,“ Hurufat Defterleri Erzincan ”,1351.

²³⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun*, 12.05. 1253, 1608/44, 1.

²³⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kalemi*, 22.10.1301, 1345/20, 2.

tarihinde Erzincan Şıhlı köyünde vefat eden Ali oğlu Burhan'ın mülkleri Burhan'ın vefatıyla diğer mirasçıları Abdullah ve Hacı Salih'e kaldığı da kayıta görülmektedir.²³⁶

Şıhlı'dan çıkmış önemli şahsiyetler de dikkat çekmektedir. Bunlardan biri olan Faik Osman'nın hayatı kısaca şu şekildedir: Faik Osman Okumuş namı değer “Şıhlılı Hacı Hoca” 1855-1936 yılları arasında yaşamıştır. Faik Osman 1855 yılında Şıhlı'da doğmuş, ilk eğitimini köyde almıştır. Köydeki eğitimi bitince İstanbul'a giden Faik Osman İstanbul'un ileri gelen hocalarından dersler görmüştür. Eğitimi burada tamamlayan Faik Osman memleketine dönerek hocalığa başlamıştır. Halka verdiği dini dersler ile tanınan Faik Osman toplumda sözü geçen kimseler arasında yer almıştır. Dini yönüyle tanındığı gibi şair olarak da öne çıkmakta, tasavvufi tarzda mensur ve manzum şeklinde eserler vermesine rağmen şairin ne yazık ki sadece iki eseri günümüze ulaşmıştır. Bunlardan biri tasavvufi nasihatler içeren Evrakı Perişan isimli eseri bir diğer eseri ise hece ve aruz ile karışık olarak yazılmış bir şiir kitabıdır.

Faik Osman 1936 yılında köyü olan Şıhlı'da vefat etmiş, mezarı ise Çermik kabristanlığıdadır. Faik Osman'ın Erzincan'ın işgalini ve kurtuluşunu şiirsel bir üslupla şu şekilde anlatmıştır: “Ruslar Erzincan'dan çekildi, Erzincan'ı Ermenilerin insafına bıraktılar. Erzincan Nuh tufanına dönmüş, sokaklar evler insan cesetlerinden geçilmez olmuştur. Ermeniler sokakta pazarda yakaladıkları her Müslümanı vahşice katletmektedirler. Kalan üç beş Müslüman evlerinden ölüm korkusuyla çıkmaz olmuşlardır. Mevsimlerden kış olduğundan insanlar soğuktan ölmektedirler.” Faik Osman Erzincan evliyalarından yardım istemekte, dualar edilmektedir. Umutlarını kaybetmeyen Müslümanlar kurtuluş yolu aramaktadırlar. Faik Osman, Kazım Karabekir'in ve Garbî Dersim Müfreze Komutanı Hâlit Bey'in Erzincan'ı kurtarmak için geldiğinde Erzincan'da bahar havası olduğunu, insanların aylardır ezan sesine hasret olduklarını, Ermenilerin Erzurum istikametine başıboş şekilde kaçtıklarını kaçarken halkı öldürmekten çekinmediklerini anlatmaktadır.²³⁷

Uluköy günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 531 kişidir.

²³⁶ Çakır, “Erzincan Şer'iyye Sicilleri Evlenme.”, 451.

²³⁷ Ramazan Sarıççek, Kadir Acar, “Erzincan lı Faik Osman ve Halid Bey Destanı”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/19 (2017): 126.

2.15. Zetkığ/Zatkığ/Zekkığ (Degirmenliköy)

Köyün isminin kökeni hakkında 3 tane tez bulunmaktadır. Birinci teze göre, köyün ismi Türkmen oymaklarının birinden gelmiş olabileceği düşüncesidir. Köyün isminin kökeni hakkındaki ikinci tez şu şekildedir: Zatkığ'da, Izgın isimli yabani bir ot bitmekte, otun bezirhanelerde işlenmesiyle de aydınlatmada kullanılmaktadır. Erzincan yöresinde bu tip bitkilerin toplanması, yolunması gereken anlamında Zetkın- Zatkın denilmektedir. Zatkın- Zetkın kelimeleri değişim göstererek Zetkığa dönüşmüş olabilir. Köyle ilgili üçüncü tez ise şöyledir; Türkler'de koyun, keçi derilerinin kurutulmasına kığ-kığ denilmektedir. Köyün ismi ise bitki adı olan zat ile koyun, keçi derisi olan kığ kelimelerinin birleşimiyle oluşmuş olabilir.²³⁸ Zatkığ 1200m'de ova üzerinde kurulmuştur doğusunda Mıgısı, batısında Çolhassa karyesi bulunmaktadır.²³⁹

Zetkığ karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 34 hane 206 kişi, 1520 tarihinde 37 hane²⁴⁰ 423 kişi, 1591 tarihinde 852 kişiden oluşmaktadır.²⁴¹ 1642 tarihinde 20 Müslüman hane, 16 gayrimüslim hane bulunmaktadır. 1642 tarihinde Müslüman reayaya ait 2 tımar 7 çiftlik 2 bahçe bulunmaktadır.²⁴² 1642 tarihli bir başka belgede ise köyde 25 Müslüman hane, 11 gayrimüslim hane bulunmaktadır.²⁴³ 17. yüzyılda nüfusu 180 kişidir.²⁴⁴ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zegrektir.²⁴⁵

Köy eski zamanlardan günümüze yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Köy merkezi bir cami birde değirmen etrafında genişlemektedir. Değirmen günümüzde harabe halde, cami ise 1918 yılında Ermeniler ve Ruslar tarafından yakılmıştır. Köyde diğer köylerden farklı olarak bezirhane bulunmaktadır. Bezirhaneler kullanıldığı dönemlerde bölge halkının aydınlatmada kullandığı bezir yağı üretim yerleridir. Izgın adı verilen bir ot türünün bezirhanede ezilip işlenmesinin ardından ottan çıkarılan yağın

²³⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi* 1.cild, 547-548.

²³⁹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

²⁴⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 155.

²⁴¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

²⁴² Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası," 49.

²⁴³ İnbaşı, "Erzincan Kazası ", 211-213.

²⁴⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

²⁴⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 155.

işlenmesi sonucunda bezir yağı elde edilirdi. Elde edilen yağlar, camilerin, kaya oyma mekânlar ile yeraltı şehirlerinin, kandiller vasıtası ile aydınlatılmasında kullanılırdı.²⁴⁶

1703-1720 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre karyede Nasuh ve Veli'nin inşa ettiği cami bulunmaktadır.²⁴⁷ 1748 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Zetkığ karyesindeki tımarın sahibi olan Ali'nin vefatı ile tımarın Mustafa'ya geçmesine izin verilmiştir.²⁴⁸ 1757 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Zatkığ karyesin'de Zaim Abdullah ın zeametına şerh konulmuştur.²⁴⁹ 1774 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Zetkığ karyesine ait zeamet Aliye verilmiştir.²⁵⁰

1794 tarihinde Sabık Cebeciler kâtibi Memet Esad 5 yıllığına Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Zatkığ karyesindeki zeameti Marto'ya vermiştir. Marto'nun ölümü üzerine zeamet Zatkığ karyesindeki Mehmet Emin Ağa'ya verilmiştir.²⁵¹

Zekkığ'dan çıkmış önemli şahsiyetler de dikkat çekmektedir. Köyde yetişmiş Şemsi Hayal Süleyman Efendi bunlardan bir tanesidir. Yapmış olduğu meslek nedeniyle Leblebici Baba olarak bilinir. Şiirlerinde kullandığı mahlas nedeniyle Şemsi Hayal olarak da tanınmaktadır. Süleyman Efendi Erzincan'ın ünlü evliyalarından sayılan Terzi Babanın halifesidir. Hayatı kısaca şu şekildedir: 1806 tarihinde Zetkığ'da doğmuştur. İslami tasavvuf ve itikatle uğraştığı halde daha çok şiirle ön plana çıkmıştır. Süleyman Efendi şiirleri Tuhfetül Uşşak adı altında divan halinde toplanmıştır. Eserin üç nüshası bulunmaktadır. Yazma olan nüshalarından bir tanesi 1870 tarihinde Süleymaniye kütüphanesinde, diğer eser ise 1874 tarihinde milli kütüphanede, sonuncusu ise Ceride-i Askeriyye matbaasında basılarak kütüphanelerde yerini almıştır. Leblebici Baba, Nakşibendilik kolundan gelmektedir. Şemsi Hayal Süleyman Efendi 1877 yılında Erzincan'da vefat etmiştir.²⁵²

²⁴⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146-154.

²⁴⁷ Taş, “ Hurufat DefterleriErzincan ”, 1351.

²⁴⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mahmud I*, 17.01.1161, 60/3801, 1.

²⁴⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Osman III*, 29.12. 1170, 9/601, 1.

²⁵⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 08.11.1187, 136/10717, 1.

²⁵¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Selim III*, 29.12. 1208, 170/10145, 1.

²⁵² Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi* 2.cild.(Erzincan: ERDV Yayınları, 1987), 503-504

1885 tarihli vakıf defterlerine göre köyün 3/2 malikâne hisesi Ali Ağa Bin Mehmet vakfı'na vakfedilmiştir.²⁵³ 1871 tarihin'de Erzurum vilayet salnamelerine göre Erzincan sancağına bağlı 193 adet sıbyan mektebi bulunmaktadır. Zekkıg sıbyan mektebide bunların arasındadır.²⁵⁴

1917 tarihinde Ermenilerin Erzincan halkına yapmış olduğu saldırılardan Zekkıg da etkilenmiştir. 1918 yılında Ruslar Erzincan'ı Ermeniler'e terk etmişlerdir. Ermeniler birçok insanı katletmiş köyleri yakmışlardır. Zekkıg köyüne gelen birçok Ermeni buradaki camiye talan edip yakmış önüne çıkanları çocuk, yaşlı, genç demeden ya rehin almış ya da işkenceyle katletmiştir. Erzincan'ın birçok köyü gibi Zekkıg'da haritadan silinecek hale gelmiştir. Rus ve Ermeni askerleri değerli olan her şeyi alıp köyü soymuş köyde bir tek kulübe bile ayakta bırakmamışlardır. Erzincan'dan Abdulmebub Bey, Rusların emriyle bölgedeki köylerde incelemeler yapmak için önce Mollaköy'e sonra Zekkıg köyüne gelmiş bu köylerde Ermenilerin yapmış oldukları yıkımları ve eziyetleri rapor halinde iletmıştır. Ardından Zekkıglı Tayyar Beg yol güvenliği ve asayiş olmadığı için Erzincan'a dönerken Abdulmebud Bey'e 4 tüfek biraz da cephaneye verir. Ermeniler bunu haber almaları sonucunda Zekkıg kıyıma uğramış, evler basılmış, kadınlar çirkin istismarlara maruz kalmış, kalan erkekler ise farklı işkencelerle öldürülüp köy ateşe vermiştir. 12 Şubat 1918 akşamı Garbî Dersim Müfrezesi Yarbey Halit Bey ve 12 Şubat 1918 tarihinde Albay Kâzım Bey (Karabekir) komutasındaki 1.Kafkas Kolordusu Erzincan'ı kurtarmışlardır. Zekkıg köyüne ilk ulaşan birlik, Garbî Dersim Müfrezesi Yarbey Halit Bey ve askerleridir. Zekkıg'ı kurtardıktan sonra Kuzey Erzincan'ın ova köylerini kurtarmış, Albay Kazım Karabekir komutasındaki orduyla buluşmak için Karasu Nehrini geçerek Erzincan'a ilerlemişlerdir.²⁵⁵

Degirmenliköy günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 350 kişidir.

2.16. Mollakent/Mollakendi (Mollaköy)

Mollakendi karyesi ismini karyedeki ünlü Molla Ahmed Peykeric'ten almaktadır. Mollakendi 1200m'de Molla Tepesi'nin güney yönünde kurulmuştur. Doğusunda Zatır karyesi, batısında Çolhasa ve Zekkıg karyesi, güneyinde Rumekek

²⁵³ Kaya, *Vakfiyeleri*, 258.

²⁵⁴ Birol, *19.yüzyıl da Erzincan*, 60.

²⁵⁵ Ahmet Dumlu, *Belgelerle Ermeniler ve Katliamları*. (Erzincan: ERMT Yayınları 1983), 122-123.

karyesi bulunmaktadır.²⁵⁶ Mollakent karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 16 hane²⁵⁷ 96 kişi, 1520-1530 tarihlerine gelindiğinde 178 kişi, 1591 tarihine gelindiğinde ise 168 kişiden oluşmaktadır.²⁵⁸ 1642 tarihinde 12 Müslüman hane²⁵⁹ yaşarken başka bir kaynağa göre, 1642 tarihinde 25 Müslüman, 9 gayrimüslim hane bulunmaktadır.²⁶⁰ 17. yüzyılda nüfusu 170 kişidir.²⁶¹ 1835 tarihinde nüfusu 111 kişiden oluşmaktadır.²⁶² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut'tur.²⁶³

Köy camisi Erzincan'ın camilerinin en ünlülerinden olup altından bir kaynak suyu akmakta ve bu suda balıklar yaşamaktadır. Urfa Balıklı göldeki gibi bu balıklar kutsal sayılmaktadır. Köyde, suyun caminin altından kaynaması ve balıkların yaşaması ile ilgili olarak birçok hikâye anlatılır. Suya dilek dilenerek para atılır, cami ve yeri kutsal sayılarak burada her sene bahar aylarında kurbanlar kesilir. Caminin hikâyesi caminin yayındaki kitabeye göre şu şekildedir; Molla köyde bugünkü caminin yerinde bir kilisenin olduğu söylentisi vardır. Ehmedi Pekerîç burası artık Müslüman beldesidir. Kiliseyi yıkıp yerine bir cami yapılması gerektiğini söylemiştir. Bunu haber alan gayrimüslimler mollayı dönemin valisine şikâyet etmişlerdir. Vali mollayı getirmek için asker göndermiş, Mollaköy'e gelen askerler mollayı tarlada çalışırken bulurlar. Molla tarlada bir çift geyik ile tarlayı işlemekte, elinde de kırbaç yerine yılan vardır. Askerler olan biten karşısında çok şaşırılmış, uzaktan mollaya haber verip hemen geri dönmüşlerdir. Şehre gelen askerler olan biteni valiye anlatmışlardır. Molla işini bitirip valinin huzuruna çıkmış. Valinin huzuruna çıkar çıkmaz şiddetli bir deprem olmuştur. Vali depremi molların kerametinden bilerek cami yapılmasına izin vermiştir. Mollaköy'e dönen molla, cami yapımına başlamış güzel bir cami yaptıktan sonra caminin yanından tertemiz bir su çıktığını görmüşlerdir. Suyun içerisinde de 2 tane balık gelmiştir. Molla gel zaman git zaman yaşlanıp vefat etmiş, vefat etmeden önce ise çift sürdüğü geyiklerin birini kışın dağa salmalarını ve diğer geyiği Allah için kurban etmelerini istemiş. Molla'nın vasiyetini dinlemeyen köylüler, iki geyiğide yazın

²⁵⁶ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

²⁵⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,154.

²⁵⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

²⁵⁹ Saygı, “17. YüzyılErzincan Kazası”, 50.

²⁶⁰ İnbaşı,“Erzincan Kazası”,211-213.

²⁶¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

²⁶² BOA, Nüfus Defteri, 96-97.

²⁶³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,154.

çalıştırıp kışın kesmişler. Geyikler ölünce caminin yanındaki su kurumuş. Halk buna çok üzülmüş, suyun çıktığı yere suyun tekrar çıkması arzusuyla kurbanlar kesmişlerdir. Kurbanlardan hemen sonra su yeniden fışkırmış içerisindeki balıklar yeniden gelmiştir. Ülkemizde birçok türbede olduğu gibi buraya da çocuğu olmayan ya da tıpta çaresini bulamayan birçok hasta gelerek çare aramaktadırlar.

1701 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Ahmed Peykeric Vakfı camisinin şeyhi Seyyid Hasan'ın hacda vefatıyla yerine Süleyman'ın geçmesine karar verilmiştir.²⁶⁴ 1718 tarihinde Erzincan Mollakendi karyesinde bulunan Molla Ahmed Peykeric Vakfı'nda mutasarrıf olan Abdurrahman'ın görevine son verilip yerine Halil Efendi atanmıştır. Abdurrahman'ın hiç kusuru yok iken görevine son verildiği anlaşılmış ve Abdurrahman görevine iade edilmiştir.²⁶⁵

1766 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki tımar Seyyid İshak Efendi'ye geçmiştir.²⁶⁶ 1786 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Ahmed Peykeric Vakfı camisinin imamlığına molla Ahmed getirilmiştir.²⁶⁷

1812 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Ahmed Peykeric Vakfı camisinin imamlığına Hacı Abdurrahman getirilmiştir.²⁶⁸ 1819 tarihinde Erzincan Kuzeygece Mollakendi karyesinde Ahmed Peykerici Dershane Vakfının bir kısmı Yusuf ile kardeşi Mustafa'ya ait iken onlardan alınarak İbrahim'in ailesine verilmiştir.²⁶⁹ 1820 tarihinde Başbırastık karyesinden Hatip Ahmed Bey Mollakendi karyesindeki camiye imam olarak atanmıştır.²⁷⁰ 1821 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Ahmed Peykeric Vakfı'nın eldegiştirmesine karar verilmiştir.²⁷¹ 1839 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Ahmed Böğrölce Vakfı eski sahibine geri verilmiştir.²⁷² 1861 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki İsak Efendi, karyede bulunan medrese ve zaviyenin eski

²⁶⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 29.03.1113, 10/948, 1.

²⁶⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 16.07. 1131, 90/8954, 2.

²⁶⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1180, 102/7737, 1.

²⁶⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Evkâf*, 29.04.1201, 638/32168, 1.

²⁶⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İradei Evrak*, 25.12. 1127, 65/7056, 1

²⁶⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İbnülemin Vakıf*, 22.06. 1235, 58/6336, 1.

²⁷⁰ BOA, İbnülemin Vakıf, 2

²⁷¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdeti Marif*, 14.07. 1237, 55/2708, 1.

²⁷² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdeti Evkaf*, 16.07. 1131, 90/8954, 2.

sahiplerine kavuşturulmasını istemektedir.²⁷³ 1861 tarihinde Kuzeygece kazası, Erzincan'a tabi Mollakendi karyesindeki Molla Ahmed Peykeric Vakfı hocaları şunlardır; Hüseyin Tevfik, Hasan Fazıl, İsmail oğlu Yusuf ve Abdüllatif'dir.²⁷⁴

Bölgenin ziraat faaliyetleriyle ilgili 1897 Erzincan Ovasında ipekçiliğin geliştirilmesi için 2.Abdulhamit döneminde Abdulvahid Bey ve Perdos Efendi tarafından Bursa'dan dut ağacı ve ipek böceği getirilmiştir. Kuzey Erzincan nahiyesi Mıgısı, Cencige, Mollakendi, köylerine dağıtılan 36 kutu tohumdan bir yıl sonra 730 kutu yaş koza üretilmiş olup, 100 kutuda tohumluk ayrılmış geri kalanı Rusya'ya ihraç edilmiştir. Devlet ziraatle uğraşan çiftçiye farklı mahsüller ekiminde, hem yol gösterip hem de çiftçinin ürününün alımında bizzat müşteri olmuştur. Mollakentinden elde edilen ipek Erzincan'daki dokuma tezgâhlarında dokunarak üretime katkıda bulunulmuştur.²⁷⁵

1916 tarihinde Erzincan Mollakendi karyesinden Sakine Hanım 3 ay önce Muhammet Ağa ile boşanmıştır. Sakine Hanım Muhammet Ağa'dan boşandıktan sonra ödemesi gereken 451 kuruşluk mihri ödemediği için davacıdır. Muhamet Ağa mahkemede dinlenmiş olup mihrin 451 kuruş değil 151 kuruş olduğunu ve onunda ödendiğini söyleyerek davayı reddetmiştir.²⁷⁶ 1916 tarihinde Erzincan Kadısı Hacı Abdullah Erzincan Mollakent'te oturmakta olan İsmihan Hatun hakkında dava açmıştır. Erzincan Mollakent'de oturan Hüseyin Bey'in bundan 25 yıl önce almış olduğu mülk ve arazileri İsmihan Hatun gasp etmiştir. Mollakentli Hüseyin'den gasp ettiği evi aynı köyden Feyzullah Ağa'ya satmıştır. İsmihan Hatun Abdullah'ın evini yıktırıp bahçesindeki ağaçları kestirmiştir. 200 harer saman harcayıp parasını vermemiştir. Mahkemeye çağrıldığında gitmeyip Erzurum tarafına kaçmıştır. Mahkeme için yerine kardeşi Mustafa'yı göndermiştir.²⁷⁷ 1920 tarihinde Erzincan Mollakent karyesinde daha önce asker olan Ali Çavuş oğlu İbrahim vefat etmiş olup çocuğu olmadığı için emlak ve arazileri diğer verasileri Kara Hüseyin Zade Nuri, Hacı Salih, Çoban Ali oğlu Ethem, Ali Çavuş oğlu Hüseyin ve Bekir Ağa'ya kalmıştır.²⁷⁸

²⁷³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Mektubi kalemi*, 24.06. 1278, 387/86, 2.

²⁷⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evrak Berat*, 01.07.1277, 138/2, 1

²⁷⁵ Demir, " Abdülhamit Devrinde Erzincan Sancağı " 1532.

²⁷⁶ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916", 287.

²⁷⁷ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916," 288.

²⁷⁸ Çakır, "Erzincan Şer'iyye Sicilleri Evlenme."454.

Mollaköy Belediyesi günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 2080 kişidir.

2.17.Cencige/Cancige (Çağlayan)

Cancige köyünün isminin menşei bölgedeki Cancuklu Türkmen aşiretinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Aşiret bölgeye tahmini 1233 yıllarında gelerek Emirhanlar deyilen bölgeye yerleşmiş, bu bölgede yarı göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Bölgeyi imar ederek kalkınmasını sağlamışlardır.²⁷⁹ Cancige 1250m’ de kurulmuş büyük bir yerleşmedir. Köy, Sarıkaya ve Kavaklık Dağı arasında küçük bir ovada bir kısmı Kom suyunun kenarında, bir kısmı dağın eteğine Peyler olarak bilinen bölgede kurulmuştur. Doğusunda Girlevik karyesi, batısında ise Karatuş karyesi bulunmaktadır.²⁸⁰ 1516 tarihli kayıtlarda köy, dört mahalle olarak geçmektedir bu mahalleler: Peyler, Nişan, Magdılar, Emirhanlar mahalleleridir. Cencige karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 16 hane²⁸¹ 87 kişi, 1520 -1530 tarihlerinde 58 kişidir. 1591 tarihinde köyde 54 kişi bulunmaktadır.²⁸² 1642 tarihinde 16 Müslüman hane bulunurken, gayrimüslim hane sayısı ise bu tarihte 1 olarak geçmektedir.²⁸³ 1642 tarihli bir başka kayıta ise 4 Müslüman hane, 1 gayrimüslim hane, 2 askeri görevlinin bulunduğunu yazmaktadır.²⁸⁴ 17. yüzyılda nüfusu 80 kişidir.²⁸⁵ 1835 tarihinde 232 kişiden oluşmaktadır.²⁸⁶ Köyde faal olarak çalışan 2 değirmen bulunmaktadır. Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zeyrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.²⁸⁷

1642 tarihinde Ahmet oğlu Bilal olarak geçen bir tımar sahibi burada ikamet etmektedir. Burada Kürt Mahmut isimli bir sipahi görev yapmaktadır.²⁸⁸

1703 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine bağlı Canicige karyesindeki zamet, Kırım Canibi İbrahim Paşa tarafından Abdurrahman’a verilmiştir. Abdurrahman, emre riayet etmeyerek Kars muhafazasına gelmediği için Canicigedeki

²⁷⁹ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,506-507.

²⁸⁰ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

²⁸¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,147.

²⁸² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

²⁸³ Saygı, “17. Yüzyıl Erzincan Kazası”,51.

²⁸⁴ İnbaşı, “Erzincan Kazası ”,211-213.

²⁸⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

²⁸⁶ BOA, Nüfus Defteri, 178-179.

²⁸⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,147.

²⁸⁸ Saygı, “17. Yüzyıl Erzincan Kazası”,51.

zeametın Abdurrahman'dan alınarak Canicigede oturmakta olan Koç Ali'ye verilmesi uygun bulunmuştur.²⁸⁹

1709 tarihinde Kuzey Erzincan'a tabi Cencige karyesinde hayır sahibi Hacı Hüseyin tarafından bir cami yapılmasına izin verilmiştir. Cami yapımı bir Cuma günü bitmiş Hüseyin ve aşiretinin toplanmasıyla beraber cami ezan sesiyle buluşturulmuştur. Camiye halk tarafından bilgisi ve sadakatiyle ünlü Ebubekir'in oğlu Ali'nin görevlendirilmesi istenmiştir.²⁹⁰ 1723 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Cencige karyesindeki tımar Erzurum Alaybeyi Süleyman'ın emriyle Hüseyine verilmiştir.²⁹¹

Kuzay Erzincan Cencige nahiyesin'den Zaim Ali, Cencige nahiyesinden ve başka yerlerden 27.650 akçe zeamet kazanmıştır. Zaim Ali önce Vezir Ali Paşa hizmetinde daha sonra Mısır Valisi Vezir Ragıp Mehmet Paşa hizmetinde bulunmuştur. Zaim Ali 1744 tarihinde Mısır'da iken kendisine ait zametin ve Cencige civarından elde ettiği gelirleri toplama işini Cencige Nahiyesindeki Subaşı Musa'ya bırakmıştır. Subaşı Musa, Cencigeli Hancı Oğlu Mehmet tarafından engellenerek zeamet ve mahsulün zarar gömesine neden olmuştur. Ali'nin şikâyeti üzerine inceleme başlatılmış Zaim Ali haklı bulunmuştur.²⁹²

1856 tarihinde Erzincan Cencige karyesine akşam saatlerinde gelen eşkıyalar köydeki kadınların zinet eşyalarını ve köylünün hayvanlarını çalmışlardır. Bunun üzerine Erzincan'dan Paşa hazretlerinin emriyle 2 tabur asker ile birde topçu görevlendirilmiştir.²⁹³

1895 tarihinde Bako Ağa halkından 30 kişilik bir grup Kuzucan tarafından gelip gasp ve vergi almak için Kuzey Erzincan Cencige karyesine saldırmıştır. Cencige karyesine gelen Bako aşireti mensupları ahalinin can ve mallarına saldırmış, Cencige ahalisinden Hacıbeğ ve bir kişiyide öldürmüşlerdir. Aşiret mensuplarının bölgedeki saldırılarının devam edeceği, bölgeye daha sonradan yine gelip talanda bulunacakları konusunda halkı tehdit etmişlerdir. Bölgedeki halkın can ve mal güvenliğinin korunması

²⁸⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mustafa III*, 27.03.1186, 274/21929, 2.

²⁹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Ahmet III*, 20.07. 1120, 202/19497, 1.

²⁹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrâde – Askeriye*, 13.04. 1136, 79/7081, 1.

²⁹² Durmuş. “Erzincan'daki asayiş sorunları”, 1650.

²⁹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadâret Mektûbî Kalemi Nezâret ve Deva'ir Evrâkı* 23.05.1273, 210/59, 1.

için bölgedeki asker sayısının Erzincan'dan asker getirilerek arttırılması, kaçan aşiret mensuplarının ise takip edilmesi gerekliliği karye ile ilgili olan telgrafta belirtilmiştir. 1899-1900 tarihleri arası Bako isimli şahısın Erzincan'ın birçok karyesinde, hırsızlık olayına karıştığı jandarma raporlarında geçmektedir. Bu tarihte sonra Cencige'ye bugünkü bakkaların yerine 70, 80 kişilik bir karakol yapılmıştı.²⁹⁴

1895 tarihinde Cencige karyesi ve civar köylerle ilgili çekilen telgraflarda Erzincan kazası köylerine hücum eden Şeyh Hasanlı ve Lolanlı aşiret mensuplarının yakalanması için Erzincan Karakilise ve Cencige karyelerinden, Dersim'in Ovacuk, Kızılkilise, Kuzucan kazası Aşkirik(Kocatepe) bölgesine asker sevk edilmiştir. Aşiret mensupları Erzincan'a 14 saatlik mesafede bulunup yakalanmaları için Ma'mûretü'l-Azîz Vilayeti bölgesine asker sevk ettirilmiştir. Aşiretlerin sık sık bölgedeki kavurt ve susam ambarlarına saldırdığı rapor edilmiştir.²⁹⁵

Erzincan'da ilk ipdidai mektepler 1888-1912 yıllarında Ahmet Şevki Bey mutasarrıflığında açılmıştır. Erzincan'da 1897 tarihinde İbdidai mektep sayısı beşe çıkarılmıştır. Mekteplerin dört tanesi erkeklere eğitim verirken bir tanesinde kız öğrencilere eğitim vermektedir. Cencige İptidai Mektebi ise 1899 Hamidi İptidai Mektebi ismiyle kurulmuştur.²⁹⁶

19 Ağustos 1900 tarihinde Maarif Müfettişi Ali Rıza Efendi'nin Cencige nahiyesi mektebi raporuna göre, Cencige'deki mektebin ve karyenin durumu şu şekilde anlatılmıştır: Bölgedeki güvenlik sıkıntısında dolayı mektebi teftişe 70 kişilik askeri birlikle gelindi. Mektep cami civarında karanlık bir yerde bulunmaktaydı. Köydeki okuyan öğrencilerden bir kısmı getirilerek imtihan edilmek istendi. Uzun süre toplanamayan öğrencilerden güçlükle bir kısmı getirilerek imtihan edildi. Öğrencilerin 4. sınıfa gidenin bile kalem tutmayı bilmediği harfleri bile tanımadığı imla ve ilmihal gibi konuları hiç duymadıkları üzerinde durmuştur. Ali Rıza Efendi Cencige'deki cami hakkında şunları aktarıyor: Cami içerisine girildi camide serili kilim ve hasır bulunmuyor. Cami tabanında pireler tahtaları sarmışken bölgedeki şeyh caminin karşısında Kızılbaşlardan kalma koç ve kartal başlı mezar taşlarının kafalarını kırmakla uğraşıyor şeklinde kayıt düştüğü görülür. Ali Rıza Efendi'nin mezar taşlarıyla ilgili

²⁹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrâde – Husûsî*, 03.07. 1312, 33/20, 1.

²⁹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Âlî Evrâk Odası*, 27.06.1312, 540/40479, 1.

²⁹⁶ Birol, *19.yüzyıl da Erzincan*, 74-75.

anlatımı Türk mezar geleneğini anımsatıyor çünkü bölgede Kızılbaş olarak yazılan guruplar Horasan ve Kafkaslar üzerinden gelen Türk boyları ve aşiretleridir. Bölgedeki koç figürlü mezar taşları 1967 yılına kadar Cencige'deki mezarlıkta varlığını sürdürürken bu tarihten sonra köydeki mezarlık yerleri sökülmüş bakkal ve karakol binası yapılmıştır. Mezarların başlarındaki koç ve kartal figürleri, ya toprak altında kalmış ya da bölgedeki yaşlılardan öğrendiğimize göre hafriyat olarak Karatuş köyü cansız yarlar bölgesine dökülmüştür.²⁹⁷

1901 tarihinde Erzincan Cencige nahiyesine iptidai mektebi açılmıştır, açılan mektebe Şakir Efendi atanmıştır. Mektep deki görevlilerin atandıkları yerlerde ise aylık devam ve durum cetvelleri tutacağı tuttukları defterleri ise merkeze arz edecekleri bildirilmiştir.²⁹⁸ 1901 tarihinde Cencige ibtidai mektebi'nin imtihan cedveleri merkeze gönderilmiştir.²⁹⁹ 1902 tarihinde Cencige ibtidai mektebi'nin Muallığı'ne Mahmut Efendi getirilmiştir.³⁰⁰ 1909 tarihinde Cencige ibtidai mektebi'nin muallığı'ne Abdülkerim Efendi getirilmiştir.³⁰¹ 1911 tarihinde Cencige nahiyesinde bulunan mektebe Mehmet Nurettin Efendi atanmıştır.³⁰²

1913 tarihinde, Erzincan Cencige köyünde oturan Altıkāt oğlu Mehmed'in hanımı Fatma Mehmed'in ölümüyle kendisine kalan tezkirenin 701 kuruşunun kendisine verilmesini mahkemeden istemektedir. Fatma'nın durumundan dolayı İmam oğlugilden Mehmet, Atıf oğlugilden Arif, Sadık'ın oğlu Osman bu durum ile ilgili şahitlik yapmışlardır. 1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı Nuri Emin Ağa, köyün imamı ise Arif Efendi'dir.³⁰³

1917 tarihinde Cencige köyüne gelen Ermeni gönüllüleri, köyü basmışlar ve burada akşama kadar çarpışmışlardır. Köyü ateşe vermeye çalışan çeteciler köydeki birçok insanın köyden kaçmalarına neden olmuşlardır. Bu çarpışmada Ermenilerden dokuzu ölmüştür.³⁰⁴ 1918 yılına kadar bölgede süren istikrarsızlık, Kazım Karabekir'in

²⁹⁷ M.Yasin Taşkesenlioğlu "Maarif Müfettişi Ali Rıza Efendi nin Gözlemleriyle 1900 Yılında Erzincan", içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019),1207.

²⁹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi*, 19.12.1319, 115/67, 1

²⁹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi*, 03.09.1319, 107/124, 1

³⁰⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı Mektubi Kalemi*, 15.06.1319, 583/8, 1

³⁰¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı Mektubi Kalemi*, 21.04.1326, 583/8, 1

³⁰² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi*, 26.04.1329, 319/58, 1

³⁰³ Ersoy, "1914 Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan",24-210.

³⁰⁴ Dumlu, *Belgelerle Ermeniler ve Katliamları*,122-123.

ve Garbî Dersim Müfreze Komutanı Hâlid Bey'in Erzincan'ı kurtarmasıyla sona ermiştir.³⁰⁵

Çağlayan Belediyesi günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 1745 kişidir.

2.18. Karatuş/Karaduş (Karatuş)

Karatuş isminin menşei Türkçe kökenlidir. Türklerin kurmuş olduğu birçok şehir ile isim benzerliğide vardır, Karabalasagun şehri buna örnek gösterilebilir. 1250 m'de Kavaklık ve Kom Dağları arasına yer almaktadır. Doğusunda Cancige karyesi, batısında Mıgısı karyesi bulunmaktadır.³⁰⁶ Karatuş karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 39 hane³⁰⁷ 210 kişi iken, 1520-1530 tarihlerinde 384 kişiden oluşmaktadır.1591 tarihinde 140 kişidir.³⁰⁸ 1642 tarihinde 19 Müslüman hane, 5 gayrimüslim hane kayıtlıdır. Köyde ikamet eden,1 de sipahi bulunmaktadır.³⁰⁹ 1642 tarihli başka bir kayıta ise 22 Müslüman hane, 5 gayrimüslim hane bulunmaktadır.³¹⁰ 17. yüzyılda nüfusu 135 kişidir.³¹¹ 1835 tarihinde nüfusu 233 kişidir.³¹² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.³¹³

Vakıf defterlerine göre karyede 1695-1699 tarihleri arasında Hacı Beeşir Cami, 1703-1708 tarihleri arasında Hoca Ağa Tekkesi, Bekir Ağa Mescidi, Murat Ağa Mescidi bulunmaktadır. 1762-1768 tarihleri arasında Mustafa Mescidi, 1772-1775 tarihleri arasında Kurd Oğlu Molla Seyid Mehmed Mescidi bulunmaktaydı. 1802-1808 tarihleri arasında Şeyh Meremi Cami, Muhlis Beğ Mescidi, Fazıl Oğlu Seyid Abdullah Cami bulunmaktaydı.³¹⁴

1700 tarihinde Erzurum Sancağı Kuza-yı Erzincan Nahiyesi Karatuş karyesindeki tımar sahibi Hasan tımarından kendi isteğiyle feragat etmiştir. Karatuş

³⁰⁵ Hüsnü Özlü "Birinci Dünya Savaşın da Erzincan Bölgesinde Türk Ordusunun Askeri Harekâtı", içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları.2019),1711.

³⁰⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁰⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,150.

³⁰⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

³⁰⁹ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası,"51.

³¹⁰ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

³¹¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³¹² BOA, Nüfus Defteri, 172-175.

³¹³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,150.

³¹⁴ Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan ",1351.

karyesindeki tımar Kasım'a verilmiştir.³¹⁵ 1706 tarihinde Erzurum Sancağının Kuza-yı Erzincan Nahiyesi Karaduş isimli karye 5066 akçe tımara sahip olup tımar yanlışlıkla 2534 akçe yazılmıştır, düzeltilmesi için Abdurrahman imzasıyla dilekçe vermiştir.³¹⁶ 1757 tarihinde kuzay Erzincan nahiyesi Karaduş karyesindeki tımar Mehmede verilmiştir.³¹⁷ 1770 tarihinde Erzincan Ahmediye Medresesine berat verilmiştir.³¹⁸ 1773 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Karaduş karyesindeki tımar ocak mülazımı Osman'a verilecektir.³¹⁹ 1790 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Karaduş karyesindeki tımar sahibi Abdurrahman tımarından kendi isteğiyle feragat etmiştir. Karaduş karyesindeki tımar Hızır'a verilmiştir.³²⁰

1837 tarihinde Karaduş karyesindeki medrese Ömer oğlu Mehmet'e aittir. Erzincan köyleri içerisinde medrese olan tek köy Karaduş karyesidir.³²¹ Medreseyle ilgili belgeden anladığımıza göre Karaduş karyesinden elde edilen öşür ile Ahmediye bukasının ihtiyaçları giderilmiştir. Ahmediye bukasının muallimi Hafız Efendi dir. Karaduş ve Dink köylerinden yıllık medrese için 6241 akçe gelir toplanmaktadır.³²²

Karaduş karyesinde 1888 tarihinde yapılan bir evin kitabesinde şöyle bir dua yazmaktadır: “İlahi, feyz-i lutfunla küşad eyle. Bu hane sahibini iki cihanda şad eyle.” Yapılış tarihi H.1306, sahibesi Mehmet yazmaktadır. Karaduş karyesinde günümüz caminin içerisinde kitabede dua ile H.1311(1893) tarihi vardır.

1919 tarihinde Medine-i Erzincan'ın Karaduş karyesinde İsmail Efendi'nin oğlu Hacı Ahmet'in kızı Faika kimsesiz kalmıştır. Karaduş köyü ihtiyar heyeti, Kiyi köyünden; Şevki Efendi ve Hacı İbrahim, Mollı Ümmi Mahallesinden; Yusuf Efendi, Karaduş köyünden; Halil Efendi şahitliğinde Hacı Ahmet kızı Faika'nın rüşt çağına gelinceye kadar vekâletinin İsmail Efendi'ye verilmesi kararı alınmıştır.³²³

1920 tarihinde Medine-i Erzincan'ın Karaduş karyesinden Mustafa'nın oğlu Celil ile Celil'in oğlu Adil Efendi vefat etmiş olup, Celil'den kalan araziye hanımı Havva

³¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar*, 20.04.1111, 51/2502, 1.

³¹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İbnülemin Tımar ve Zeamet*, 29.10. 1118, 11 /1098, 1.

³¹⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1171, 55 /4040, 1.

³¹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdeti Marif*, 29.09. 1183, 144/7197, 1.

³¹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 08.11. 1187, 138/10827, 1.

³²⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12. 1205, 70/7479, 1

³²¹ Birol, *19.yüzyıl da Erzincan*, 170.

³²² Ümit Kılıç, Abdulkadir Gül, “Osmanlı Devri Erzincan Vakıflarına Genel Bir Bakış”, *HistoryStudies International Journal Of History*, 3/1,(2011):173.

³²³ Fırat, “Erzincan C 55 nolu Şer’iyye Sicili”, 132.

Hatun, dayısı Mustafa aracılığıyla işlemektedir. Celil'den kalan araziye Mustafa'nın işlediğine yönelik Cancige karyesinden Halil Beğ oğlu Memet, Mescidiye Mahallesinden Ahmet Usta oğlu Salih, Karaağaç Mahallesin'den Ali Usta oğlu Sabit şahitlik yapmıştır.³²⁴

1920 tarihinde Medinei Erzincan'ın Karatuş karyesin de Hacı Mehmet oğlu Mustafa vefat etmiş olup, oğlu Halil askerlik çağına gelinceye kadar vekâleti amcası Nusrettin Efendi'ye verilmesi kararı alınmıştır. Durumla ilgili olarak Karaağaç Mahalesinden Ali Usta, Karatuş köyünden Ahmet Ağa, Mescidiye Mahalesinden İsmail Efendi, şahitlik yapmıştır.³²⁵

Karatuş günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 300 kişidir.

2.19. Mağaçur (Tatlısu)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Mağaçur, taşlıdere dağının kuzeybatı istikametinde yamaca kurulmuştur. Doğusunda Kismikör karyesi bulunmaktadır. 1400m'de kurulu toplu ve küçük bir yerleşmedir.³²⁶ Mağaçur karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 23 hane,³²⁷ 1520-1530 tarihlerinde nüfusu ile ilgili kayıtlara raslanmamaktadır. 1591 tarihinde 143 kişiden oluşmaktadır.³²⁸ 1642 tarihinde 3 Müslüman hane, 10 gayrimüslim hane vardır.³²⁹ 1642 tarihli bir başka belgede ise 3 Müslüman hane, 13 gayrimüslim hane bulunmaktadır.³³⁰ 17.yüzyılda nüfusu 15 kişidir.³³¹ 1835 tarihinde 7 gayrimüslim nüfus bulunmaktadır.³³² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zekrektir.³³³

1756 tarihinde Veli'nin ölmeden önce sahibi olduğu Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesinde Mağaçur karyesindeki tımarı Ömer'e verilmiştir.³³⁴

³²⁴ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",360.

³²⁵ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",372.

³²⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³²⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,151.

³²⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

³²⁹ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 52.

³³⁰ İnbaşı, "Erzincan Kazası,"211-213.

³³¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³³² Gül "Erzincan 1835",180-182.

³³³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,151.

³³⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12.1170, 24/1658, 1.

1920 tarihinde Erzincan Magaçur köyünden Cevahir Hatun, kocası Yusuf Efendi'den boşanarak Süleyman oğlu Hüseyin'e nikâhlanmıştır.³³⁵

Tatlısu günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 173 kişidir.

2.20. Gelinsi/Gelindi

Oğulcuk ile Çatalören köyü arasındaki çiftlik yerleşmesidir. Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Gelinsi 1300m'de kurulmuştur. Doğusunda Ergan karyesi, batısında Vakf-ı Brastik karyesi bulunmaktadır.³³⁶ Gelinsi karyesinin nüfusu 1516 tarihin de 9 hane³³⁷ 56 kişi, 1520-1530 tarihlerinde 67 kişi, 1591 tarihinde 123 kişi,³³⁸ 1642 tarihinde 1 haneden oluşmaktadır.³³⁹ 17. yüzyılda nüfusu 5 kişidir.³⁴⁰ 1835 tarihinde nüfusu 76 kişiden oluşmaktadır.³⁴¹ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.³⁴²

1703 tarihinde Ali'nin tasarrufunda bulunan Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Gelinsi karyesindeki tımar yeniden Aliye verilmiştir.³⁴³ 1758 tarihinde Erzincan Kalesi Serbölüğü Dersumlu Mehmed'in Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Gelinsi karyesinde sahibi olduğu gedik tımarı İbrahim'e verilmiştir.³⁴⁴ 1761 tarihinde Ali'nin tasarrufunda bulunan Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Gelinsi karyesindeki tımar yeniden Ömer'e verilmiştir.³⁴⁵ 1763 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Gelinsi karyesindeki tımar sahibi Mehmed tımarından kendi isteğiyle feragat etmiştir. Gelinsi karyesindeki tımar Seyyid Osman oğlu Abdullah'a verilmiştir.³⁴⁶

³³⁵ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",312.

³³⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³³⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 153.

³³⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

³³⁹ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",48.

³⁴⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³⁴¹ BOA, Nüfus Defteri, 79-80.

³⁴² Miroğlu, *Kemah Sancağı*,153.

³⁴³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa II*, 09.03.1115, 88/9474, 1.

³⁴⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa II*, 29.12. 1172, 159/12503, 1.

³⁴⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa II*, 29.12. 1174, 78/5771, 1.

³⁴⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa II*, 29.12. 1176, 210/16585, 1

1920 tarihinde Erzincan Gelinsi karyesinden İsmail oğlu Cemal'in Mikail ve Tevhide isimli çocuklarının verasetleri Fiden hatuna bırakılmıştır.³⁴⁷

2.21. Şenk/Şenek (Senek)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Şenk karyesi 1600m'de kurulmuştur. Doğusunda Başkalecik karyesi, batısında Şeter karyesi bulunmaktadır.³⁴⁸ Şenk karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 9 hane³⁴⁹ 58 kişiden oluşurken, 1591 tarihinde 33 kişiden oluşmaktadır.³⁵⁰ 1642 tarihinde 6 gayrimüslim hane, 6 müslüman haneden oluşmaktadır.³⁵¹ 17.yüzyılda nüfusu 60 kişidir.³⁵² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal'dır.³⁵³

1771 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Şenk karyesindeki tımar sahibi olan Hacı Mustafa oğlu Abdullah'ın tımarı elinden alınarak aynı karyeden olan Osman oğlu Mustafaya verilmiştir.³⁵⁴ 1772 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Şenk karyesindeki tımar sahibi olan Hasan Kars muhafazasına gelmediği için tımarı elinden alınarak aynı karyeden olan Mahmud'a verilmiştir.³⁵⁵

Senek günümüzde Pülümür merkeze bağlı olup, nüfusu 37 kişidir.

2.22. Rumekrek (Tepecik)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Rum ekrek, Deliktaş dağının batı yamacında 1300m'de kurulmuştur. Köyde 3 tane de höyük bulunmaktadır. Doğusunda Pulur karyesi, batısında Gelinsi karyesi, kuzeyinde Mollaköy bulunmaktadır.³⁵⁶ Rumekrek karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 222 kişiden oluşurken, 1520 tarihini kapsayan kayıtlar elimizde bulunmuyor. 1591 tarihinde köyün nüfusu 160 kişi dir.³⁵⁷ 1642 tarihinde 16 Mülüman hane, 4 gayrimüslim haneden oluşmaktadır.³⁵⁸

³⁴⁷ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili", 200.

³⁴⁸ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁴⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

³⁵⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

³⁵¹ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

³⁵² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

³⁵³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

³⁵⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12.1184, 210/16565, 1.

³⁵⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12.1185, 107/8130, 2.

³⁵⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁵⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

³⁵⁸ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

17.yüzyılda nüfusu 100 kişidir.³⁵⁹ 1835 tarihinde 138 kişiden oluşmaktadır.³⁶⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir. Rumekrek çefresindeki köyler içerisinde değirmen sayısı en çok olan köydür. Köyde 5 adet değirmen bulunmaktadır.³⁶¹

1690-1694 tarihlerini kapsayan Vakıf defterine göre köyde İbrahim Ağa isminde bir cami bulunmaktadır. 1730-1741 tarihleri arasında ise köyde Şeyh Müftü Camii bulunmaktadır.³⁶²

1675 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Rumekrek karyesindeki tımar sahibi Ebubekir kendi yerine sefere gitmesi için bir sefere yara asker yetiştirmiştir.³⁶³

1839 tarihinde Erzincan'ın Rumekrek karyesindeki camiye minber koyulması için ruhsat verilmiştir.³⁶⁴

1916 tarihinde Medine-i Erzincan'ın Rumekrek karyesi ahalisinden Hüseyin Çavuş oğlu Mustafa'nın vefat etmesiyle çocukları Salim ve Kazım'ın rüşt çağlarına gelinceye kadar verasetlerinin, Şoraklı oğlu Kamil Ağa'nın oğlu Mehmet'e verilmelerine karar kılındığı kaydedilmiştir.³⁶⁵ 1917 tarihinde Medine-i Erzincan'ın Rumekrek karyesi ahalisinden Mahmut ve zevcesi Suna, daha önce oturdukları Mıgısı karyesinde saldırıya uğramışlardır. Ermeni eşkıyalar karyeyi basmış, karye ahalisinin hayvanlarını çalmış, ahaliye saldırıda bulunmuşlardır. Mehmet ve zevcesi Suna'nın sekiz yaşındaki tek boynuzlu siyah inegini çalmışlardır. Bir süre sonra Rumekrek karyesinden Hüseyin Ağa inegi bulmuş ve Mahmut'a geri vermiştir. Mahmut inegi Rumekrek karyesinden Asrod isimli bir gayrimüslime 320 kuruş gümüş paraya satmıştır. Mahmut' un zevcesi Suna ve oğlu Cemal durumdan haberdar olunca inegi kendilerinden habersiz satıldığını öne sürerek geri almak istemişlerdir. Mahkemede Mıgısı karyesinden Hüseyin Ağa, Rum ekrek karyesinden Hakkı Efendi, Rumekrek

³⁵⁹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³⁶⁰ BOA, Nüfus Defteri, 88-89.

³⁶¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

³⁶² Taş, "Hurufat Defterleri Erzincan ",1351.

³⁶³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmed I*, 16.07. 1085, 16/1736, 1.

³⁶⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmud II*, 18.07. 1254, 115/9751, 1.

³⁶⁵ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili".1916,"420.

karyesi imamı Hacı Abdullah, Mollakendi karyesinden Kamil Efendi durumla ilgili şahitlik yapmıştır.³⁶⁶

1920 tarihinde Erzincan'ın Rumekrek karyesinde oturan Yüzbaşı Sadık Efendi'nin vefat etmesiyle, çocukları Aliye ve Kazım'ın vekâletleri amcaları Ali Efendi'ye vermiştir.³⁶⁷ 1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı Kahraman Efendi'dir, Köyün imamı ise Hüseyin Efendi'dir.³⁶⁸

Tepecik günümüzde Mollaköy Belediyesine bağlı olup, nüfusu 216 kişidir.

2.23.Kalecik

Köy ismini güneyindeki büyük kaya parçasından almaktadır. Yançırtı dağının doğu yamacındaki vadide 1500m'de kurulmuştur. Kuzeyinde Girlevik karyesi bulunmaktadır.³⁶⁹ Köy depremlerle defalarca yıkılmıştır. Her defasında dereden biraz daha yukarı çıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Kalecik 1516 tarihli kayıtlarda virane olarak geçer. Karyesinin nüfusu 1520'de 4 hane³⁷⁰ 19 kişidir. 1591'de 246 kişiden oluşmaktadır.³⁷¹ 1642 tarihinde 16 Müslüman haneden oluşmaktadır.³⁷² 17. yüzyılda nüfusu 80 kişidir.³⁷³ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal, bakla, nohut, zebrektir.³⁷⁴

1578 tarihinde Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Kalecik karyesinde Yusuf'un 1300 akçe tımar geliri bulunmaktadır.1580 tarihinde Kalecik karyesinde Mustafa'nın 1586 akçe tımar geliri bulunmaktadır. Kalecik karyesinde 1578-1580 tarihleri arasında 145 adet Yusuf ile Mustafa'ya ait tımar kaydı bulunmaktadır.³⁷⁵

1765 tarihinde Dergâhı Ali çavuşlarından vefat etmiş olan Seyid Mustafa Çavuş'tan kalma Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine ait olan Kala'cık karyesindeki zeamet kılıçlar ile bir kısım tımar hissesi gerekli inceleme ve paylaşırma

³⁶⁶ Fırat, "Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili",132.

³⁶⁷ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",220.

³⁶⁸ Ersoy, "1914 Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan", 4.

³⁶⁹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁷⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

³⁷¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

³⁷² Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 49.

³⁷³ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³⁷⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,150.

³⁷⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dvñ Mühime Defteri*, 14.03.978,37/2293, 1.

yapıldıktan sonra Mustafa Paşa'nın hazine kâtibi, Ahmet ile İbrahime verilmesi uygun bulunmuştur.³⁷⁶

1902 tarihinde Dersaadet'den Hüseyin Hüsnü isimli bir esnafın Erzincan Sancağı Kalecik karyesinde oturan zevcesinin yanına gelmesi için gerekenlerin yapılması talebi hakkında telgraf kaydı bulunmaktadır.³⁷⁷

Kalecik günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 97 kişidir.

2.24. Endresi/Erdone (Erdene)

Erdene isminin yiğit, er anlamına geldiği hakkında araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmalara göre kelime Türkçe kökenlidir.³⁷⁸ Erdene 1300'm de Kazankaya dağının üzerinde tepelere kurulmuş bir yerleşimdir. Bozuntepe ve Harmantepe bunların en bilindikleridir. Doğusunda Baştilek karyesi, batısında Sırnas karyesi bulunmaktadır.³⁷⁹ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Erdone karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 31 hane³⁸⁰ 190 kişi, 1591 tarihinde ise 81 kişilik nüfusa sahiptir.³⁸¹ 1642 tarihinde 4 Müslüman haneden oluşmaktadır.³⁸² 17.yüzyılda nüfusu 15 kişidir.³⁸³ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zeglrektir.³⁸⁴ Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

Erdene günümüzde Çağlayan Belediyesine bağlı olup, nüfusu 133 kişidir.

2.25. Hozevans

Hozevans karyesinin günümüzde neresi olduğu kesin değildir. Erzincan Çağlayan ile Çağlayan Kaytaz mezarası arasında Hozovns isminde bir bölge bulunmaktadır. Hozevans burası olabilir. Köyün isminin menşei hakkında da herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Hozevans karyesi 1516 tarihinde 17 hane, 1520 tarihinde 3 hane,³⁸⁵ 1591'de nüfusu 80 kişidir. 1642 tarihinde 8 Müslüman hane, 4 gayrimüslim

³⁷⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1177, 200/15746, 1.

³⁷⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Parakende Evrakı*, 9.11.1319, 2589/85, 1.

³⁷⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi* 2.cild, 506-507.

³⁷⁹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁸⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

³⁸¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

³⁸² Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 50.

³⁸³ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

³⁸⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

³⁸⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 150.

haneden³⁸⁶ oluşurken bir başka kayıttta 1642 tarihinde 5 Müslüman hane, 3 gayrimüslim haneden oluşmaktadır.³⁸⁷ 17.yüzyılda nüfusu 60 kişidir.³⁸⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.

1685 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Hozevans karyesindeki tımara sahip olan, Erzincan Kalesi Azaban Ağası Mustaf kaybettiği tımarı yeniden kazanmıştır.³⁸⁹

1759 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine bağlı Hozevans karyesinde tımar sahibi olan Erzincan Kalesi azap ağalığında bulunan Abdurrahman Ağa, görevini usulünce yaptığı halde haksız yere Hozevansdaki tımarından alıkonulmuştur. Abdurrahman Ağa'nın hakkı olan tımar, Hasan isimli şahısa verilmiştir. Hozevans karyesindeki tımarın Hasan'dan geri alınarak Abdurrahman'a geri verilmesine karar verilmiştir.³⁹⁰

2.26. Ekregi Hüma (Konakbaşı)

Ekregi Hüma köyünün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Ekregi Hüma karyesi 1250m'de kurulmuş toplu bir yerleşmedir. Doğusunda Mercan Vank yerleşimi, batısında Urek karyesi bulunmaktadır.³⁹¹ Urek karyesi ile Ekregi Hüma karyesi arasında mesafe sadece 60 metredir. Karyeyle ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Ekregi Hüma karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 212 kişiden oluşurken,1520 tarihinde 410 kişi,1591 tarihinde ise 708 kişiden oluşmaktadır.³⁹² 1642 tarihinde 3 Müslüman, 23 gayrimüslim haneden oluşmaktadır.³⁹³ 17.yüzyılda nüfusu 130 kişidir.³⁹⁴ 1835 tarihinde nüfusu 260 kişidir.³⁹⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

³⁸⁶ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

³⁸⁷ Saygı, "17. YüzyılErzincan Kazası,"51.

³⁸⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³⁸⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmed IV*, 02.02.1096, 100/11733, 1.

³⁹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1172, 234/18470, 1.

³⁹¹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

³⁹² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

³⁹³ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

³⁹⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

³⁹⁵ BOA, Nüfus Defteri, 84-85.

1675 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Ekrek karyesindeki tımar sahibi Osman kendi yerine sefere gitmesi için bir sefere yara asker yetiştirmiştir³⁹⁶

1690-1699 tarihlerini kapsayan Vakıf defterine göre karyede İlyas Ağa isminde bir de cami bulunmaktadır.³⁹⁷

Konakbaşı günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 188 kişidir.

2.27. Norkahak-ı Kâfir / Kâfir Norkah

Kâfir norkah karyesinin günümüzde neresi olduğu kesin değildir. Erzincan Kismikör sınırları içerisinde Norkah isimli bir mezra vardır, burası Kâfir norkah olabilir. Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Karyeye ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Norkahak-ı Kâfir karyesi 1516 tarihinde 5 hane 31 kişi, 1520 tarihinde 13 hane 90 kişi,³⁹⁸ 1590 tarihinde 23 haneden oluşmaktadır.³⁹⁹ 1642 tarihinde Norkahak 2 Müslüman, 17 gayrimüslim haneden⁴⁰⁰ oluşmaktadır. 1642 tarihinde başka bir kayıt ta 2 Müslüman hane, 15 gayrimüslim hane olarak geçmektedir.⁴⁰¹ 17. yüzyılda nüfusu 95 kişidir.⁴⁰² 1835 tarihinde 12 kişiden oluşmaktadır.⁴⁰³ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengerek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁰⁴ Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.28. Sürbehan (Kılıçkaya)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Sürbehan karyesi Kılıçkaya Dağı'nın, Hantepe Kocakarı tepesi eteklerinde kuzey yamaçta 1500m'de kurulmuştur. Doğusunda Kismikör karyesi ve Mercan deresi, batısında ise Delice deresi bulunmaktadır.⁴⁰⁵ Sürbehan karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 18 kişi, 1520 tarihinde 116 kişidir.⁴⁰⁶ 1591 tarihinde 50 haneden oluşmaktadır.⁴⁰⁷ 1835

³⁹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmed I*, 16.07. 1085, 16/1736, 1

³⁹⁷ Taş, “ Hurufat Defterleri Erzincan ”,1351.

³⁹⁸ Miroğlu, *Kemah Sancağı* 149.

³⁹⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı* 153.

⁴⁰⁰ İnbaşı, “Erzincan Kazası”,211-213.

⁴⁰¹ Saygı, “17. Yüzyıl Erzincan Kazası,”50.

⁴⁰² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁴⁰³ BOA, Nüfus Defteri, 78-79.

⁴⁰⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁴⁰⁵ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁴⁰⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.268-270.

⁴⁰⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 153.

tarihinde 26 gayri müslimden oluşmaktadır.⁴⁰⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁰⁹

1748 tarihinde Kuzey Erzincan nahiyesi Sürbahan karyesinde bulunan 600 akçe geliri olan Agdiş ve Ağdat isimli tımarlar Mehmet'ten alınarak Ali'ye verilmiş ancak Ali tımarları işleyemediği için tımarlar aynı karyeden Osman ve İbrahim'e verilmiştir.⁴¹⁰

1771 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan nahiyesi Sürbahan karyesindeki tımar sahibi Ali Kars muhafazası ve zaruşad ordusuna gelmediği için tımarı elinden alınarak aynı karyeden olan İsmail'e verilmiştir.⁴¹¹

1772 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan nahiyesi Sürbahan karyesindeki tımar sahibi Halil Kars muhafazasına gelmediği için tımarı elinden alınarak aynı karyeden olan Mahmud'a verilmiştir.⁴¹²

1907 tarihinde Erzincan Sürbahan karyesinde Sufizade Salih Efendi'nin inşa ettiği değirmen hafriyatından çıkan taşlar Erzincan Mutasarrıflığından 446 numaralı telgrafla İstanbul'a bildirilmiştir. Taşların kırılmış olması ve üzerindeki resimlerin neye ve hangi döneme ait olduğu bilinmediğinden Müzeyi Hümayun tarafından sergilenmeye gerekli görülmemiştir.⁴¹³

1916 tarihinde Medine-i Erzincan'ın Sürbahan karyesi ahalisinden Şaban oğlu Mehmet vefat etmiştir. Mehmet'in çocukları Mehmet Ali ve Gülendar'ın vekâletleri anneleri Melek Hatun'dadır. Mehmet ten kalan araziye Melek Hatun işleyemediği için Munzur oğlu Hüseyin ve Vail Beyoğlu Mustafa araziye emanet alıp çocuklar rüşd çağına gelinceye kadar işleyecek olduğu kayıt altına alınmıştır.⁴¹⁴

Kılçkaya günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 99 kişidir.

⁴⁰⁸ Gül "Erzincan 1835",180-182.

⁴⁰⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁴¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mahmud I*, 18.07.1160, 95/6571, 2.

⁴¹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12. 1185, 206/16166, 1.

⁴¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12. 1185, 107/8130, 1.

⁴¹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Mektubi kalemi*, 22.08. 1324, 958/44, 2.

⁴¹⁴ Fırat, " Erzincan C 55 nolu Şer'iyye Sicili",209.

2.29. Zadır (Yeşilyurt)

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Zadır karyesi 1100m’de Karasu nehrinin kıyısında nehrin güneyine kurulmuş bir yerleşmedir. Doğusunda Mollakend karyesi, kuzeyinde Karasu Nehri bulunmaktadır.⁴¹⁵ Zadır tarihinde Karasu’nun taşması ile birçok kez seller altında kalmıştır. Zadır karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 2 hane⁴¹⁶ 12 kişi, 1520 tarihinde 20 kişilik bir nüfusa sahipken, 1591 tarihinde nüfusu 48 kişidir.⁴¹⁷ 1835 tarihinde nüfusu 165 kişidir.⁴¹⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengin, mercimek, orumdur.⁴¹⁹

1676 tarihinde Kuzey Erzincan’ın Zadır karyesinin Akçaşeyh Zaviyesinde Zaviyadar olan Şeyh Mustafa’nın vazifesine yapılan müdahalenin önlenmesi istenmiştir.⁴²⁰ 1713 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Zadır karyesindeki tımarın sahibi tımaran el çekmesi üzerine, Tercan Sülfa nahiyesinin Habyar karyesindeki tımar sahibi Mustafa’nın tımarına eklenmiştir.⁴²¹ 1730 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine ait Zadır karyesindeki Hüseyin Çavuşun beş kılıç hakkından biri Osman’ın kılıcına eklenmiştir.⁴²²

Yeşilyurt günümüzde Mollaköy Belediyesine bağlı olup, nüfusu 441 kişidir.

2.30. Bulmasor/Bilmasor (Dereköy)

Köyün ismi Dede Korkut Hikâyelerinde geçen Barasor adındaki yerleşim yeriyle benzerlik gösterdiğinden Türkçe kökenli olabileceği düşünülmektedir.⁴²³ Bulmasor karyesi 1600m’de kurulmuştur. Doğusunda Gobirge karyesi, batısında Tilek ve Bırastık karyeleri bulunmaktadır.⁴²⁴ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Bulmasor karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 4 hane⁴²⁵ 24 kişiden oluşmaktadır.⁴²⁶ 1642 tarihinde 7

⁴¹⁵ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁴¹⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 155

⁴¹⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

⁴¹⁸ BOA, Nüfus Defteri, 86-89.

⁴¹⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 155.

⁴²⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mehmed IV*, 20.07. 1086, 44/5022, 1.

⁴²¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Müzehebb Ferman ve Berat*, 10.07.1713. 842/ ,1

⁴²² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emîrî Mehmed I*, 27.08. 1143, 168/12778, 1.

⁴²³ Şahin, *Erzincan Tarihi* 2.cild, 549-550.

⁴²⁴ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁴²⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴²⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

Müslüman haneden oluşmaktadır.⁴²⁷ 17.yüzyılda nüfusu 35 kişidir.⁴²⁸ 1602 tarihinde karyenin malikâne hisselerinin tamamı Atabey Nizamı Bey Vakfına aittir.⁴²⁹ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, orumdur.⁴³⁰

Dereköy günümüzde Pülümür merkeze bağlı olup, nüfusu 50 kişidir.

2.31. Badranis/Bakranis

Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Kuzey Erzincan sınırları içerisinde bulunan Ekregi Hüma köyünün, kuzey doğusunda yer alan Bedres isimli çiftlik yerleşimi burası olabilir. Badranis karyesi 1516 tarihinde 2 hanedir.⁴³¹ 1520-1530 tarihlerinde ise virane olarak kayıtlara geçmiştir. 1591 tarihinde nüfusu 30 kişidir.⁴³² Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴³³

1642 tarihinde Badranis karyesi virane iken bölgeyi şenlendirmek için bazı kimseler buraya getirilerek yerleştirilmişlerdir. Badranis karyesinden Halis ile Mehmet isimli kişiler ziraatle uğraşıp yıllık 400 akçe ödemeyi taahhüt etmişlerdir.⁴³⁴

1706 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi'nin Bekranis isimli karyesinde İbrahim tımarını kendi rızasıyla Yusuf'a vermiştir.⁴³⁵

2.32. Baştilek/Tilek (Derebağ)

Baştilek tilek kelimesi tepelik anlamına gelmektedir.⁴³⁶ Baştilek 1300m'de tepelere kurulmuş bir yerleşimdir. Doğusunda Erdene karyesi, batısında Bırastik karyesi bulunmaktadır.⁴³⁷ Baştilek karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 214 kişi, 1520 tarihinde 358 kişiden oluşurken, 1591 tarihinde nüfusun 858 kişidir.⁴³⁸ 1642 tarihin 9 Müslüman

⁴²⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 51.

⁴²⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

⁴²⁹ Kaya, *Vakfiyeleri*, 258.

⁴³⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴³¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴³² Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

⁴³³ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴³⁴ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

⁴³⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar 1*, 13.10.1117, 77/3811, 1.

⁴³⁶ Şahin, *Erzincan Tarihi 2.cild*, 549-550.

⁴³⁷ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁴³⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

hane, 4 gayrimüslim haneden oluşmaktadır.⁴³⁹ 17.yüzyılda nüfusu 65 kişidir.⁴⁴⁰ 1835 tarihinde nüfusu 16 kişidir.⁴⁴¹ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal, bakla, nohut, zekrektir.⁴⁴²

1766 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesi Baştilek karyesi zeamet sahibi İsmail vefat ettiği için karyedeki tımar Mustafa'ya verilmiştir.⁴⁴³

1916 tarihinde Baştil köyünde oturan Ahmet Efendi, Firdes Hatundan boşanmıştır. Ahmet Efendi 6 aydır Firdes Hatunun mhirini vermemektedir. Firdes Hatun 4 çocuğuyla beraber köyünde sefil bir hayat sürmektedir. Bu durum üzerine köyden bilirkşi olarak Mehmet Efendi getirilmiştir. Mehmet Efendi'de Firdes Hatun'nun dediklerini onaylamıştır.⁴⁴⁴ 1914-1922 şer'iyye sicilleri defterine göre köyün muhtarı Hacı Efendi, imamı ise Mustafa Efendi'dir.⁴⁴⁵

Derebağ günümüzde Erzincan Çağlayan Belediyesine bağlı olup, nüfusu 126 kişidir.

2.33. Başkalacık (Başkalecik)

İsmi bulunduğu yerdeki kaleden almaktadır. Başkalacık 1600m'de Sulak mezrası ile Kalkantepe dağının üzerinde kurulmuş bir yerleşimdir. Doğusunda Bırastik karyesi, batısında Göbürge karyesi bulunmaktadır.⁴⁴⁶ Karyeyle ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Başkalacık karyesinin nüfusu 1516 tarihinden 1642 tarihine kadar tesbit edilememektedir. 1642 tarihinde 6 Müslüman haneden oluşmaktadır.⁴⁴⁷ 17.yüzyılda nüfusu ise 30 kişidir.⁴⁴⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

Başkalecik günümüzde Pülümür merkeze bağlı olup, nüfusu 51 kişidir.

⁴³⁹ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

⁴⁴⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

⁴⁴¹ BOA, Nüfus Defteri, 132-133.

⁴⁴² Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴⁴³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1187, 177/1394

⁴⁴⁴ Öztürk, "1 Numaralı Erzincan Şer'iyye Sicili 1916," 275.

⁴⁴⁵ Ersoy, "1914 Tarihli Şer'iyye Sicili Erzincan," 50-87.

⁴⁴⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁴⁴⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası," 50.

⁴⁴⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

2.34. Girlevik/Kırnevik (Gürlevik)

Köyün ismi köyde bulunan Girlevik isimli şelaleden gelmektedir. 1300m’de vadi içerisine kurulmuş bir yerleşimdir. Batısında Kaytaş mezrası ve Cencige, güneyinde Kırklar türbesi bulunmaktadır.⁴⁴⁹ Girlevik karyesinin nüfusu 1516 tarihinden 1642 tarihine kadar tespit edilememektedir. 1642 tarihinde 7 Müslüman haneden oluşmaktadır. Girlevik köyünde bir de tımar sahibi bulunmaktadır.⁴⁵⁰ 17.yüzyılda nüfusu 35 kişidir.⁴⁵¹ 1835 tarihinde ise nüfusu 13 kişiden oluşmaktadır.⁴⁵² Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

1894 tarihinde Pölmür’ün Lolanlı ve Şeyh Hasanlı aşiretleri Kuzey Erzincan’ın Girlevik karyesine hücum etmiştir. Girlevik karyesini korumakla görevli Cencige’de bulunan askeri birliğin buraya müdahalesiyle aşiret mensupları kaçmak zorunda kalmıştır.⁴⁵³ 1894 tarihinde kaçan aşiret mensuplarının peşine düşülmüş karyelerine kadar takip edilmiştir. 3 aşiret mensubu ele geçirildiği hakkında kayıt düşüldüğü görülmüştür.⁴⁵⁴

1896 tarihinde Dersim’in Zarık (Yakatarla) karyesindeki aşiretler sürekli Girlevik ve civar karyelere saldırılarda bulunmuşlardır. Alınan karara göre Palu bölgesine askeri bir kışla yapılması kararlaştırılmıştır. Kışlanın yapılması için bölgeye bir keşif heyeti gitmiştir.⁴⁵⁵

Girlevik’ten çıkmış önemli şahsiyetlerde dikkat çekmektedir. Bunlardan Hüseyin Bey (Hüseyin Aksu), 1893 yılında Erzincan Girlevik köyünde doğmuştur. Mir Hüseyin Zade Seyit Ali Ağa ile Fatma Hanım’ın oğludur. Abas uşağı aşiretinin reisidir. Öğretimini Erzincan rüştiyesinde tamamlamıştır. Ailesi Girlevik’te toprak sahibidir. Vehip Paşa’nın emriyle, aşiretinden milis kuvvetleri toplayarak Tercan ve Erzincan bölgesinde, Ruslara karşı mücadele vermiştir. Halit Bey’in Erzincan’a gelişinde Hüseyin

⁴⁴⁹ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁴⁵⁰ İnbaşı, “Erzincan Kazası”,211-213.

⁴⁵¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁴⁵² BOA, Nüfus Defteri, 180-181.

⁴⁵³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Şifre Kalemi*, 22.05. 1312, 195/101, 1.

⁴⁵⁴ BOA, Dâhiliye Şifre Kalemi, 2.

⁴⁵⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezâreti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 26.02.1314, 11/79, 1.

Bey, Halit Bey'in yanında bulunmaktadır.⁴⁵⁶ Mustafa Kemalpaşa, Sivas Kongresi için Erzurum'dan Sivas'a giderken Erzincan Sansa'da Hüseyin Bey tarafından karşılanmış Erzincan'a beraber girmişlerdir. Kendisi misak-ı milli sınırları içerisinde yaşayanların hepsinin kardeş olduğu, birlik ve beraberliğimizi bozabilecek düşüncelerden uzak durulması gerektiğini söylemiştir. Büyük Millet Meclisi'nin en genç vekilidir. 27 yaşında vekil olmuştur. Batı cephesini müdafaa etmek için, aşiretinden oluşturduğu 50 kişilik kuvvetle Fahrettin Altay Paşa'nın hizmetine girmiştir. Büyük Millet Meclisi'nden Erzincan milletvekili seçilerek 28 Nisan 1920'de çeşitli komisyonlarda çalışmıştır. 15 yıl Cancige (Çağlayan) nahiyesi başkanlığı yapmış, ziraat odasında üye olarak çalışmıştır. Hayatının son dönemlerinde köyünde tarımla uğraşmıştır. 12 Aralık 1976'da ise Girlevik'te aile mezarlığına defnedilmiştir.⁴⁵⁷

Girlevikli Hüseyin Bey ile ilgili 25.01.1916 tarihinde Erzincan'ın Rus istilasına uğraması üzerine bütün mal varlığını bırakarak Kayseri'ye gelmiş olan Hüseyin Beğ'in memleketimize oldukça yararı bulunduğu belirtilmiştir. Şuan kendi ailesini geçindiremeyecek durumda yoksulluk çektiği belirtilirken, kendisinin ve ailesinin zor durumda kalmaması için bin beş yüz kuruş maaşın tahsisine karar verilmiştir.⁴⁵⁸

1920 tarihinde Erzincan Girlevik köyünde oturmakta olan İbrahim Efendi öldüğü için çocuklarının vekâletleri kardeşi Mehmet ve zevcesi Hatice Hatun'a verilmesi istenilmektedir.⁴⁵⁹

Girlevik köyünde kutsal sayılan bir de ziyaret (türbe) vardır. Kabirde kimin yattığı bilinmiyor ancak burada yatan Kırk Evliya veya şehitlere ithafen Kırklar ismiyle anılmaktadır. Girlevik şelalesinin güney doğusunda yer almaktadır. Girlevik köyü mezarlığının üst tarafında bulunan ziyaret Erzincan halkı tarafından kutsal sayılıp bölgenin dini muhafızları olduklarına inanılır. Yılın belli dönemlerinde buraya gelerek insanlar kurban kesip hayır yaparlar. Ziyaretteki mezar üst üste koyulmuş taşlar şeklinde yapılmıştır. Erzincan'ı Ruslar işgal ettiğinde mezar Rus askerleri tarafından kazılmış ve mezardan tazecik cesetler çıkınca askerlerin korkarak kaçtıkları anlatılır. Çağlayanlı

⁴⁵⁶ Ali Çakırbaş "Birinci dönem TBMM'de Erzincan Milletvekilleri ve Siyasi Faliyetleri", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları,2019),1845-1846.

⁴⁵⁷ Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*,1/2 (1998):234-236.

⁴⁵⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *İşkân*, 25.01.1916. 9/21-15, 2.

⁴⁵⁹ Yüzgüleç, "1920 Erzincan Şer'iyye Sicili",433.

Mahmut Ağa tarafından yapılan türbe zamanla yıkılmış, daha sonra 1968 yılında Hüseyin Bey tarafından yeniden yaptırılmıştır. 2000 yılında tekrar onarım gören türbe son olarak 2011 yılında Girlevik muhtarlığı tarafından yaptırılmıştır.⁴⁶⁰

Girlevik günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 30 kişidir.

2.35. Kom

Kom karyesinin günümüzde hangi köye ya da mezraya denk geldiği tespit edilememiştir. Kuzey Erzincan olarak tabir edilen bölgenin o günkü sınırları düşünüldüğünde bölgede iki tane Kom isimli yerleşim yeri vardır: Birinci yerleşim yeri, Kurdi Bırastik karyesinin batı yamacı Gözeler olarak bilinen bölgenin bir diğer ismi Kom mezarıdır. İkinci olarak ise Karatuş karyesinin kuzeyindeki Kom isimli tepenin yamacında kurulu köyün ismi de Kom köyüdür. Bu bölgedeki eski köy kalıntıları günümüze kadar gelmektedir. Kom kelimesinin menşei Türkçe olup, yazın büyük baş hayvanların otlatıldığı ve barındığı yer anlamına gelmektedir.⁴⁶¹ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Kom karyesinde 1516 tarihinde 11 hane⁴⁶² 69 kişi ikamet ederken, 1520-1530 tarihleri arasında kayıt tespit edilememiştir. 1591 tarihinde 50 kişiden oluşmaktadır.⁴⁶³ 1642 tarihine gelindiğinde 3 Müslüman hane ikamet etmektedir.⁴⁶⁴ 17. yüzyılda nüfusu 15 kişidir.⁴⁶⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁶⁶

1772 tarihinde Erzurum livası Kuzey Erzincan nahiyesine tabi Kom karyesinde tımar sahibi Abdülkerim'in ölümü üzerine tımarın yarısı Abdülkerim oğlu Seyid Mustafa'ya verilmiştir.⁴⁶⁷

⁴⁶⁰ Yusuf Babür "Erzincan da bulunan İki Alevi ziyaretgâhı: Kırklar makamı ve Sultan Seydi", içinde IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, (Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları, 2018),157-158.

⁴⁶¹ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,549-550.

⁴⁶² Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 151.

⁴⁶³ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

⁴⁶⁴ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",49.

⁴⁶⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁴⁶⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,151.

⁴⁶⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 368/29231, 3.

2.36. Kurd-i Bırastık (Pınarönü)

Köyün isminin menşeyinin Türkçe kökenli olduğu düşünülüyor. Bırastık takısı Türkmen aşiret ve cemaatleriyle benzerlik göstermektedir. Bırastık kelimesi Türkçeleşmiş bir kelimedir. Anlam olarak düz manasına gelir. Bırastık isminde Erzincan'da birçok yerleşim yeri bulunmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde geçen Barasor isimli yerleşim yeri ile isimsel benzerlik göstermektedir.⁴⁶⁸ Kurdi Bırastık 1300m'de Karadağ'ın Binekkaya yamacına Erzincan ovasına bakacak şekilde kurulmuştur. Doğusunda Hamzası karyesi, batısında Gözeler (Kom) mezarası, güneyinde Karadağ, kuzeyinde ise Karasu Nehri bulunmaktadır. Köy stratejik bir konumda olup Kemah boğazını tutacak şekilde kurulmuştur. Kurdi Bırastık Erzincan'dan Kemah'a giderken boğazın sol yamacında bulunmaktadır.⁴⁶⁹ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz çok kısıtlıdır. Kurd-i Bırastık karyesi 1516 tarihinde virane iken, 1520-1530 tarilerinde 25 hane⁴⁷⁰ 155 kişi, 1591 tarihinde 126 kişilik nüfusu vardır.⁴⁷¹ 1642 tarihinde köyde sadece 3 müslüman hane kayıtlıdır. Köy sakinlerinden 1 kişi tımar sahibidir.⁴⁷² 1642 tarihli başka bir kayıt da köye kayıtlı 4 Müslüman hane vardır.⁴⁷³ 17. yüzyılda nüfusu 20 kişidir.⁴⁷⁴ 1835 tarihinde bu köyde 64 kişi ikamet etmektedir.⁴⁷⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁷⁶

1772 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine ait Kurd-i Bırastık karyesindeki tımara sahip olan Halil vefat etmiştir, karyedeki tımar, Kurd-i Bırastık karyesindeki Yusuf'a geçmiştir.⁴⁷⁷

Pınarönü günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 164 kişidir.

⁴⁶⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi* 2.cild, 549-550.

⁴⁶⁹ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁴⁷⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 151.

⁴⁷¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

⁴⁷² Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası", 50.

⁴⁷³ İnbaşı, "Erzincan Kazası", 211-213.

⁴⁷⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 271-272.

⁴⁷⁵ BOA, Nüfus Defteri, 139.

⁴⁷⁶ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 151.

⁴⁷⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 350/28085, 3.

2.37. Akdağ

Akdağ köyünün günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği bilinmemektedir. Kuzey Erzincan sınırlarında olmayan bu isimde bir yerleşim yeri tespit edilmiştir. Köyün isminin menşei Türkçedir. Beyaz tepe, Kıraç tepe anlamına gelmektedir.⁴⁷⁸ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Akdağ karyesi 1516 tarihinde 10 hane⁴⁷⁹ 81 kişilik nüfusa sahipken, 1520-1530 tarihlerinde 189 kişiden oluşmaktadır. 1591 tarihinde 71 kişi ikamet etmektedir.⁴⁸⁰ 1642 tarihinde 4 Müslüman haneden meydana gelmektedir.⁴⁸¹ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁸²

1759 tarihinde Erzurum Sancağının Kuzey Erzincan Nahiyesine ait Akdağ karyesindeki tımara sahip olan İsmail vefat etmiş, karyedeki tımar Akdağ karyesindeki Süleyman'a geçmiştir.⁴⁸³

1911 tarihinde biraderini dağa kaldıran Akdağ karyeli Hüseyin ve arkadaşlarının yakalanmaları için, Mecidiye karyesinden Nuri imzasıyla çekilen telgraf üzerine tahkikat başlatılmıştır.⁴⁸⁴

2.38. Hackinos

Hackinos köyünün günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Köyün isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Hackinos karyesi 1516 tarihinde 12 hane 77 kişi, 1520 tarihinde 18 hanedir.⁴⁸⁵ 1591 tarihinde 91 kişidir.⁴⁸⁶ 1642 tarihli nüfus kayıtları tespit edilememiştir. 1835 tarihinde nüfusunun 18 kişidir.⁴⁸⁷ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek,

⁴⁷⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi* 2.cild, 549-550.

⁴⁷⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴⁸⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

⁴⁸¹ Saygı, "17.Yüzyıl Erzincan Kazası", 50.

⁴⁸² Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 146.

⁴⁸³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12.1172, 128/9933, 3.

⁴⁸⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Muhâberât-ı Umûmiye İdâresi Evri*, 22.03.1328, 79/49, 1.

⁴⁸⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*, 149.

⁴⁸⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*, 268-270.

⁴⁸⁷ BOA, Nüfus Defteri, 102-103.

mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁸⁸Köyde bir de değirmen mevcuttur. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.39. Baburşi

Baburşi köyünün günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Baburşi karyesi 1516 tarihinde 20 hane,⁴⁸⁹ 1520 tarihinde 189 kişi, 1591 tarihinde 81 kişidir.⁴⁹⁰ Yerleşim yeri bu tarihten sonra mezra olarak kullanılmış köy statüsünden çıkmıştır. Köyle ilgili nüfus kayıtları 1591 tarihinden sonra tespit edilememiştir. Köyde bir değirmen bir de bezirhane bulunmaktadır. Bezirhanelerde keten tohumu işlenerek tohumdan yağ çıkartılmakta, bu yağa ise beziryağı denilmektedir. Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zengrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁴⁹¹

1772 tarihinde, Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan nahiyesine tabi Baburşi karyesindeki tımar Yusuf oğlu Abdullah'a verilmiştir.⁴⁹²

2.40. Çubuk/Çubuklu (Aşağı Caferli)

Çubuk isminin menşei Türkçedir. Bu isimde Türkmen aşiretleri bulunmaktadır. Örnek verecek olursak Türkmen aşiretlerinden Çubuk aşireti Ceferlilerin, Caferliler ise Hormeliklerin bir koludur.⁴⁹³ Çubuk karyesi 1400m'de kurulmuştur. Kuzey doğusunda Ceferli karyesi, batısında Yeran ve Sizmid mezarları bulunmaktadır. Köy stratejik bir konumda olup Kemah boğazını tutacak şekilde kurulmuştur. Çubuklu Erzincan'dan Kemah'a giderken boğazda girişte sol yamacı tutmaktadır. Kemah'a sefer düzenlemek isteyen önce bu köyü ele geçirmek zorundadır.⁴⁹⁴ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Çubuk karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 9 hane⁴⁹⁵ 55 kişiden oluşurken⁴⁹⁶ köyün 1520 sonrası tarihlerde nüfus kayıtları tespit edilememiştir. Köyün başlıca tarım

⁴⁸⁸ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁴⁸⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁴⁹⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

⁴⁹¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁴⁹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emirî Mustafa III*, 29.12.1185, 212/16684, 1.

⁴⁹³ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,549-550.

⁴⁹⁴ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁴⁹⁵ Miroğlu, *Kemah Sancağı*152.

⁴⁹⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal, bakla, nohut, zegrekdir.⁴⁹⁷ Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

Çubuklu günümüzde Erzincan Kemah bağlı olup, nüfusu 64 kişidir.

2.41.Sırader/Sırnas (Yamaçlı)

Köyün isminin menşeinin Türkçe kökenli olduğu düşünülüyor. Bölgede bu isme yakın Türkmen aşiretleri bulunmaktadır.⁴⁹⁸ Sırnas,1250m’de Sırnas dağının kuzey yamacına Erzincan Ovası’na bakacak şekilde kurulmuştur.⁴⁹⁹ Doğusunda Erdene karyesi ve Sansar kalesi, kuzeyinde Erzincan Ovası ve Şıhlı karyesi bulunur. Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. Sırnas karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 25 hane 154 kişiden oluşurken, 1520 tarihinde 36 haneden oluşmaktadır.⁵⁰⁰ 1591 tarihinde 227 kişiden oluşmaktadır.⁵⁰¹ Köyün bu tarihten sonra nüfus kayıtları tespit edilememiştir. Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, şıra, bal, bakla, nohut, zeyrekdir. Bu köyde 2 tane değirmen mevcuttur.⁵⁰² Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

Yamaçlı günümüzde Erzincan Çağlayan belediyesine bağlı olup, nüfusu 157 kişidir.

2.42.Şahna Bırastik

Şahna Bırastik karyesinin günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Kuzey Erzincan sınırları içerisinde iki tane Şahna Bırastik isminde yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Sürbehan karyesi sınırları içerisinde mezra olarak kullanılan Şahna Bırastik, ikincisi ise günümüzde Pülümür sınırları içerisinde olan Şahna Bırastik karyesi (Salkımözü) köyüdür. Bırastik kelimesi Türkçeleşmiş bir kelimedir. Anlam olarak düz manasına gelir. Bırastik isminde Erzincan’da birçok yerleşim yeri bulunmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde geçen Barasor isimli yerleşim yeri ile isimsel benzerlik göstermektedir.⁵⁰³ Şahna Bırastik karyesinin nüfusu 1516

⁴⁹⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,152.

⁴⁹⁸ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,549-550.

⁴⁹⁹ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁵⁰⁰ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,152.

⁵⁰¹ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

⁵⁰² Miroğlu, *Kemah Sancağı*,152.

⁵⁰³ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,549-550.

tarihinde 13 hane⁵⁰⁴ 79 kişiden oluşurken, 1520 tarihinde 82 kişiden oluşmaktadır. 1591 tarihinde ise 58 kişiden oluşmaktadır.⁵⁰⁵ 17.yüzyılda nüfusu 40 kişidir.⁵⁰⁶ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁵⁰⁷

1709 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan Nahiyesine tabi Bırastık karyesindeki tımar Hasandan alınarak Hasan'ın oğlu Süleyman'a verilmiştir.⁵⁰⁸

2.43.Tahmir

Tahmir isimli çiftlik yerleşmesinin isminin menşei hakkında herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Çiflik 1200m'de ova üzerine kurulmuştur. Doğusunda Zatkıg karyesi, batısında Monlakendi karyesi, kuzeyinde Çolhasa karyesi, güneyinde Pulur karyesi bulunmaktadır. Tahmir karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 7 hane 43 kişiden oluşurken, 1520 tarihinde 12 hane⁵⁰⁹ 51 kişiden oluşmaktadır.⁵¹⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bal, bakla, nohut, zegrek, mercimek, orum, bostan ve meyve ürünleridir.⁵¹¹

1774 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan nahiyesi Tahmir isimli çiftlik yerine ait tımar Muhammed'in oğulları Ömer, Ali ve Selami'ye aittir. Bu kişiler Kars muhafazasında bulunmadıkları için tımar Mustafa'ya verilmiştir.⁵¹²

1792 tarihinde Erzurum Sancağı Kuzey Erzincan nahiyesi Tahmir isimli çiftlik yerine ait tımar Mustafa oğlu Ali'ye verilmiştir.⁵¹³

1890 tarihinde Erzincan kasabası Atabey Cüzhanı vakfına ait Tahmir isimli çiftlik yeri, Mehmet Fahreddin Efendi tarafından 5 yıllığına 2420 kuruşa kiralanmış olup 484 kuruş peşin alınmıştır.⁵¹⁴

⁵⁰⁴ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,153.

⁵⁰⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

⁵⁰⁶ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵⁰⁷ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,153.

⁵⁰⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 11.09.1120. 113/11134, 1.

⁵⁰⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,153.

⁵¹⁰ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,268-270.

⁵¹¹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,153.

⁵¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1187.174/13676, 1

⁵¹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12.1207. 56/3305, 1

⁵¹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Şûrâ-yı Devlet Belgeleri*, 27.02.1307. 324/6, 1.

2.44. Hamdesi/Handesi/Handis(Sazlıpınar)

İsminin menşei adındanda geçtiği üzere han ticareti yapan kervanların konaklama yaptığı yer anlamında kullanılmış olabilir. Hanların Türk kültüründe yeri büyüktür. İsmi geçen karyede ticaret yollarının yakınına kurulduğundan, ismini içinde bulunan handan ya da hanın çevresine kurulan köyden almış olabileceği düşünülmektedir.⁵¹⁵ Hamdesi karyesi 1100m’de Karasu ırmağının 2 km güneyinde kurulmuş toplu bir yerleşmedir. Doğusunda Mıgısı karyesi, batısında Çolhassa karyesi, güneyinde Zetkığ karyesi bulunmaktadır.⁵¹⁶ Hamdesi karyesinin nüfusu 1516 tarihinde 73 kişi, 1520-1530 tarihlerinde 94 kişi, 1591 tarihinde 306 kişiden oluşmaktadır. 17.yüzyılda nüfusu 24 kişidir.⁵¹⁷ 1835 tarihinde ise 51 kişiden oluşmaktadır.⁵¹⁸ Köyün başlıca tarım ürünleri şunlardır; buğday, arpa, darı, pamuk, şıra, bakla, nohut, zengin, mercimek, orumdur.⁵¹⁹

1695-1699 tarihinde Salih Beşe isminde bir cami bulunmaktadır.⁵²⁰ Handis köyünün iki sülüs hissesi 1885 tarihinde Ali Ağa bin Mehmet Vakfına aittir.⁵²¹ 1895 tarihinde Handesi karyesi muhtarı Yusuf’un çektiği telgrafa göre karye imamı vefat etmiş olup imamlık vazifesini imamın oğlu Dursun yürütmektedir. İmam Dursun’un bilgisizliğinden dolayı münasip birinin tayini istenmektedir.⁵²²

1911 tarihinde Hamdesi köyünde Durmuş Efendi’nin kardeşi İsmail Efendi Zevcesi Hatice’yi nafakasız bırakarak terk eylemiştir. İsmail’in nikâhında olan Hatice ve çocukları Hamdesi karyesinde perişan bir şekilde yaşamaktadırlar. İsmail Efendi 6 yıl önce İstanbul’a gidip köyüne geri dönmemiştir.⁵²³ 1920 tarihinde Hamdesi köyünde yaşayan Gülşah hatun, Hüseyin Bey ile üç yıldır evlidir. Gülşah Hatun eşinin başka bir kişiyle evlendiğini ve kendisinin ona karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmediğini öne sürerek Hüseyin Bey’den davacı olduğu kayıt altına alınmıştır.⁵²⁴

Sazlıpınar günümüzde Erzincan merkeze bağlı olup, nüfusu 104 kişidir.

⁵¹⁵ Şahin, *Erzincan Tarihi*2.cild,551-552.

⁵¹⁶ “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”.

⁵¹⁷ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵¹⁸ BOA, Nüfus Defteri, 78-79.

⁵¹⁹ Miroğlu, *Kemah Sancağı*,149.

⁵²⁰ Taş, “ Hurufat Defterleri Erzincan”1351.

⁵²¹ Kaya, *Vakfiyyeleri*, 73.

⁵²² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Abdülhamid II* 21.11.1312. 376/7, 1.

⁵²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Muhâberât-ı Umûmiye İdâresi Evr*, 05.07.1328. 75/72, 1.

⁵²⁴ Çakır, “Erzincan Şer’iyye Sicilleri Evlenme ”,452.

2.45. Kadağan-ı Sağır(Küçük Kadağan)

Köyün isminin köyü kuran Moğol komutadan geldiği düşünülüyor. 1260-1265 tarihlerinde İlhanlılar'ın arazi paylaşımında bölge Kadağan isimli Moğol komutana bırakılmıştır.⁵²⁵ Kadağanı Sağır karyesi 110m'de Karasu nehrinin kıyısına kurulmuştur. Doğusunda Şıhlı karyesi, batısında Handesi karyesi, kuzeyinde Kadağan-ı Kebir karyesi bulunmaktadır.⁵²⁶ Kadağan, Karasu nehrinin taşmasıyla onlarca defa tahrip olmuştur. Karyenin 1516-1642 tarihleri arasındaki nüfus kayıtları tespit edilememiştir. Kadağan-ı Sağır karyesi 1642 tarihinde 7 Müslüman haneden oluşmaktadır.⁵²⁷ 17.yüzyılda nüfusu 37 kişidir.⁵²⁸ 1835 tarihinde nüfusu 35 kişidir.⁵²⁹ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

1808-1811 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre köyde Mahmut Bey isminde bir de mescid bulunmaktadır.⁵³⁰ 1910 tarihinde Dersaadet Ticaret Riyaseti'ne ait satışla alakalı olarak Erzincan, Kadağan ve Şıhlı karyelerinde emlak ve arazisinin satışıyla ilgili olarak Gabrielael Leçikof Agop Ağa'nın mahkeme kaydı bulunmaktadır. Satışta Agop Ağa'ya Kirkor Zohrap isimli şahıs avukatlık yapmıştır.⁵³¹

Küçük kadagan günümüzde Altınbaşak Belediyesine bağlı olup, nüfusu 140 kişidir.

2.46. Kadagan-ı Kebir(Büyük Kadağan)

Köyün isminin köyü kuran Moğol komutadan geldiği düşünülüyor. 1260-1265 tarihlerinde İlhanlılar'ın arazi paylaşımında bölge Kadağan isimli Moğol komutana bırakılmıştır.⁵³² Kadağanı Kebir karyesi 110m'de Karasuyun Kuzeyinde Karasu nehrinin kıyısında kurulmuştur. Doğusunda Mertekli mezarı, kuzeyinde Karakilise karyesi, güneyinde Kadağanı Sağır karyesi bulunmaktadır.⁵³³ Kadağan, Karasu nehrinin taşmasıyla onlarca defa tahrip olmuştur. Karyenin 1516-1642 tarihleri arasındaki nüfus kayıtları tespit edilememiştir. Kadağan 1642 tarihinde 60 Müslüman

⁵²⁵ Büşra Bağcı, "Anadolu'daki Moğol vali ve komutanları"(Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019),44.

⁵²⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁵²⁷ Saygı, "17. YüzyılErzincan Kazası",53.

⁵²⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵²⁹ BOA, Nüfus Defteri, 132-133.

⁵³⁰ Taş, "Hurufat DefterleriErzincan" ,1351.

⁵³¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hariciye Nezareti Siyasi*, 18.05.1910. 2950/7, 1.

⁵³² Bağcı, "Anadolu'daki Moğol vali ve komutanları",44

⁵³³ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

haneden⁵³⁴ oluşmaktadır. 17.yüzyılda nüfusu 34 kişidir.⁵³⁵ 1835 tarihinde nüfusu 110 kişidir.⁵³⁶ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir.

1808-1811 tarihlerini kapsayan vakıf defterine göre köyde Mahmut Bey isminde bir de mescid bulunmaktadır.⁵³⁷

1910 tarihinde Dersaadet Ticaret Riyasetinde satışla alakalı olarak belgede Erzincan, Kadağan ve Şıhlı karyelerinde emlak ve arazisinin satışıyla ilgili Gabriel Leçikof Agop Ağa'nın mahkeme kaydı bulunmaktadır. Satışta Agop Ağa'ya Kirkor Zohrap isimli şahıs avukatlık yapmıştır.⁵³⁸

Büyük Kadağan günümüzde Altınbaşak Belediyesine bağlı olup, nüfusu 150 kişidir.

2.47. Kışlak-ı Kara Küçük

Kışlak-ı Kara Küçük'ün günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Türkmenler bölgeye gelerek kendi isimlerini vermiş olabilirler. Karaküçük kışlağında 1642 tarihinden önce yerleşme bulunmamaktadır. Daha sonra ise Gence tarafından, Gence cemaati gelerek yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Bu aşiretlerin bu bölgeye gelmeleriyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Kuzey Azerbaycan'ın, Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır. Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. 1642 tarihinde kışlakta 46 Müslüman hane ikamet etmektedir.⁵³⁹ 1835 tarihinde nüfusu 245 kişidir.⁵⁴⁰ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.48. Karakulak Kışlak-ı Mezrası

Karakulak mezrasının günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Türkmenler bölgeye gelerek kendi isimlerini vermiş olabilirler. Karakulak kışlağında önceden yerleşme bulunmamaktadır. 1642 tarihinden sonra

⁵³⁴ Saygı, " 17. Yüzyıl Erzincan Kazası,"53.

⁵³⁵ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵³⁶ BOA, Nüfus Defteri, 132-133.

⁵³⁷ Taş, "Hurufat DefterleriErzincan" ,1351

⁵³⁸ BOA, Hariciye Nezareti Siyasi 1.

⁵³⁹ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

⁵⁴⁰ BOA, Nüfus Defteri, 134-135.

Amedend taraflarından birçok Türkmen aşireti gelerek yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Bu aşiretlerin bu bölgeye gelmeleriyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Amedend'in, Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır. 1642 tarihinde kışlak 59 Müslüman haneden oluşmaktadır.⁵⁴¹ 1835 tarihinde Karakulak Kışlagının nüfusu 295 kişidir.⁵⁴² Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.49. Kışlak-ı Haçırda/Haçirek/Hacruh

Erzincan Şıhlı köyü ile Mertekli köyü arasında Hacürge isminde bir bölge bulunmaktadır. Haçirek burası olabilir. Türkmenler bölgeye gelerek kendi isimlerini vermiş olabilirler. Haçırda kışlağında 1642 tarihinden önce yerleşme bulunmamaktadır. Daha sonra ise Revan'dan gelen Develi ve Kara Bıyık Türkmen aşiretleri yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Bu aşiretlerin bu bölgeye gelmeleriyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Revan'ın, Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır.⁵⁴³ 1642 tarihinde kışlak 18 Müslüman hane bulunmaktadır.⁵⁴⁴ 1835 tarihinde kışlak 413 kişidir.⁵⁴⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.50. Kışlak-ı Kırık/Kırlık

Erzincan Girlevik köyü ile Kalecik köyü arasında Kırklar isminde bir bölge bulunmaktadır. Kırlık kışlağı burası olabilir. Türkmenler bölgeye gelerek kendi isimlerini vermiş olabilirler. Kırlık kışlağında 1642 tarihinden önce yerleşme bulunmamaktadır. Daha sonra Revan'dan gelen Danişmendlü cemaatinden Nazar Bey aşireti yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Cemaatinin bölgeye gelmesiyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Kuzey Azerbaycan'ın Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır.⁵⁴⁶ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz

⁵⁴¹ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

⁵⁴² BOA, Nüfus Defteri, 136-137.

⁵⁴³ İnbaşı, "Erzincan Kazası ",211-213.

⁵⁴⁴ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

⁵⁴⁵ BOA, Nüfus Defteri, 136-137.

⁵⁴⁶ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

kısıtlıdır. 1642 tarihinde bölgede 12 Müslüman hane bulunmaktadır.⁵⁴⁷ 17. yüzyılda nüfusu 60 kişidir.⁵⁴⁸ 1835 tarihinde nüfusu 128 kişidir.⁵⁴⁹ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı da tespit edilememiştir.

2.51. Kuvleve Kışlak-ı,Mezrası

Kuvleve Kışlagının günümüzdeki hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Türkmenler bölgeye gelerek bölgeye kendi isimlerini vermiş olabilirler. Kuvleve kışlağında 1642 tarihinden önce yerleşme bulunmamaktadır. Daha sonra Gence ve Şirvan'dan gelen Türkmenler yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Bu aşiretlerin bölgeye gelmeleriyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Gence ve Şirvan'ın Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır.⁵⁵⁰ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır. 1642 tarihinde kışlakta 59 Müslüman hane ikamet ediyordu. 1835 tarihinde nüfusu 245 kişidir.⁵⁵¹ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.52. Gölve Kışlak-ı Mezrası

Gölve mezarının günümüzde hangi yerleşim yerine denk geldiği tespit edilememiştir. Kuzey Erzincan olarak tabir edilen bölgenin o günkü sınırları düşünüldüğünde bölgede iki tane Gölve isimli yerleşim yeri vardır: Birinci yerleşim yeri, Kurdi Bırastik (Pınarönü) karyesinin güney batısında bulunan Gölve isimli mezradır. İkinci olarak ise Ergan karyesinin güneyinde Gölve isimli bir yerleşim yeri daha bulunmaktadır. Gölve kışlağında 1642 tarihinden önce yerleşme bulunmamaktadır. Daha sonra Azerbaycan'dan gelen Türkmenler yerleşmiş ve kışlağı bayındır hale getirmişlerdir. Bu aşiretlerin bu bölgeye gelmeleriyle ilgili Osmanlı arşiv belgelerinde Kuzey Azerbaycan'ın Safevilerin işgaline uğramasıyla bölgedeki Türkmenler'in dinlerine daha uygun bir devletin himayesinde yaşama arzusuyla bölgeye geldikleri yazılmaktadır. Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır.⁵⁵² 1642 tarihinde kışlakta

⁵⁴⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

⁵⁴⁸ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*,271-272.

⁵⁴⁹ BOA, Nüfus Defteri, 170-171.

⁵⁵⁰ İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

⁵⁵¹ BOA, Nüfus Defteri, 138-139.

⁵⁵² İnbaşı, "Erzincan Kazası",211-213.

15 Müslüman hane bulunuyordu.⁵⁵³ 17.yüzyılda nüfusu 20 kişidir.⁵⁵⁴ 1835 tarihinde nüfusu 73 kişidir.⁵⁵⁵ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Karye ile ilgili arşiv kaydı tespit edilememiştir.

2.53.Köpürge/Gopurge(Kırkmeşe)

Köpürge isminin menşei tespit edilememiştir. 1700'm de dağın üzerinde Sansa Boğazına bakar şekilde ormanda kurulmuş dağınık bir yerleşmedir. Doğusunda Başkalecik karyesi, batısında Pitinge ve Dereköy karyeleri bulunmaktadır.⁵⁵⁶ Karye ile ilgili bilgi ve belgelerimiz kısıtlıdır.

Köpürge karyesi 1642 tarihinde 2 hanedir. 1642 tarihinde köyde Ali oğlu Saruhan ve Han Ali oğlu İbrahim'e ait 2 Müslüman hâne vardır.⁵⁵⁷ Köyün başlıca tarım ürünleri tespit edilememiştir. Sarısaltık'ın torunlarından olduğuna inanılan Seyid Kasımın türbesi bir rivayete göre buradadır.

Kırkmeşe Pülümür merkeze bağlı olup, nüfusu 33 kişidir.

⁵⁵³ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

⁵⁵⁴ Gül, Başbüyük, *Erzincan Kazası*.271-272.

⁵⁵⁵ BOA, Nüfus Defteri, 138-139.

⁵⁵⁶ "Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü".

⁵⁵⁷ Saygı, "17. Yüzyıl Erzincan Kazası",53.

SONUÇ

Bu çalışmada Osmanlı Devleti dönemi Erzincan sınırları içerisinde idari olarak bir kısma ayrılmış Kuzey Erzincan Nahiyesinin yerleşimleri tarihi süreç içerisinde ele alındı. Kuzey Erzincan Nahiyesine bağlı köylerden 27 tanesinin bir dağ ya da tepe etrafına kurulmuş olduğu görüldüğü gibi, bir su kaynağına ya da tepeye yakın olmayan ova üzerinde kurulmuş toplamda 8 tane yerleşim alanı ile bölgede ova üzerinde bir su kaynağına yakın kurulmuş 7 yerleşim yeri bulunmaktadır. Ayrıca değerlendirmeler sonucu Kuzey Erzincan nahiyesinde ova üzerinde kurulmuş toplamda 15 yerleşim yerinin bulunduğu ve köylerin tek tek değerlendirilmesi yapılmıştır.

Kuzey Erzincan nahiyesi sınırlarında bulunan yerleşim yerlerinden 33 tanesinin kökeninin Türkçe olduğu söylenebilir. Türkçe kökenli olabileceği düşünülen yer isimlerine Karatuş, Mollaköy, Zetkığ, Kiyi, Çolhasa köyleri örnek verilebilir. Yerleşim yerlerinden bazılarının isimlerinin kökenleri nereye dayandığı ve ne anlama geldiği bilinmemektedir. Bu kategoride bölgede 16 yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yerleşimlerin bazıları şunlardır; Magaçur, Mıgısı, Girlevik, Hackinos, Dacirek'tir. Kuzey Erzincan nahiyesi sınırlarında bulunan yerleşim isimlerini anlamlarına göre dörde ayırabiliriz. İlk olarak ismini yerleşim yerinin kurucusundan ya da bölgeyi fetheden kişiden alan köyler, ikinci olarak ismini yerleşim yerinin geçim kaynağından alan köyler, üçüncü olarak ismini kurulduğu yerdeki coğrafi şartlardan alan köyler ve son olarak ismini Türkmen aşiret ya da cemaatinden aldığı düşünülen köyler olarak sıralanabilir. İsmi yerleşim yerinin kurucusundan ya da bölgeyi fetheden kişiden alan köylere Hamzası karyesi, ismini kurulduğu yerdeki coğrafi şartlardan alan köylere Pulur, Çolhasa, Tilek, Bırastık, karyeleri örnek verilebilir. Ayrıca ismini yerleşim yerinin geçim kaynağından alan köylere; Zetkığ ve Kiyi köyleri ve ismini Türkmen aşiret ya da cemaatinden aldığı düşünülen köylere ise Kiyi, Cancige, Hacırdı, Karacakışlak yerleşimleri örnek verilebilir.

Kuzey Erzincan köyleri hakkında arşivlerde tespit edilen belgelerden 70 tanesi tımar, zeamet ya da toprak sahibinin, toprağı haksız yere kazanması ya da yükümlüğünü yerine getirmemesi ile ilgilidir. Tımar sisteminin bozulmasıyla, tımar sahiplerinin seferlere gelmediğini bu nedenle toprak üzerindeki tasarrufların devlet tarafından başkasına verildiği görülmektedir. Kuzey Erzincan nahiyesinde tımar ve zeamet ile ilgili

belgelerde Erga, Pulur, Colhasa, Zetkık, Cencige, Karatuş, Hozevans karyeleri öne çıkmaktadır.

Kuzey Erzincan nahiyesi köyleriyle ilgili olarak arşivlerde geçen belgelerden 50 tanesi camiler ve vakıf kayıtlarıyla ilgilidir. Arşiv belgelerinde köylerde yapılan camilerin açılışı, camiye imam atanması gibi konulardan sıklıkla bahsedilmiştir. Camileri konu alan belgelerde; bir caminin yetersizliği, daha büyük bir cami yapılması ya da camiye minber konulması istekleri belirtilmiştir. Arşivlerde karyedeki imamın yetersizliği hakkında da belgeler bulunmaktadır. Arşiv belgelerinde vakıf ve cami kayıtlarıyla öne çıkan başlıca köyler ise; Kiyi, Hamzası, Mollaköy, Karatuş, Rumekrek karyeleridir.

Arşiv belgelerinde geçen, Kuzey Erzincan nahiyesine tabi köylerinde bulunan 5 tane türbe ve zaviye tespit edilmiştir. Tespit edilen türbe ve zaviyeler ise şunlardır; Sultan Seydi türbesi (Cırzını), Hamzası zaviyesi (Hamzası), Molla Ahmedi Peykeriç zaviyesi (Mollaköy), Akça şeyh zaviyesi (Zatır), Hoca Ali Ağa zaviyesi (Karatuş)'dır. Bunların dışında bölgede, arşivlerde kaydı olmayan 3 türbe daha tespit edilmiştir. Türbelerin ilki Erzincan valisi Ali Kemali'nin eserinde ifade ettiğı, soylu bir Türk beyinin mezarı dediğı Vakıf Bırastık karyesindeki Beşiktaşlar mezarındaki türbedir. İkinci türbe Köpürge karyesindeki Sarı Saltık'ın torunlarından olduğuna inanılan Seyit Kasım türbesi iken bir diğerk türbede Kuzey Erzincan'ın Girlevik karyesinde bulunan Kırklar türbesidir.

Kuzey Erzincan nahiyesi köylerinde yaşanan; boşanma, veraset, borçlu- alacaklı konularını içeren 50 farklı dava örneğı tespit edilmiştir. Bu tip davalarda öne çıkan ilk 5 köy Tılhas, Kismikör, Kiyi, Mollaköy, Rumekrek karyeleridir. Arşiv belgelerinde Kuzey Erzincan nahiyesi köyleriyle alakalı olarak gasp, soygun gibi adli olayları içeren 19 arşiv belgesi bulunmaktadır. Kuzey Erzincan nahiyesinde adli olaylarda öne çıkan ilk beş köy Cencige, Girlevik, Mıgısı, Mollaköy, Kiyi karyeleridir. Arşiv belgelerinde köylere açılan okullar, köylere atanan öğretmenler ve bu dönemde okullarda tutulan cetvellerleri içeren 12 tane belge tespit edilmiştir. Bu belgelerin tespit edildiğı köy okulları Cencige, Kiyi, Mıgısı, Zetkık iptidai mektepleridir. Arşiv belgelerinde Kuzey Erzincan nahiyesi köylerinde yaşayan gayrimüslimler hakkında da 10 tane belge tespit edilmiştir. Bu belgelerin ağırlıklı bir kısmı Erzincan'dan Avrupa'ya gitmiş olan

gayrimüslimlerin kayıtlarını içermektedir. Kuzey Erzincan nahiyesinde gayrimüslimlerin kayıtlarının geçtiği köyler; Ergan, Kiyi, Mıgısı, Zetkığ karyeleridir. Kuzey Erzincan nahiyesi köylerinde yetişmiş, tarihte öne çıkan 4 kişi bulunmaktadır. Bu kişiler; Kiyi karyesinden Hasan Efendi, Şıhlı karyesinden Faik Osman, Zetkığ karyesinden Leblebici Baba, Girlevik karyesinden Hüseyin Beg'dir. 1914-1922 yılları arası Kuzey Erzincan'da görev yapmış olan 7 imam 7 köy muhtarı tespit edilmiştir.

Çalışmada Kuzey Erzincan sınırlarında bulunan yerleşim yerlerinin nüfusları 1516-1835 tarihleri aralığında incelenmiştir. Kuzey Erzincan'da bulunan köylerdeki Müslim - gayrimüslim oranları tablolarla belgelenmiştir. Kuzey Erzincan bölgesindeki köylerin nüfusunu tahmini olarak hesaplamak mümkündür. Bunun için "hane" tabirinin kaç kişiye denk geldiğini bilmek gerekir. Bu konu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır: Örneğin Halil İnalcık her haneyi 7 ile 9 kişi kabul etmiştir. Bernard Lewis 7 ile 8 kişi kabul etmiştir. Ömer Lütfi Barkan, her haneyi 5 kişi kabul etmiştir. Biz her haneyi 7 kişi kabul ederek bir değerlendirmede bulunduk. Değerlendirmeye göre Kuzey Erzincan'da 1516 tarihinde 4949 Müslüman nüfus ile 508 gayrimüslim nüfus tespit edilmiştir. Bölgede 1520-1530 tarihlerinde 4686 Müslüman nüfus ile 1347 gayrimüslim nüfus tespit edilmiştir. Kuzey Erzincan'da 1591 tarihinde 6432 Müslüman nüfus ile 1958 gayrimüslim nüfus tespit edilmiştir. 1642 tarihinde ise 3857 Müslüman nüfus ile 2142 gayrimüslim nüfus tespit edilmiştir. Son olarak 1835 tarihinde 3474 Müslüman nüfus ile 789 gayrimüslim nüfus tespit edilmiştir. Bölgenin toplam nüfusu 1516 tarihinde 5457 kişi, 1520-1530 tarihlerinde 6033 kişi, 1591 tarihinde 8390 kişi, 1642 tarihinde 6000 kişi iken son olarak 1835 tarihinde, 4263 kişi tespit edilmiştir.

Tez çalışmasında Kuzey Erzincan sınırlarındaki köyleri içeren arşivlerde yer alan çoğu kaynağın gün yüzüne çıkarılarak değerlendirmesi sağlanmıştır. Tez çalışması sayesinde köyler hakkında geniş bir bilgi kaynağı oluşturulmuştur. Dileriz ki tezimiz şehrimiz Erzincan'ın yerel tarih araştırmalarına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *İşkân*, 25.01.1916. 9/21-15, 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 25.05.1321, 151/26, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Abdülhamid I*, 07.08.1196, 310/20817, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Abdülhamid I*, 10.09. 1201, 66/4636, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Abdülhamid II* 21.11.1312. 376/7, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 01.07,1121, 169/16541, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 11.06. 1137, 78/7857, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 11.09.1120. 113/11134, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 19.02.1127, 72/7269, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 20.07. 1120, 202/19497, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 20.10.1142, 89/8883, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Ahmet III*, 23.06. 1138, 175/17038, 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 11.04.1153, 210/1662, 1
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 11.04.1153, 211/16661, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 17.01.1161, 60/3801, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 18.07.1160, 95/6571, 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 21.08. 1167, 251/20481, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*, 23.06.1267, 72/88, 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut I*,18.01. 1161, 71/4633, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmut II*, 18.07. 1254, 115/9751, 1
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet I*, 16.07. 1085, 16/1736, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet I*, 16.07. 1085, 16/1736, 1
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet I*, 25.08. 1157, 85/5736, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet I*, 27.08. 1143, 168/12778, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet IV*, 02.02.1096, 100/11733, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mehmet IV*, 20.07. 1086, 44/5022, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 09.03.1115, 88/9474, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 29.03.1113, 10/948, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 29.12. 1172, 159/12503, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 29.12. 1174, 78/5771, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa II*, 29.12. 1176, 210/16585, 1
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 08.11. 1187, 138/10827, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 08.11.1187, 136/10717, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 15.04. 1185, 355/28482, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 27.03.1186, 274/21929, 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1171, 55 /4040, 1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1172, 234/18470, 1.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1175, 5/288, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1185, 107/8130, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1185, 107/8130, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1185, 206/16166, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1186, 196/15458, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12. 1778, 114/8655, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1172, 128/9933, 3.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1177, 200/15746, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1177, 200/15746, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1180, 102/7737, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1184, 210/16565, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1185, 107/8130, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1185, 212/16684, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 12/791, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 350/28085, 3.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1186, 368/29231, 3.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1187, 177/1394
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mustafa III*, 29.12.1187.174/13676, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12.1170, 24/1658, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 15.02. 1169, 64/4806, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12. 1170, 9/601, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12. 1171, 22/1497, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Osman III*, 29.12.1171, 54/3907, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12. 1208, 170/10145, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12. 1205, 70/7479, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12. 1207, 56/3325, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 29.12.1207. 56/3305, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Selim III*, 21.03.1222, 374/21334
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Âlâ Evrak Odası*, 29.02.1319, 1675/125614, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Ali Evrak Odası*, 16.09.1322, 2454/184031, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Bâb-ı Ali Evrak Odası*, 27.06.1312, 540/40479, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Binil emîn Vakıf*, 29.05. 1102, 24/2840, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Evkaf*, 28.05.1120, 76/3774, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Evkaf*, 29.04.1201, 638/32168, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar I*, 14.12.1115, 60/2986, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar I*, 25.08.1126, 35/1734, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar I*, 13.10.1117, 77/3811, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar*, 12.01. 1137, 55/2716, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet Tımar*, 20.04.1111, 51/2502, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet'i Evkaf*, 16.07. 1131, 90/8954, 2.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet'i Maarif*, 14.07. 1237, 55/2708, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Cevdet'i Maarif*, 29.09. 1183, 144/7197, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrak*, 22.03.1328, 79/49, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrak*, 05.07.1328. 75/72, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Hukuk Evrakı*, 13.04.1331, 5/102, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Mektubu Kalemi*, 10.07.1306, 1603/107, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Mektubu Kalemi*, 22.10.1301, 1345/20,
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Mektubu Kalemi*, 27.06. 1325, 1188/55, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 16.04. 1323, 200 /13, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat*, 01.07. 1322, 182/11, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 06.07.1322, 182/45, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 11.04.1324, 223/63, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat* 26.02.1314, 11/79, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Perakende Evrakı*, 9.11.1319, 2589/85, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Şifre Kalemi*, 22.05. 1312, 195/101, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Divan Mühime Defteri*, 14.03.978, 37/2293, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 03.07.1207, 2/21, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 22.09.1278, 148/1, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 22.11.1315, 299/6, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 23.03.1274, 125/34, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evkaf Berat*, 16.07. 1131, 90/8954, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Evrak Berat*, 01.07.1277, 138/2, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hariciye Nezareti Paris Sefareti Belgeleri*, 04, 25.07.1906, 236/16, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hariciye Nezareti Siyasi*, 18.05.1910. 2950/7,
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hat-ı Hümayun*, 12.05. 1253, 1608/44, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun*, 29.12. 1215, 1480/68, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun*, 29.12. 1245, 1582/18, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hattı Hümayun I*, 29.12.1225, 1514/70
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İbnül emin Vakıf*, 22.06. 1235, 58/6336, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İnilmemin Tımar ve Zeamet*, 29.10. 1118, 11 /1098, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade – Askeriye*, 13.04. 1136, 79/7081, 1.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade – Hususi*, 03.07. 1312, 33/20, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Evrak*, 25.12. 1127, 65/7056, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Mektubu Kalemi*, 18.11.1326, 1085/53, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Mektubu kalemi*, 22.08. 1324, 958/44, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Mektubu kalemi*, 24.06. 1278, 387/86, 2.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı İptidaiye Kalemi*, 19.12.1319, 115/67, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı İptidaiye Kalemi*, 03.09.1319, 107/124, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı İptidaiye Kalemi*, 26.04.1329, 319/58, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı Mektubu Kalemi*, 15.06.1319, 583/8, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı Mektubu Kalemi*, 21.04.1326, 583/8, 1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Müzehhep Ferman ve Berat*, 10.07.1713. 842/ ,1
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadaret Mektubu Kalemi Nezaret ve Deva 'ir Evrakı* 23.05.1273,
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadaret Mektubu Kalemi Umum Vilayet Evrakı*, 24.02.1284. 979/85, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sadaret Mektubu Mühime Kalemi Evrakı*, 23.06, 1280, 286/30, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Şûra'yı Devlet Belgeleri*, 02.03.1309, 110/6630, 1.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Şûra'yı Devlet Belgeleri*, 27.02.1307. 324/6, 1.

Açıkel, Ali. “Artukabad Kazası Yer Adları”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1(2003): 25-36.
Aybar, Selim. “Nahiye Teşkilatı ve Nahiye Müdürlerinin Vazife ve Salahiyeti”. *İdare Dergisi*. 2/9 (1999): 18-19.
Babür Yusuf. “Erzincan da Bulunan İki Alevi Ziyaretgâhı: Kırklar Makamı ve Sultan Seydi”, içinde *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu*, editör Orhan Kurtoğlu, Çamkara Erginer, 157-158. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları, 2018.
Bağcı, Büşra. “Anadolu’daki Moğol vali ve Komutanları”. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019.
Birol, Nurettin. *19.yüzyıl da Erzincan Tanzimatdan Birinci Dünya Savaşına Kadar (1839- 1914)*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2020.
Bulut, Hüseyin. “Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*. 1/2 (1998): 234-236.
Bulut, Hüseyin. *Milli Mücadelede Erzincan*, Erzincan: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1997.
Çadırcı, Musa. *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

- Çakır Sema, “Osmanlı Hukuk Sisteminde Fıkıhın Belirleyiciliği Erzincan Şer’iyye Sicilleri Evlenme Boşanma Kayıtları Örneği”. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.6/2(2019): 112-113.
- Çakırbaş, Ali.“Birinci dönem TBMM”de Erzincan Milletvekilleri ve Siyasi Faliyetleri”, içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı,1845-1846. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları,2019.
- Demir, Sertaç. “Sultan II. Abdülhamit Devrinde Erzincan Sancağı”, içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1532. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları,2019.
- Dumlu, Ahmet. *Belgelerle Ermeniler ve Katliamları Erzincan* Erzincan: Ermat Yayınları, 1983.
- Durmuş, Gürsel. “Erzurum Ahkâm Defterlerine göre XVIII. Yüzyıl ortaların da Erzincan’daki asayiş sorunları ve devlet merkezinin bu sorunlar getirdiği çözüm önerileri”, içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1651. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Emecen, Feridun Mustafa. *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.
- Ersoy, Gani, “5 Nisan 1914 – 2 Şubat 1922, Tarihli Şer’iyye Sicili Defterlerine göre Erzincan da Sosyo-Kültürel Hayat”Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi, 2010.
- Fırat, Nihat. “Erzincan C 55 nolu Şer’iyye Sicili ve Hukuki Degerlendirmesi (1916-1919)”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2017.
- Gül, Abdulkadir. “Erzincan Kazasının Yerleşme Özellikleri (XVI-XX Yüzyıllar arası)”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.6/1, (2013):70-77.
- Gül, Abdulkadir.“1642–1643 Tarihli Avarız Defterlerine göre Erzincan şehri”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11/1, (2009):114-115.
- Gül, Abdulkadir.“18. Yüzyılın ilk yarısın da Erzincan ve köylerinin iskân ve demografik yapısı 1835 Tarihli Nüfus Defterine göre”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11/2(2013):175-186.
- Gül, Başıbüyük. Abdulkadir, Âdem. *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi, (Osmanlı dan Cumhuriyet e Erzincan Kazası)*. Konya: Salkım Söğüt Yayınları,2011.
- Halaçoğlu, Yusuf. *Aşiretler Cemaatler Oymaklar 1453-1650* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,2009.
- Hayli, Selçuk. “Az Bilinen Bir Yerleşme Tipi Palangalar ve Erzincan Ovasında Palanga Yerleşmesi Örnekler”, *Türkiye Coğrafya Dergisi*. 43/52(2012): 47-48
- İçli Hacı Hasan “Erzincan Medreseleri”, içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1481 Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- İnbaşı, Mehmet. “Tarihi Avarız defterlerine göre Erzincan Kazası”, *A.Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,41, (2009):194-195
- Kankal, Recep. “1925-1928 Yılları Arası Devlet Salnamelerinin de Erzincan Vilayeti”içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1817. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Kaya, Erol. *Erzincan Vakfiyyeleri*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları,2017.

- Kaya, Erol. *Erzincanlı Son Devir Osmanlı Uleması*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Kazıcı, Ziya. *Osmanlı da Yerel Yönetimler*. İstanbul: Kayahan yayınları, 2014.
- Kemali, Ali. *Erzincan*. İstanbul: Güney Yayıncılık 1932.
- Kılıç, Gül, Ümit, Abdulkadir. “Osmanlı Devri Erzincan Vakıflarına Genel Bir Bakış”. *HistoryStudies International Journal Of History*. 3/1, (2011): 170-187
- Kılıç, Orhan. *18. yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı*. Elazığ: Ceren Yayınları, 1977.
- Miroğlu, İsmet. *Kemah Sancağı ve Erzincan kazası (1520-1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004.
- Ortaylı, İlber. *Tanzimat Devri Mahalli İdareler (1840-1880)* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- Ortaylı, İlber. *Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)* Ankara: Türkiye ve Otra Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1974.
- Ortaylı, İlber. *Türkiye İdare Tarihi*. Ankara: Türkiye ve Otra Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1979.
- Özdemir, Rukiye “Erzurum Ahkâm Defterlerine Göre XVIII. Yüzyıl İkinci Yarısın da Erzincan Sancağın da Borç - Alacak İlişkisi (H 1155-1198 / M 1742-1796”, içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1466. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Özlü, Hüsnü. “Birinci Dünya Savaşında, Erzincan Bölgesin de Türk Ordusunun Askeri Harekâtı”, içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1711. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Özşavlı, Halil. “Ermeni Araştırmalarında İhmal Edilen Kaynaklar Ermenice Hatıratlar, Süreli Yayınlar ve diğer eserler”, *Belleken*, 1/12(2018): 30-35
- Öztürk, Sevil. “1 Numaralı Erzincan Şer’iyye Sicil Defteri H.133-M.1916, Tıranskripsiyon ve değerlendirmesi”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Malatya İnönü Üniversitesi, 1998.
- Saglam, Hadi. “Erzincan C 55 nolu Şer’iyye Sicili ve Hukuki Değerlendirmesi (1916-1919)”, içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 111. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Sarıçiçek, Acar, Ramazan, Kadir, “Erzincanlı Faik Osman ve Halid Bey Destanı” .*Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9/19 (2017): 126.
- Saygı, Cemile Ebru. “17. Yüzyıl Ortalarına Doğru Erzincan Kazası [H. 1052/M. 1642/Tarihli Erzurum Eyaleti Mad 5152 Mufassal Avarızdan Tahrir Defterine Göre”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2009.
- Şahin Tahir Erdoğan. *Erzincan Tarihi 1.cild*. Erincan: ERDV Yayınları, 1985.
- Şahin Tahir Erdoğan. *Erzincan Tarihi 2.cild*. Erincan: ERDV Yayınları, 1987.
- Şahin, İlhan. “Nahiyeler”. içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32: 306-308. Ankara: TDV, Yayınları, 2006.
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (24.12.2020) <http://parsel.tgm.gov.tr/cografi30/86>
- Taş, Yasin. “ Hurufat Defterlerine Göre Erzincan Kazasında Vakıf Hizmetleri ”, içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşcı, Kader Altın,

- Salih Kaymakçı, 1351. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Taşkesenlioğlu, M.Yasin. “Maarif Müfettişi Ali Rıza Efendi nin Gözlemleriyle 1900 Yılında Erzincan.” içinde *Uluslar Arası Erzincan Tarihi Sempozyumu* editör Kemal Taşcı, Kader Altın, Salih Kaymakçı, 1207. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Yüzgüleç, A.Kemal. “H.133-M.1920, Tarihli Şer’iyye Sicili göre Erzincan şehri”.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Malatya İnönü Üniversitesi,1999.

EKLER

EK 1. Erzincan'ın Cancige Nahiyesi İptidai Mektebine ait İmtihan Cetveli M1901

H1319

Alfabe Osmani	Tarihi Osmani	Hadis	İlmihal	Kuran	
7	4	8	10	10	Hafız Ali oğlu Mehmet
8	5	7	9	10	Celil Efendi Halil
5	7	6	8	9	Mehmet Efendi Hasan
8	4	9	7	8	Ahmet Efendi Hasan
5	8	7	6	10	Ömer Efendi Osman
6	5	6	7	8	Mustafa Efendi Mehmet
4	6	7	8	9	İsmail Efendi Veli
5	7	6	6	8	Mehmet Efendi Salih
7	6	9	8	7	Mehmet Efendi Süleyman
4	5	6	7	8	Süleyman Efendi Abdullah
6	4	5	6	7	Mehmet Efendi Halim
4	5	6	7	8	Muharrem Efendi İsmail
5	-	4	5	6	Mehmet Efendi İsmail
5	-	2	4	5	Salih Efendi İsmail
6	7	8	9	10	Nazım Efendi Abdi
2	4	5	7	6	Mehmet Efendi Ali
2	1	4	5	8	Durmuş Efendi Mahmut
4	0	1	5	6	Ali Efendi Mehmet
4	7	9	9	10	Ahmet Efendi Burhan
7	8	9	10	10	Osman Efendi Şevket
6	5	8	7	10	Ahmet Efendi
8	4	5	7	7	Mustafa Efendi Ahmet

4	5	7	6	8	Mehmet Efendi Ali
5	1	0	7	5	Mustafa Efendi Adil
4	0	7	5	6	Ebubekir Efendi Adil
5	1	6	6	7	Abdullah Efendi Mehmet
4	7	6	5	8	Ebubekir Efendi Sadullah
4	5	4	5	9	Ethem Efendi Ethem
4	9	7	6	8	Hüseyin Efendi Hasan

**EK 2. Erzincan'ın Cancige Nahiyesi İptidai Mektebine ait İmtihan Cetveli M1901-
H1319**

Yekûn	Malumati Medeniye	Kıraat	İmla	Hat	Rakam	Hüsnü hat	
84	4	7	6	10	8	10	Hafız Ali oğlu Mehmet
82	5	6	7	6	9	10	Celil Efendi Halil
71	9	8	2	4	6	7	Mehmet Efendi
71	6	9	7	2	5	6	Hasan Ahmet Efendi Hasan
65	4	4	4	6	7	4	Ömer Efendi Osman
59	4	5	2	7	4	5	Mustafa Efendi Mehmet
64	5	4	5	4	7	5	İsmail Efendi Veli
65	4	6	4	8	7	4	Mehmet Efendi Salih
56	1	2	2	4	5	5	Mehmet Efendi Süleyman
57	4	5	4	2	6	6	Süleyman Efendi Abdullah
39	1	1	2	4	1	2	Mehmet Efendi Halim
48	4	2	1	2	4	5	Muharrem Efendi İsmail
49	6	7	8	2	2	4	Mehmet Efendi İsmail
35	4	5	2	4	2	2	Salih Efendi İsmail
77	5	6	8	7	6	5	Nazım Efendi Abdi
32	1	1	1	2	1	2	Mehmet Efendi Ali
33	1	2	2	1	2	5	Durmuş Efendi, Mahmut
30	1	4	2	2	2	5	Ali Efendi Mehmet
77	8	7	6	4	5	8	Ahmet Efendi Burhan
68	2	4	4	5	5	6	Osman Efendi Şevket
54	2	2	1	2	7	4	Ahmet Efendi
61	6	4	4	5	4	7	Mustafa Efendi Ahmet

57	5	2	4	6	2	8	Mehmet Efendi Ali
50	5	5	4	5	7	6	Mustafa Efendi Adil
41	1	2	5	2	4	5	Ebubekir Efendi Adil
49	2	2	4	5	7	4	Abdullah Efendi Mehmet
40	2	2	2	0	2	2	Ebubekir Efendi Sadullah
44	7	1	2	1	3	3	Ethem Efendi Ethem
50	2	4	2	4	4	2	Hüseyin Efendi Hasan ⁵⁵⁸

⁵⁵⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye kalemî*, 03.09. 1319, 107/124, 1.

EK 3. Erzincan’ın Kiyi Karyesi İptidai Mektebine ait İmtihan Cetveli M1910-H1328

Tarih Osmani	Kıraet	İlmihal	Tevcid	Kuran		
8	10	9	10	10	Abdullah Efendi Yasin	1
-	-	-	-	-	Mehmet Efendi Mahmut	2
6	9	9	6	8	Mustafa Efendi Beşir	3
4	6	8	6	9	Vehbi Efendi Ethem	4
-	-	-	-	-	Zekeriya Ağa Ömer	5
-	-	-	-	-	Ahmet Ağa Şerif	6
-	-	-	-	-	Mustafa Efendi Dursun	7

EK 4. Erzincan'ın Kiyi Karyesi İptidai Mektebine ait İmtihan Cetveli M1910-H1328

Yekûn	İmla	Hüsni Hatt	Malumati Medeniye	Coğrafya	Kavaid Osmani	Hesap	
96	8	7	9	9	8	8	Abdullah Efendi Yasin
-	-	-	-	-	-	-	Mehmet Efendi Mahmut
72	9	8	5	4	5	3	Mustafa Efendi Beşir
64	6	7	4	5	5	4	Vehbi Efendi Ethem
-	-	-	-	-	-	-	Zekeriya Ağa Ömer
-	-	-	-	-	-	-	Ahmet Ağa Şerif
-	-	-	-	-	-	-	Mustafa Efendi Dursun ⁵⁵⁹

⁵⁵⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye kalemi*, 12.06. 1328, 276/36, 1.

EK 5. Kuzey Erzincan Nahiyesi Köylerinin Nüfus ve Hane Sayıları

	Günümüz Köy İsimleri	Eski Köy İsimleri	1516		1520 - 1530	
			M	G	M	G
1		Akdağ	77	-	189	-
2		Baburşi	20H	-	180	-
3		Badranis	2H	-	V	V
4	Başkalecik	Başkalecik	-	-	-	-
5	Dereköy	Bulmasor	24	-	-	-
6	Binkoç	Cırcını	93	48	7H	15H
7	Ergan	Gelinsi	-	156	-	67
8	Çağlayan	Cancige	87	-	58	-
9		Hozevans	14H	3H	3H	28H
10	Çatalören	Vakf-1 Bırastik	170	-	289	-
11	Çubuklu	Çubuklu	55	-	-	-
12	Degirmenli köy	Zetkiğ	206	-	423	-
13	Derebağ	Baştilek	214	-	19H	50H
14	Ürek	Urek	34H	-	-	-
15	Erdene	Erdene	190	-	-	-
16	Ergan	İrgan	324	-	538	-
17	Gürlevik	Girlevik	-	-	-	-
18	Gölpınar	Hamzası	199	-	V	V
19		Gölve kışlak	-	-	-	-
20	Günbağı	Kısmikor	135	-	250	-
21		Norkah-1, Kafir	-	31	-	90
22		Hackinos	77	-	18H	-
23	Kalecik	Kalecik	V	V	19	-
24	-	Kışlağı Haçırdı	-	-	-	-
25	-	Karakulak kışlağı	-	-	-	-
26	Karatuş	Karatuş	24H	15H	11H	41H
27	-	Kom	69	-	-	-
28	Kılıçkaya	Sürbahan,	18	-	116	-
29	Kırkmeşe	Köpürge	-	-	-	-
30	-	Kışlağıkırı	-	-	-	-
31	Kilimli	Tılhas	85	-	102	-

32	Konakbaşı	Ekregi Huma	212	-	410	-
33	-	Kuvleve kışlak	-	-	-	-
34	Kadagan	Kadagan	-	-	-	-
35	Mollaköy	Mollakent	8H	8H	178	-
36	Ortayurt	Pulur	101	-	216	-
37	Pınarönü	Kurdi, Birastik	V	V	-	25H
38	Şenk	Şenk, Senk	58	-	-	-
39	-	Şahna, Birastik	79	-	82	-
40	Sazlıpınar	Hamdes	73	-	94	-
41	Soğukoluk	Çolhasa	88	-	86H	-
43	Soğukoluk	Vasketil	127H	-	4H	11H
43	Dörtler	Tahmir	43	-	51	-
44	Tatlisu	Magaçur	23H	-	-	-
45	Tepecik	Rum ekrek	22	-	-	-
46	Türkmenoğlu	Dacirek	60	-	150	-
47	Uluköy	Şihli	-	-	-	-
48	Yalınca	Mığısı	5H	13H	V	V
49	Yamaçlı	Sırnas	154	-	36	-
50	Yaylabası	Kiy	218	-	249	-
51	Yeşilyurt	Zatır	12	-	20	-
52	-	Kışlak-1 Kara küçük	-	-	-	-

EK 6. Kuzey Erzincan Nahiyesi Köylerinin Nüfus ve Hane Sayıları

		1591		1642		1835	
Günümüz Köy İsimleri	Eski Köy İsimleri	M	G	M	G	M	G
	Akdağ	71		4H	-	-	-
	Baburşi	81	-	-	-	-	-
	Badranis	30	-	1H	-	-	-
Başkalecik	Başkalecik	-	-	6H	-	-	-
Dereköy	Bulmasor	-	-	7H	-	-	-
Binkoç	Cırcını	18H	-	21H	11H	110	
Ergan	Gelinsi	123	69H	-	1H	-	76
Çağlayan	Cancige	54	-	16H	1H	235	4
	Hozevans	6	-	8H	4H	-	-
Çatalören	Vakf-ı Bırastık	144	73	15H	23H	-	-
Çubuklu	Çubuklu	4	-	-	-	-	-
Degirmenli köy	Zetkiğ	852	-	24H	11H	-	-
Derebağ	Baştilek	12H	-	1H	-	16	-
Ürek	Urek	160	131H	-	26H	115	13
Erdene	Erdene	81	-	3H	-	-	-
Ergan	İrgan	238	-	5H	28H	40	112
Gürlevik	Girlevik	-	-	7H	-	-	-
Gölpınar	Hamzası	123	-	19H	5H	51	-
	Gölve kışlak	-	-	15H	-	73	-
Günbağı	Kısmikor	570	-	55	-	58	-
	Norkah-ı, Kafir	-	-	2H	15H	-	12
	Hackinos	-	23	-	-	-	-
Kalecik	Kalecik	246	91	16H	-	-	-
	Kışlağı Haçırdı	-	-	18H	-	413	-
	Karakulak kışlağı	-	-	59H	-	295	-
Karatuş	Karatuş	7	-	22H	5H	221	12
	Kom	50	133	3H	-	-	-
Kılıçkaya	Sürbahan,	50	-	-	-	-	26
Kırkmeşe	Köpürge	-	-	2H	-	-	-
	Kırık/Kırk	-	-	12H	-	128	-
Kilimli	Tılhas	144	-	11H	11H	136	-
Konakbaşı	Ekregi Hü	708	-	3H	23H	151	109

	Kuvleve kışlak	-	-	59H	-	245	-
Kadagan	Kadagan	-	-	7H	-	35H	-
Mollaköy	Mollakent	20	-	25H	9H	-	-
Ortayurt	Pulur	467	8	4H	-	4H	-
Pınarönü	Kurdi, Bırastık	10	-	4H	-	-	-
Şenk	Şenk, Senk	-	11	6H	6H	-	-
	Şahna, Bırastık	58	-	5	-	-	-
Sazlıpınar	Hamdes	306	-	19H	5H	51	-
Soğukluk	Çolhasa	-	-	17H	3H	146	-
Soğukoluk	Vasketil	24	58	15H	-	-	-
Dörtler	Tahmir	V	8	-	-	-	-
Tatlısu	Magaçur	143	V	3H	10H	-	7
Tepecik	Rum,Ekrek	160	-	16H	-	111	27 ⁵⁶⁰
Türkmenoğlu	Dacirek	76	-	-	8H		33
Uluköy	Şıhlı	-	-	-	-	187	15
Yalınca	Mığısı	5	-	-	60H	-	324
Yamaçlı	Sırnas	227	153	-	-	-	-
Yaylabaşı	Kiy	936	-	30H	41H	447	
Yeşilyurt	Zatır	48	-	-	-		19
	Kışlak-ı Kara küçük	-	-	46H		245	

V: Viran

H: Hane

M: Müslüman

G: Gayri Müslim

1516, Nüfus	1520-1530 Nüfus	1591 Nüfus	1642 Hane	1835 Nüfus
Müslüman 3143	Müslüman 3650	Müslüman 6222	Müslüman Hane,551	Müslüman 3474
Gayr-i müslim, 235	Gayr-i müslim 157	Gayr-i müslim 558	Gayr-i müslim Hane 306	Gayr-i müslim 789

⁵⁶⁰ BOA, Nüfus Defteri, 102-103.

EK 7. Kuzey Erzincan Köyleri Tımar ve Hasılat Gelirleri

1516	Akdağ	8.000	1591	Çubuk	2.500
1591	Akdağ	13.000	1516	Dacirek	6.500
1759	Akdağ	20.500	1520	Dacirek	6.355
1516	Baburşi	12.000	1591	Dacirek	19.500
1520	Baburşi	12.448	1741	Dacirek	22.018
1591	Baburşi	15.000	1516	Ergan	22.000
1772	Baburşi	35.516	1520	Ergan	21.688
1516	Badranis	4.000	1591	Ergan	33.000
1520	Badranis	3.290	1778	Ergan	48.412
1591	Badranis	24.000	1790	Ergan	48.711
1760	Badranis	400	1516	Gelinsi	5.500
1516	Vasgetil	12.000	1520	Gelinsi	5.650
1520	Vasgetil	12.380	1591	Gelinsi	15.000
1591	Vasgetil	20.000	1703	Gelinsi	12.500
1782	Vasgetil	15.000	1763	Gelinsi	7.000
1787	Vasgetil	14.712	1516	Hamzası	13.500
1516	Baştilek	11.000	1591	Hamzası	35.000
1520	Baştilek	15.311	1758	Hamzası	30.178
1591	Baştilek	30.000	1772	Hamzası	27.000
1766	Baştilek	13.100	1516	Hackinos	6.600
1516	Bulmasor	2.000	1520	Hackinos	6.930
1520	Bulmasor	610	1591	Hackinos	16.000
1591	Bulmasor	4.000	1516	Hozevans	10.000
1516	Cancige	8.000	1520	Hozevans	11.400
1520	Cancige	9.995	1591	Hozevans	20.000
1591	Cancige	27.500	1685	Hozevans	27.000
1642	Cancige	27.650	1756	Hozevans	5.017
1744	Cancige	30.000	1516	Kalecik	500
1516	Cırzını	12.000	1520	Kalecik	850
1520	Cırzını	11.000	1570	Kalecik	1.586
1591	Cırzını	12.000	1591	Kalecik	4.000
1516	Çolhasa	10.000	1765	Kalecik	18.082
1520	Çolhasa	8.500	1516	Karatuş	20.000
1591	Çolhasa	14.000	1520	Karatuş	18.538
1745	Çolhasa	18.000	1591	Karatuş	31.000
1772	Çolhasa	20.000	1706	Karatuş	22.534
1516	Çubuk	1.000	1790	Karatuş	30.000
1520	Çubuk	1.607	1516	Kismikör	6.100

1520	Kismikör	6.839			
1591	Kismikör	1.300			
1710	Kismikör	20.000			
1516	Kiyi	20.000	1591	Tahmir	9.500
1520	Kiyi	25.900	1792	Tahmir	4.000
1591	Kiyi	30.000	1890	Tahmir	2.909
1715	Kiyi	600	1516	Tılhas	6.000
1772	Kiyi	45.000	1520	Tılhas	11.805
1516	Kurd-i Bırastik	3.000	1591	Tılhas	12.000
1520	Kurd-i Bırastik	5.200	1516	Rumekrek	19.000
1591	Kurd-i Bırastik	13.100	1591	Rumekrek	25.000
1772	Kurd-i Bırastik	8.714	1657	Rumekrek	32.285
1516	Magacur	11.000	1516	Vakf Bırasik	12.000
1591	Magacur	35.000	1520	Vakf Bırasik	11.257
1756	Magacur	20.418	1591	Vakf Bırasik	51.998
1770	Magacur	19.118	1771	Vakf Bırasik	95.000
1516	Mıgısı	20.500	1516	Mollaköy	9.000
1791	Mıgısı	34.500	1520	Mollaköy	6.667
1744	Mıgısı	44.781	1591	Mollaköy	16.100
1516	Norkahk kâfir3	3000	1516	Zatır	5.000
1520	Norkahk kâfir	3.550	1520	Zatır	7.051
1591	Norkahk kâfir	19.000	1591	Zatır	20.000
1516	Pulur	10.000	1713	Zatır	35.217
1520	Pulur	8.081	1730	Zatır	37.118
1591	Pulur	14.800	1516	Zetk1g	13.000
1725	Pulur	17.000	1520	Zetk1g	15.431
1771	Pulur	12.668	1591	Zetk1g	90.000
1516	Sırnas	5.000	1748	Zetk1g	70.316
1520	Sırnas	3.444	1774	Zetk1g	53.416
1591	Sırnas	5.500			
1516	Sürbehan	3.000			
1520	Sürbehan	688			
1591	Sürbehan	14.900			
1748	Sürbehan	5.000			

1771	Sürbehan	9.073
1516	Şahna Bırastik	5.500
1520	Şahna Bırastik	5.889
1591	Şahna Bırastik	14.500
1709	Şahna Bırastik	7.000
1516	Şenk	5.000
1520	Şenk	9.500
1771	Şenk	7.125
1516	Tahmir	5.000
1520	Tahmir	5.603 ⁵⁶¹

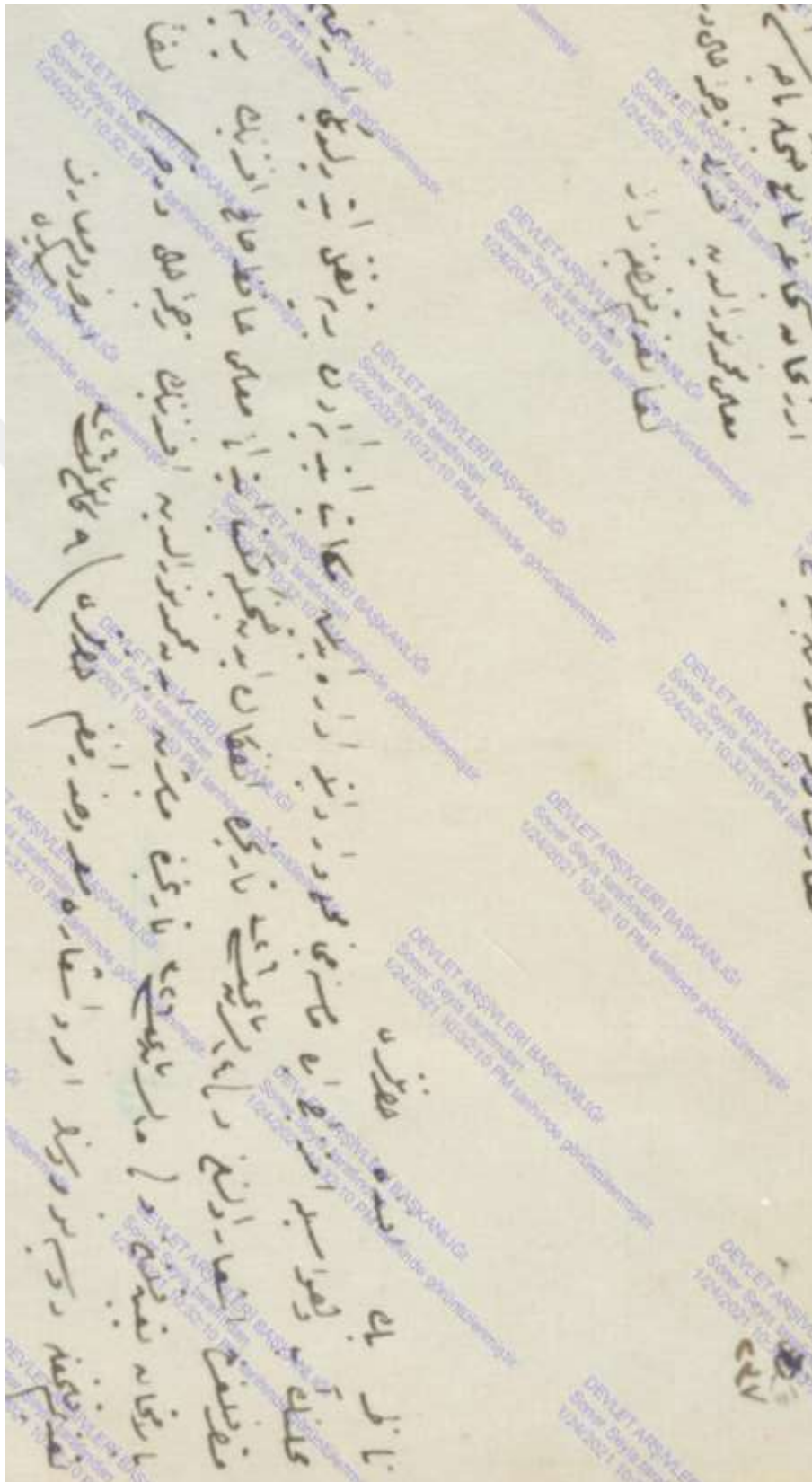
⁵⁶¹ BOA, Evkaf Berat, 23.03.1274, 125/, 1

EK 8. Kuzey Erzincan Köyleri Tımar Sahipleri

1741	Dacirek	Hüseyin	1772	Kom	Mustafa
1703	Ergan	Ahmed	1772	Kurdi Brastik	Yusuf
1704	Ergan	Mehmed	1759	Akdağ	Süleyman
1725	Ergan	Abdullah	1709	Şahna Bırastik	Süleyman
1771	Vakf-ı Bırastik	Süleyman	1774	Tahmir	Mustafa
1710	Kismikör	İbrahim	1792	Tahmir	Ali
1700	Kismikör	İbrahim	1890	Tahmir	MehmedFahreddin Efendi
1715	Kiyi	İsmail	1700	Karatuş	Kasım
1725	Pulur	Hüseyin	1706	Karatuş	Abdurrahman
1748	Pulur	Osman	1757	Karatuş	Mehmet
1754	Pulur	Osman	1773	Karatuş	Osman
1771	Pulur	Mahmud	1790	Karatuş	Hızır
1745	Çolhasa	Ali	1756	Magaçur	Ömer
1763	Çolhasa	İbrahim	1703	Gelinsi	Ali
1758	Hamzası	Mustafa	1758	Gelinsi	Dersumlu Mehmed
1782	Vasgetil	Abdurrahman	1761	Gelinsi	İbrahim
1787	Vasgetil	Mustafa	1761	Gelinsi	Ömer ⁵⁶²
1748	Zetkig	Mustafa	1763	Gelinsi	Abdullah
1766	Mollakendi	Seyyid İsak	1771	Şenk	Mustafa
1642	Cencige	Mahmud	1772	Şenk	Mahmud
1723	Cencige	Hüseyin	1675	Rumekrek	Ebubekir
1775	Ekregi Hüma	Osman	1578	Kalecik	Yusuf
1771	Sürbehan	Ali	1580	Kalecik	Mustafa
1772	Sürbehan	İsmail	1756	Kalecik	Ahmed
1748	Sürbehan	Osman	1685	Hozevans	Azap Ağası Mustafa
1713	Zatır	Mustafa	1759	Hozevans	Hasan
1706	Badranis	Yusuf	1760	Hozevans	Abdurrahman
1766	Baştilek	Mustafa			

⁵⁶² BOA, Evkaf Berat, 23.03.1274, 125/, 1

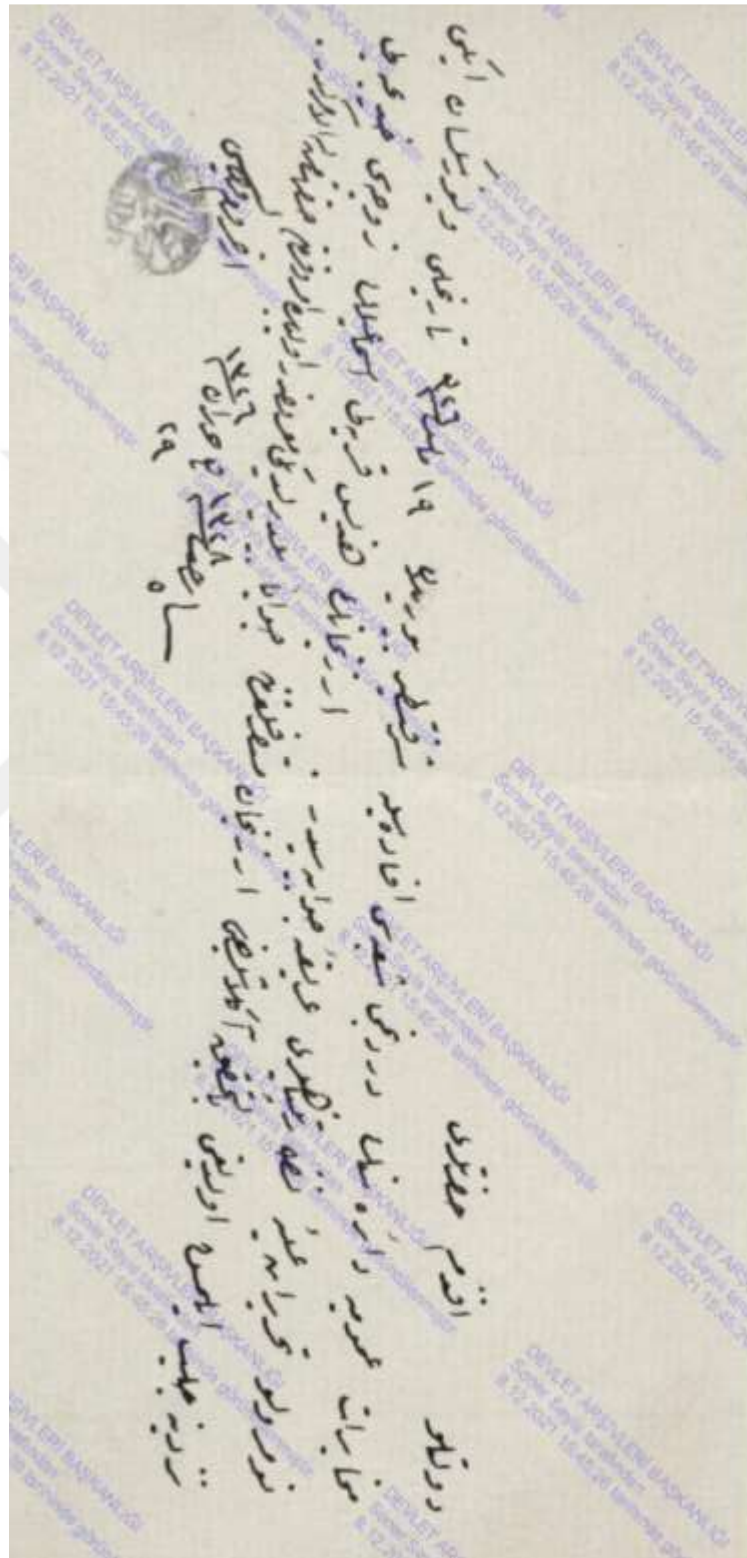
Ek 13. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maârif Nezâreti Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi*,
20.02.1329, 303/51, 1

EK 14. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Ali Emiri Mahmud*I,11.04.1153,211/16661,1

EK 16. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Dâhiliye Muhâberât-ı Umûmiye İdâresi Evr*,
05.07.1328. 75/72, 1.

بادشاهم
عرض بند عیدار اولد که شوکتلو کرمانلو حاکماتلو عیناتلو
ارزنجان قضای مضافان جا بیکله نام قره عظمه ده و حارثه جامع اولمیش
اهالیسی و اصلو جمعه ده عسرت چکریله اصحاب حسادت حین نام کس نه
حسبه الله تعالی کدر و مایله قره مرزوره ده برجام نالتک مراد اتکله ناسنه
اذن هما بوزیری اوزانی یوریلوب خطابی دئی ارباب مستخادان ابوتر
صدقه یورلق بایان عینات رعاسته ارزنجان قاضی عرض ایدر ایملابان
امروزه فغان شوکتلو کرمانلو مرآتلو عیناتلو بادشاهلدر

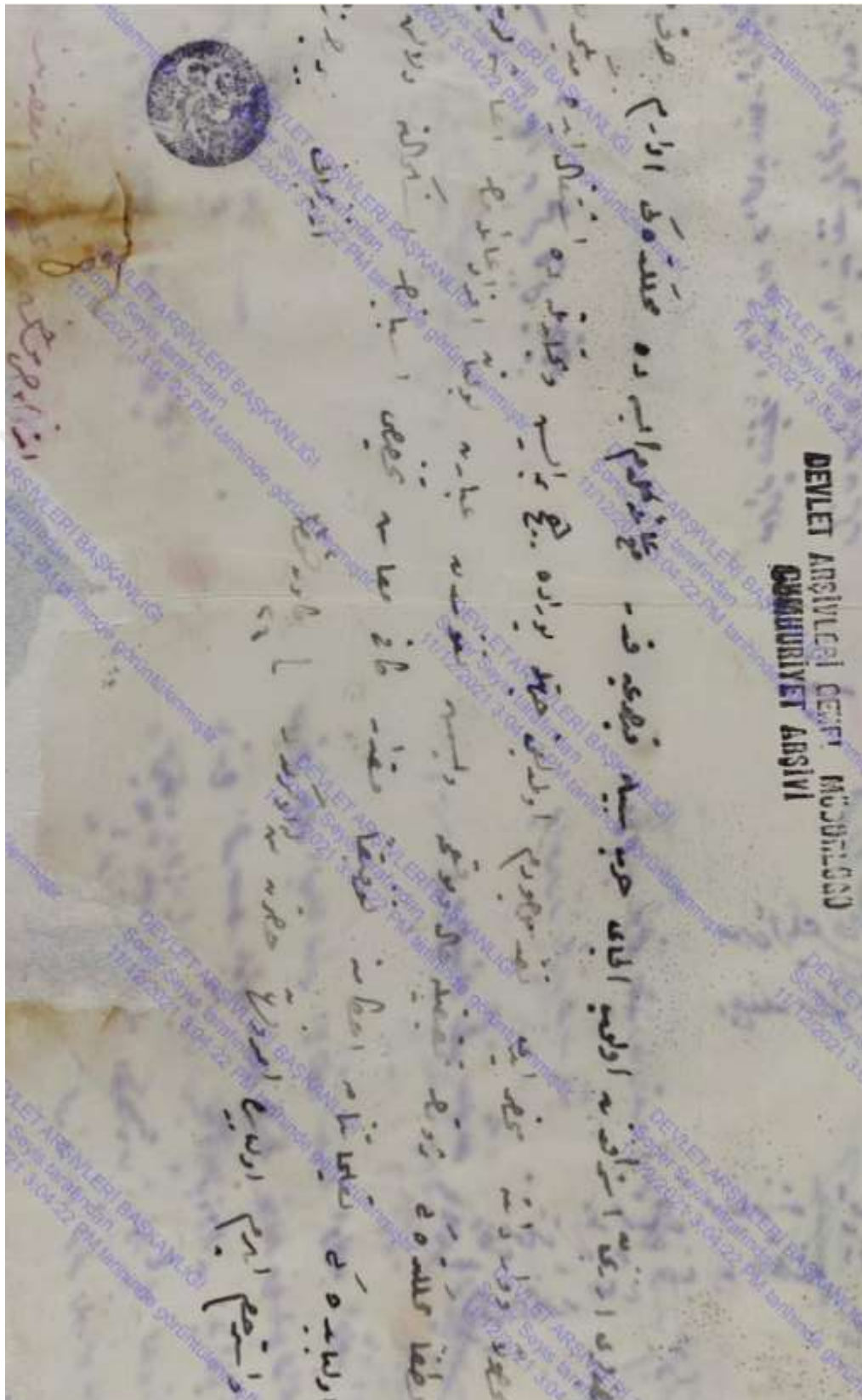
[illegible]

ویردوم
رئیس خان قاضی بنک عریضه
قضا و مزبور تابع هرزه بی نادر تر به قرینه جامع اللمیه و جماعتی کثیره
جامعه اشده احتیاج ایله محتاج الی المریله قرینه مزبور
مسجد شریفی قرینه مزبور اهل الیهی جامع بنا ائله مراد ائله ائله ان هانوی نوری
ارزانی بیرون قدر خطابی دخی رباب استحقا قدرن مسطی خلیفه به صدقه
و عنایت بهر لایه طاسنه عرض اید اولیا به امر و خیران شکر و کمال

نصیر

۵۸۶۰

[illegible]

زعامت
بنام سید مصطفی چاوش

در لواء اوصی دوم
عن جاوشان درگاه عالی

قریه
کارگورستان
قوزای ارنگان
۱۴۵۰
تبع حصص قریه بورد
۱۱۶۰۵
عن دره بورد
۰۰۴۶۴
۱۴۱۱۸

قریه
کارگورستان
قوزای ارنگان
۰۰۶۴۵
تبع حصص قریه بورد
۱۴۱۹۹
عن دره بورد
۱۴۱۱۸

قریه
خوردستان
قوزای ارنگان
۱۶۸۷
حصص قریه بورد
۰۰۵۶۴
عن دره بورد
۰۶۷۵۰
حصص دره ارکان
۰۱۴۱۶
عن دره سالور
۰۴۹۰۴
۱۴۱۱۸

قریه
ارکان تابع
قوزای ارنگان
۷۰۰۰
تبع حصص قریه بورد
۱۴۱۱۹
عن دره بورد
۱۴۱۱۸

قریه
طغوز بیک تابع
قوزای ارنگان
۶۰۰۰
تبع حصص قریه بورد
۱۴۱۱۸
عن دره بورد
۱۴۱۱۸

یک
یاروی زعامت قریه

۶۵۵۹۱

ذکر اوندان المثنی بن بیک بشیر طقساک برانجه زعامتک اوندان بیک بشیر المثنی یکی اجمعی فی الاصل بنی عدلیج الیه
ویازوسندن باقی قلدن قریه طغوز بیک یکرمی طغوز اجمعی حصه در انجی حصص تیمار اولی اوزده تصبیح اوندان
قیلیر کافی الاول قیج تیمار اولی اوزده تغریق اراده یوردلینی حاله بالوده تغیر اولدینی منوال اوزده باقی قلدن حصه
یازوسی دخی بنی عدلیج تیمار اولی اوزده تقسیم وهر قیج حصه لایله اوندان اوجری بیک یوزاون سکرانجه اولی اوزده
اعطا یوردلیر زعامت قریه نلک یازوسی نکیل اولور

در لایحه مله و بیاد درودن اقله رتبه مله بن مستند و در وقت غفلت و غور
در سخن روح بجانم خورانی از این خانه بکینه فلاطه بنه و در هر روز بر سر
زبانم ز نور ریشه آتشیون چراغ ملک نور لاله و نور خورشید زنده کور
دولت طلعه از عرش زبور طلعه لاله از کینه خورشید زنده کور
حق فوثر بر مله و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
بنی عدل و زنده خورشید و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
کوثر بنه کور و عدل و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور

در لایحه مله و بیاد درودن اقله رتبه مله بن مستند و در وقت غفلت و غور
در سخن روح بجانم خورانی از این خانه بکینه فلاطه بنه و در هر روز بر سر
زبانم ز نور ریشه آتشیون چراغ ملک نور لاله و نور خورشید زنده کور
دولت طلعه از عرش زبور طلعه لاله از کینه خورشید زنده کور
حق فوثر بر مله و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
بنی عدل و زنده خورشید و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
کوثر بنه کور و عدل و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور

در لایحه مله و بیاد درودن اقله رتبه مله بن مستند و در وقت غفلت و غور
در سخن روح بجانم خورانی از این خانه بکینه فلاطه بنه و در هر روز بر سر
زبانم ز نور ریشه آتشیون چراغ ملک نور لاله و نور خورشید زنده کور
دولت طلعه از عرش زبور طلعه لاله از کینه خورشید زنده کور
حق فوثر بر مله و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
بنی عدل و زنده خورشید و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
کوثر بنه کور و عدل و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور

در لایحه مله و بیاد درودن اقله رتبه مله بن مستند و در وقت غفلت و غور
در سخن روح بجانم خورانی از این خانه بکینه فلاطه بنه و در هر روز بر سر
زبانم ز نور ریشه آتشیون چراغ ملک نور لاله و نور خورشید زنده کور
دولت طلعه از عرش زبور طلعه لاله از کینه خورشید زنده کور
حق فوثر بر مله و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
بنی عدل و زنده خورشید و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور
کوثر بنه کور و عدل و نور خورشید و نور لاله و نور خورشید زنده کور

EK 26. Kuzey Erzincan'ın Zatkığ (Değirmenliköy) Köyünden Leblebici Baba'nın Şiir
Örneği.

Bilmem nedir benim ah-u efganım

Feryadımdan cümle cihan ağladı

Bekaya göçmüştür ol şeyh-i şah'ım

Uçtu bülbül hep gülistan ağladı

Gönderdi hafızı çekti alemi

Urdu yüreğime derd ile gamı

Bütün ihvanlara verin selâmı

Bizim için cümle insan ağladı

Tasavvuf mülkinin Kenzil Miftahı

Beni burda koydu eylerim ahı

Gitti elden gitti erenler şâhı

Tükendi çaremiz derman ağladı

Hakkın kudret eli geldi yetişti

Aldılar ruhunu seyrana geçti

Yandı pervane şamadan ağladı

Müridlerin boynu buruk dolanır
Dökülür gözyaşı yerler sulanır
Dökmüş allarını kara bağlanır
Ecel dermanından Lokman ağladı

Vardım hanesine boştur kafesi
Gelmez gülistandan bülbülün sesi
Geydim karaları tuttum hem yası
Bir ben değil cümle ihvan ağladı

Gördüm yetim kaldı körpe kuzular
Her birisi dertli dertli sızılar
Kara bahtımızda budur yazılar
Ehl-i beyti cümle nisvan ağladı

Emir-i Hak bu imiş ne gelür elden
Çekelim tevhidi can-ü gönülden
Tomurlar ayrıldı ol gonca gülden
Melâikle arş-ı Rahman ağladı

Arşın direğidir Gavs-ı âzamı
Destinde içürdü âb-ı zemzemi
Asrında görmedim imam âzamı
Çar mezhebde ehl-i iman ağladı⁵⁶³

⁵⁶³ Şahin, *Erzincan Tarihi*2,503-504

EK 27. Kuzey Erzincan'ın Şıhlı (Uluköy) Köyünden Faik Osman'ın Halit Bey Destanı.

Okuyuñ kardaşlar salât ü selâm
Peygamber rûhuna her sabâh akşam
Gider bu dünyâdır kâmilse nâ-kâm
Diñle bu sözümü bak neler oldu

Biraz da bak baña işit sözümü
Mübârek gözleriñ görsün yüzümü
Millet âteşine yakdım özümü
Kader kısmet her ne yerini buldu

Her kimi tutarsa sancıp
Korkmayıñ kardaşlar çilleler doldu
Geldi gam dalgası başlardan aşdı
Kızıl kanlar topraklara karışdı

Bizlere etrâfdan imdâd kavuşdu
Çokları sözüme sevindi güldü
Korkmayıñ kardaşlar Hâlid Beg gelir
Mazlûmu zâlimiñ elinden alır

Ermeni de bir gün belâsın bulur
Derler ciğerdeki yara elinden
Yalvarıñ Allâh'a sıdkıla kardaş
Çarşı pâzâr dolmuş kanıla cân baş

Leblebici Baba etdi himmeti
Hazret-i Feyyâz“dan aldı ruhsatı
Hâfız Rüşdî hem basdı dehşeti
Cümle evliyâdan telgraf geldi

O lutufdan imdâd eyledi zuhûr
Kalkdılar ayağa hep ehl-i kubûr
Ehlullâh etrâfda yâ Allâh okur
Peklerden kuyudan hep çıkarırlar

Kimi ağlar kimi rahmet okurlar
Ta“zîye herkese Hâlid Beg geldi
Nasılsıñ evlâdlar deyi ağladı
Helâl edîñ hukûklarızı dedi

Sokaklarda düşenleri görürler
Herkes cenâzesin arar bulurlar
Götürüp kanların yur kaldırırlar
Gitdi gam dert keder Hâlid Beg geldi

Ben öleydim siz sağ olaydız dedi
Gözyaşın dökerek Hâlid Beg geldi
Toplanıñ kardaşlar öldürüñ beni
Bizden lâzım gelir öleniñ kanı

Görmeyeydim böyle bu Erzincânı

Yaşını silerek Hâlid Beg geldi

Ölenleriñize Hak etsiñ rahmet

Kalanlarıñıza versiñ selâmet

Bitir imzâ ile Fâ‘ik destânı

Hak saklasun harbden bu Erzincân‘ı

Hıfz eylesin şerden ehl-i îmânı

Şükr olsun geçenler hep unutuldu⁵⁶⁴

⁵⁶⁴ Ramazan Sarıçiçek, Kadir Acar, “Erzincan lı Faik Osman ve Halid Bey Destanı”, 126.

EK 28. Kuzey Erzincan Cırzını (Binkoç) Köyü

Acep Şir Gazi (Sultan Seydi) Türbesi.

EK 29. Kuzey Erzincan Mollakendi Köyü (Mollaköy), Molla Ahmed Peykeric Cami vakfı. (1722-1860) Tarihleri arası Kayıtları Elimizde Mevcuttur.

EK 30. 1907 yılın da Erzincan'ın Sürbehan Karyesinde Sufizade Salih Efendi'nin İnşa Ettiği Değirmen Hafriyatında Çıkan Taşlarla Alakalı Müzeyi Hümayuna Başvurulduğu Hakkında Elimizde Kayıt Bulunmaktadır.

EK 31. Kuzey Erzincan Cencige (Çağlayan) Nahiyesinde 1900 tarihinde Maarif Müfettişı Ali Rıza Efendi'nin Çağlayan'daki Mektebi Denetlerken Bahsettiği Mezar Taşları Maalesef Günümüzde Toprak Altın dalar.

EK 32. Kuzey Erzincan Girlevik Köyü (Gürlevik). Erzincan İlk Devre Millet Vekili
Hüseyin Aksu (Hüseyin Beğ), Girlevik köyü (Gürlevik), Kırklar Türbesi

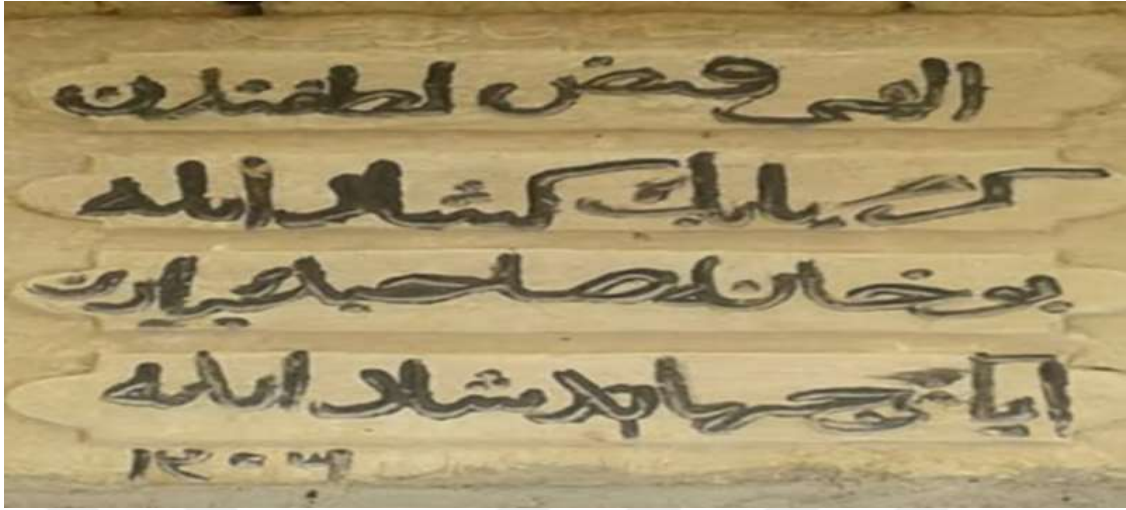

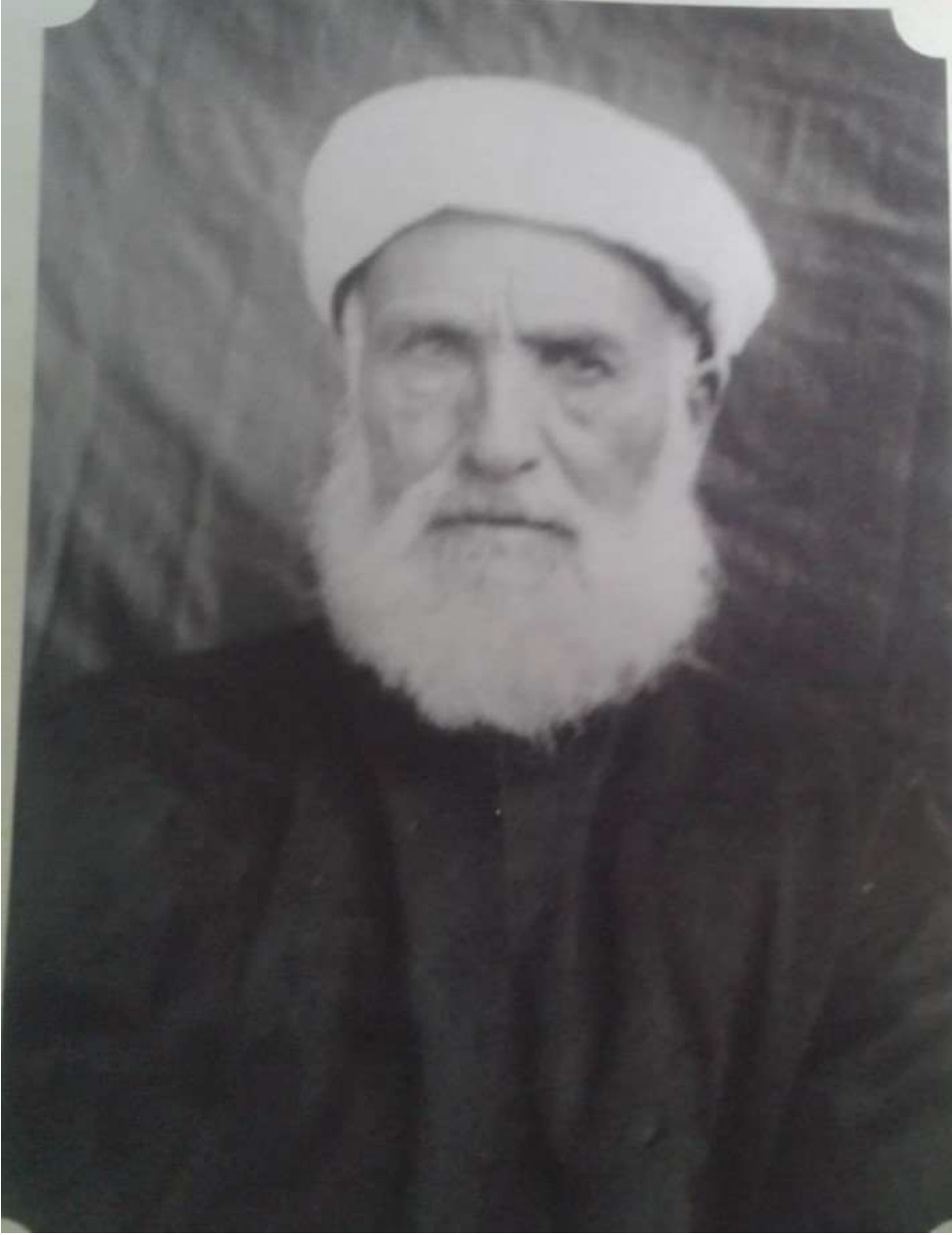
EK 33. 1893 tarihli Karatuş Köyü Cami

EK 34. Kuzey Erzincan Karatuş Köyü M-1888 tarihli Bir Kitabe Örneği

EK 35. Kiyi Karyesinden Ulema Hasan Efendi.1881-1931

565

⁵⁶⁵ Kaya, Erzincanlı Uleması,99

EK 36. 1864 tarihli Cencige Köyü Cami

EK 37. 1907 tarihli Colhasa Köyü Cami

EK 38. Erzincan ve Civar Kazaların Köylerinde Eşkîyalık Yaparken Erzincan Asakir Şahanesi Tarafından Derdest Olunan Meşhur Eşkîyanın Resimleridir. H1316-1898

566

⁵⁶⁶ “Sultan II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri Projesi”,(11.11.2022), <https://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/19-yuzyilin-en-buyuk-gorsel-arsivi>

Ek 39. Kuzey Erzincan Yerleşimleri

Dacirek(Türkmenoğlu)	Mollakent/Mollakendi(Mollaköy)
Ergan/İrgan(Oğulcuk)	Cencige/Cancige(Çağlayan)
Vakf-ı Bırastik(Çatalören)	Karatuş/Karaduş(Karatuş)
Tılhas(Kilimli)	Magaçur(Tatlısu)
Cırzını/Cirzini(Binkoç)	Gelinsi/Gelindi
Kismikör(Günbağı)	Şenk/Şenek(Senek)
Kiy/Kiyi(Yaylabaşı)	Rumekrek(Tepecik)
Mıgısı/Mığısı(Yalınca)	Kalecik
Ürek/Urek(Ürek)	Endresi/Erdone(Erdene)
Pulur(Ortayurt)	Hozevans
Çorhasa/Çolhasa(Soğukoluk)	Ekregi Hüma(Konakbaşı)
Hamzesi/Hamzası(Gölpınar)	Norkahak-ı Kâfir / Kâfir Norkah
Vasketil/ Vasgetil(Aktepe)	Sürbehan(Kılıçkaya)
Şıhlı/ Şıgılı(Uluköy)	Zatır(Yeşilyurt)
Zetkig/Zatkıg/Zekkiğ(Degirmenliköy)	Bulmasor/Bilmasor(Dereköy)
Kadagan-ı Kebir(Büyük Kadağan)	Badranis/Bakranis
Kışlak-ı Kara Küçük	Baştilek/Tilek(Derebağ)
Kışlak-ı Haçırdı/Haçirek/Hacruh	Girlevik/Kırnevik(Gürlevik)
Kışlak-ı Kırık/Kırlık	Kom
Kuvleve Kışlak-ı,Mezrası	Kurd-i Bırastik(Pınarönü)
Gölve Kışlak-ı Mezrası	Akdağ
Köpürge/Gopurge(Kırkmeşe)	Hackinos
Baburşi	
Gölve Kışlak-ı Mezrası	Akdağ
Köpürge/Gopurge (Kırkmeşe)	Hackinos
Çubuk/Çubuklu(Aşağı Caferli)	Kadağan-ı Sağır (Küçük Kadağan)
Sıradır/Sırnas(Yamaçlı)	
Şahna Bırastik	
Tahmir	
Hamdesi/Handesi/Handis(Sazlıpınar)	

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Samet UYSAL	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Tarih
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	